

ΜΗΡ. ΘΔ. ἀντὶ ταύτης μεγίστη εἰκὼν τοῦ ἁγίου Γεωργίου, μετὰ τῶν μαρτυριῶν αὐτοῦ, ὑπὸ ἐποψίν τέχνης λόγου ἀνάξιον, ὅφ' ἦν :

« Ἔργον Μ. Εὐαγγελίδου Θεσίου. Ξάνθη 1903 ».

Ἡ ἁγία Παρασκευή. — Νεώτατον παρεκκλήσιον, καίμενον ἐν τῇ ὁμωνύμῳ συνοικίᾳ, εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Ἀκροπόλεως, οὐδὲν λόγου ἄξιον ἔχον.

ΠΑΡΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΞΩ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ

Ἐκτὸς τῆς πόλεως, πρὸς τὴν ἁγίαν Καστριανὴν εὑρηνται :

1. **Ἡ ἁγία Εὐστράτιος.** — Ἀρχαίον σκοτεινὸν καὶ χθαμαλὸν οἰκοδόμημα, ἐκτισμένον ἐξ ἀρχαίων ὀγκολίθων τὴν μαρμαρίνην στέγην αὐτοῦ ὑποβαστάζουσι λίθινοι κίονες.

Ἐσωτερικῶς εὑρηται ἁγίσμα. Τὸ παρεκκλήσιον τοῦτο, οὔτε εἰκονοστάσιον, οὔδὲ εἰκόνα τινὰ ἐν αὐτῷ ἔχει.

2. **Ἡ ἁγία Καστριανή,** ὀπισθεν τῆς Ἀκροπόλεως, παρὰ τὸν Κήτιον. Καίτοι δὲ τὸ ὄνομα Καστριανὴ φέρεται ἐπὶ τῆς εἰκόνης τῆς Θεοτόκου, ὁ Ναὸς οὐχ' ἤττον ἐορτάζει τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, οὐτινος ἡ εἰκὼν ὡσαύτως εὑρηται ἐν τῷ Ναῷ.

Παρὰ τὸν δυτικὸν τοῖχον τοῦ Ναοῦ, ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, εὑρηται ἁγίσμα, ἐφ' οὗ ἀδιακρίτως Χριστιανοὶ καὶ Ὀθωμανοὶ μαντεύονται, ριπτοντες, ἀπὸ σημειώσωσιν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος τὸ σημεῖον τοῦ τιμίου Σταυροῦ, μικρὰ λιθάρια, καὶ ἐὰν ἀπὸ τοῦ ὕδατος ἀναπηδήσωσι φυσκαλίδες, τοῦτο σημαίνει τὴν καλὴν ἐκβάσιν τοῦ ἐρωτήματος.

ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ἰδίως τὸ ἁγίσμα τοῦτο ἀπολαύει πολλῆς τιμῆς, ὀνομαζόμενον ὑπ' αὐτῶν « Μπαρμάκ μπατεράν ».¹

ΙC. XC. « ἔργον Ἰω. Ταμπαλῆ 1893 », συνήθους τέχνης.

ΜΗΡ. ΘΔ. Η ΚΑΣΤΡΙΑΝΗ, ὡσαύτως ἔργον Ἰω. Ταμπαλῆ.

Ἐν τῷ Ναῷ τούτῳ εὑρομεν μὴ ἐν χρήσει ἀντιμήνσιον τοῦ 1854. (Χριστιανικὸν Μουσεῖον ἀριθ. 5816.), ἐξω δὲ ἐν τῇ αὐλῇ ἐπὶ τῆς βρύσεως :

« Παναγήτοτης Κωστατῆνου Ψεύτης 1877 ».

3. **Ἡ Προφήτης Ἡλίας.** — Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁμωνύμου βουνοῦ, ἀπίναντι καὶ πρὸς Α. τῆς Ἀκροπόλεως, οὐδὲν λόγου ἄξιον διασφῶζον.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν νῦν ἐν Περγᾶμῳ Ναῶν ἐξωκκλησιῶν καὶ ἁγιασμάτων.²

1. Τοῦτο ὑπενθυμίζει ἡμῖν τὸ ἐν Ἀμοργῷ ἐξακουστὸν ἁγίσμα, τὸ ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἐνθα ἐκ λευκῶν τινῶν σημείων ἐπιπλεόντων, προλέγεται τὸ συμβησόμενον.

2. Ἐκ πληροφορίας τοῦ ἀρχαιοφίλου κ. Γ. Χονδρονίκη.

Δοξάζωμεν ἤδη τὸν Ὑψίστον τὸν ἐπαγαγόντα τὸ φῶς ἐπὶ τὸν τρίτον θεῖον Ἀστέρα τῆς ἱερᾶς Ἀποκαλύψεως!

Ἰδοὺ, «τῷ νικῶντι» τοῦ θεοῦ τούτου Ἀστέρος δίδωσι φαγεῖν ἀπὸ τοῦ μάννα τοῦ κεκρυμμένου, ὅπερ ἐστὶν ὁ Ἄρτος τῆς Ζωῆς, καὶ δίδωσι ψῆφον λευκὴν, ὅπερ ἐστὶν ἀγιότητα, καὶ ἐπὶ τὴν ψῆφον εὐρηται ὄνομα καινὸν γεγραμμένον, τὸ ὄνομα, τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, τὸ ὄνομα τοῦ ΚΥΡΙΟΥ ἡμῶν ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ, οὐ τὴν ἀξίαν καὶ δύναμιν οὐδεὶς ἕτερος γινώσκει, εἰμὶ ὁ λαμβάνων τοῦτο, Χριστιανός ὀνομαζόμενος.

Μόνον οἱ Χριστιανοί, οἱ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου βεβαπτισμένοι γνωρίζουσιν οἷα ἡ ἀξία καὶ ἡ δύναμις τοῦ θεοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ. «ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦν· γλώσσαις λαλήσουσι καιναῖς, ὅφεις ἀροῦσιν· καὶ θανάσιμόν τι πῶσιν οὐ μὴν αὐτοὺς βλάβει, ἐπὶ ἀδρόστοις χεῖρας ἐπιθήσουσι, καὶ καλῶς ἔξουσιν». (Μαρκ. ις'. 17.)

Οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ οὐδὲν εἶχον πολυτιμώτερον τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστιανοῦ, ἐφ' ᾧ ἐρωτώμενος ὁ Χριστιανὸς Μάρτυς τις ἐστὶ; ἀπάντηα, Χριστιανός εἰμι· πῶς ὀνομαζέται; Χριστιανός εἰμι· τινὼν γονέων καὶ τινος Πατρὶδος πολίτης ἐστίν; Χριστιανός εἰμι· ποῖον ἔργον ἔχει; Χριστιανός εἰμι. Πάντα ἐξηφανίζοντο πρὸ τοῦ θεοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου, πρὸ τοῦ ὅποιου πᾶν γόνυ κάμπτει. (Πρὸς Χριστ. Ἀρχαιολ. Ἑταιρείας Δελτίον. Δ'. 1904. σ. 33.).

Εἴθε οὐδέποτε πλέον νὰ συσταλῶσιν αἱ ἀκτίνες αὐτοῦ, εἴθε αἰωνίως μεσουρανοῦσα νὰ βασιλεύῃ ἡ θεία αἴγλη καὶ δόξα αὐτοῦ, πρὸς δόξαν τοῦ μεγάλου Ἥλιου τῆς Δικαιοσύνης, τοῦ Παμβασίλειως Χριστοῦ! Καὶ ἤδη ἐπὶ ἑτέραν λαμπρότητα τὴν τοῦ ἐν τῷ Ἀστερισμῷ τῆς Ἀποκαλύψεως Δ'. θεοῦ Ἀστέρος.¹

Εἰκ. 130. Μυστικά Χριστιανικά σύμβολα ἐπὶ τῆς σαρκοφάγου τοῦ Ἐπισκόπου Θεοδώρου ἐν Ῥαβέννῃ.

1. Ἀρχιεπισκ. κάτοψιν τοῦ Ἀμφιθέατρος τῆς Περγάμου, μετὰ τῶν πρακτικῶν τοῦ μαρτυρίου τῶν ἁγ. Κάπρου καὶ Παπύλου, ἐδημοσιεύσαμεν ἐν Σμύρνῃ ἤδη ἐν τῇ Ἀρμονίᾳ 1. Ἰαν. 1909.

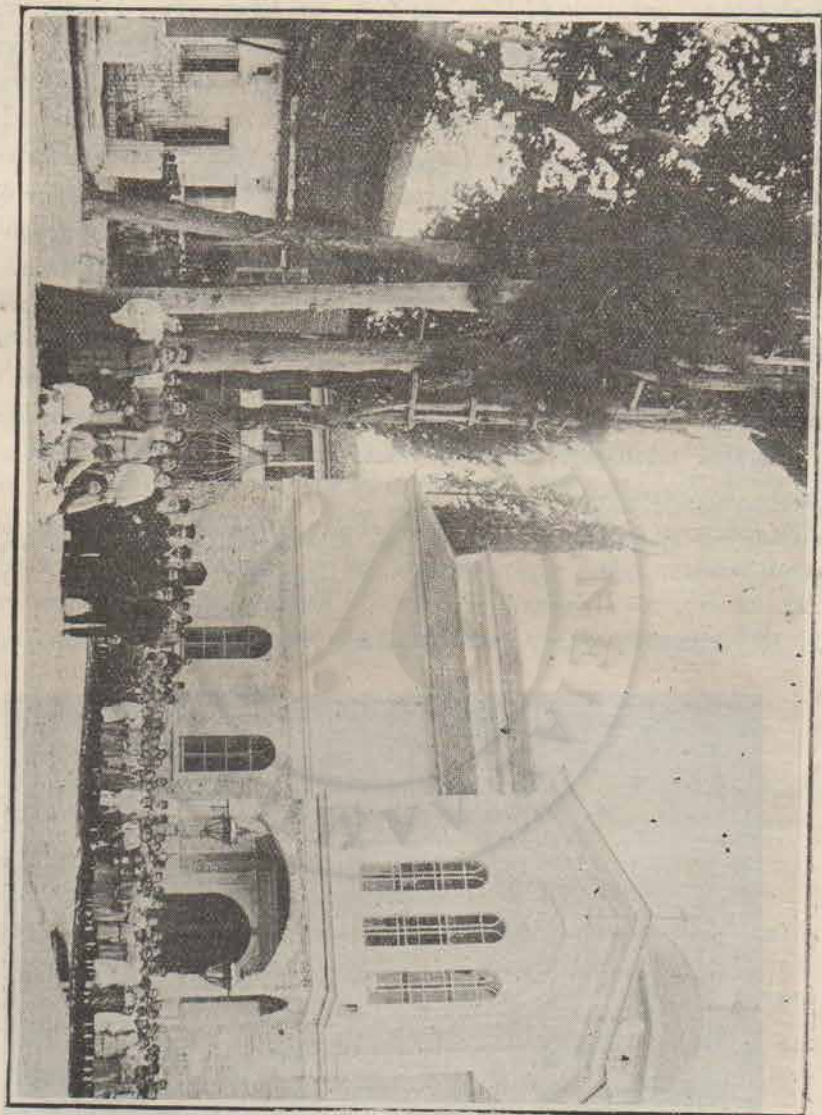
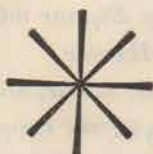

Fig. 131. Ο ἐν Θυστερίοις Μαρτυρολόγιος Ναὸς τοῦ ἀγίου Νικολάου μετὰ τοῦ, ἀριστερὰ τῷ ὁδῶντι, παρεκκλήσιου τοῦ ἀγίου Κλήτου καὶ Παύλου τοῦ διακόνου αὐτοῦ.

ΘΥΑΤΕΙΡΑ

ΑΣΤΗΡ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

Και τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Θυατείροις Ἐκκλησίαις γρά-
ψον, Τάδε λέγει ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ ἔχων τοὺς ὀφθαλ-
μοὺς αὐτοῦ ὡς φλόγα πυρός καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι
χαλκοκλιδάνῳ.

Οἶδα σου τὰ ἔργα καὶ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν διακονίαν
καὶ τὴν πίστιν καὶ τὴν ὑπομονὴν σου, καὶ τὰ ἔργα σου
καὶ τὰ ἔσχατα πλείονα τῶν πρώτων.

Ἄλλ' ἔχω κατὰ σοῦ ὀλίγα, ὅτι ἔξς τὴν γυναῖκα Ἰε-
ζεβήλ, τὴν λέγουσάν ἐαυτὴν προφῆτιν, διδάσκειν καὶ πλα-
νᾶσθαι ἐμοὺς δούλους πορνεῦσαι καὶ εἰδωλόθυτα φαγεῖν.

Καὶ ἔδωκα αὐτῇ χρόνον ἵνα μετανοήσῃ ἐκ τῆς πορ-
νείας αὐτῆς, καὶ οὐ μετενόησεν.

Ἴδού ἐγὼ βάλλω αὐτὴν εἰς κλίνην καὶ τοὺς μοιχεύοντας
μετ' αὐτῆς, εἰς θλίψιν μεγάλην, ἐὰν μὴ μετανοήσωσιν ἐκ
τῶν ἔργων αὐτῶν.

Καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς ἀποκτενῶ ἐν θανάτῳ* καὶ γνώσον-
ται πᾶσαι αἱ Ἐκκλησίαι ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ ἐρευνῶν νεφροὺς
καὶ καρδίας* καὶ δώσω ὑμῖν ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα ὑμῶν.

Ὑμῖν δὲ λέγω, καὶ λοιποῖς τοῖς ἐν Θυατείροις, ὅσοι
οὐκ ἔχουσι τὴν διδαχὴν ταύτην, καὶ οἵτινες οὐκ ἔγνωσαν
τὰ βᾶθη τοῦ Σατανᾶ, ὡς λέγουσιν, Οὐ βαλῶ ἐφ' ὑμᾶς
ἄλλο βάρος.

Πλὴν ὁ ἔχετε κρατήσατε, ἄχρις οὗ ἂν ᾗξω.

Καὶ ὁ νικῶν καὶ ὁ τηρῶν ἄχρι τέλους τὰ ἔργα μου,
δώσω αὐτῷ ἐξουσίην ἐπὶ τῶν ἐθνῶν.

Καὶ ποιμανεῖ αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ, ὡς τὰ σκευὴ
τὰ κεραμικὰ συντριβέται, ὡς καὶ ἐγὼ εἴληφα παρὰ τοῦ πα-
τρός μου.

Καὶ δώσω αὐτῷ τὸν ἀστέρα τὸν πρωϊνόν,

Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς Ἐκ-
κλησίαις.

(Ἀποκ. β'. 18—29).

ὦ ! ἔνδοξος καὶ σημαντικὴ διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς πρωτογόνου Ἐκκλησίας πόλις τῶν Θυατείρων !

ὦ ! πασῶν τῶν Χριστιανικῶν πόλεων τοῦ κόσμου ἐπισημοτάτη, διὰ τὴν ἐκ σοῦ καταγωγὴν τῆς πρώτης Χριστιανῆς τῆς Εὐρώπης, Αὐδίας τῆς πορφυροπώλιδος .

Σύ, διαχέεις εἰς τὸ Χριστιανικὸν Σύμπαν τοῦ προῦνοῦ Σου Ἀστέρος τὴν αἴγλην, ἣν λαμβάνεις ἀπὸ τοῦ Ἥλιου τῆς Πάτμου .

Σύ, τέτατος Ἀστήρ, δορυφορεῖς τοῦτον, σελαγίζουσα εἰς τὸ νοητὸν τῆς Ἐκκλησίας στερέωμα, τὸ Σὸν συμπαθὲς φῶς τῆς ἱστορίας τῶν Φιλίππων !

Σύ, ἐκλήθης καὶ προωρίσθης ὅπως δώσης τὴν πρώτην Χριστιανὴν εἰς τὴν Εὐρώπην . Ἐἶναι μικρὰ ἡ τιμὴ αὕτη ;

Σέ, τιμῶσα ἡ Ἀποκάλυψις, λέγει, ὅτι οἶδα τὰ ἔργα Σου, τὴν ἀγάπην, καὶ τὴν διακονίαν, καὶ τὴν πίστιν, καὶ τὴν ὑπομονήν !

Εἶσαι ἔνδοξος, ὦ συμπαθὲς πόλις τῶν Θυατείρων, διὰ τὸ παρελθόν Σου, καὶ διὰ τοῦτο, ὡς Βασιλεῖς, τὴν ἀλουργίδα τῆς Εὐαγγελικῆς ἱστορίας περιβεβλημένη, μεγαλοπρεπῶς κάθησαι ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Ὑρχανίου πεδίου, δεχομένη τὸν ἡβανωτὸν καὶ τὸ θυμίαμα τῆς ἐθγνωμοσύνης, τῶν πρὸς Σὲ μακρόθεν ἐρχομένων τέκνων τῆς Εὐρώπης, πρὸς ἣν ἔδωκας τὴν πρώτην εἰς Χριστὸν πιστεύσαντα ψυχὴν !

ΙΣΤΟΡΙΑ

Ὅπως ἐννοηθῇ καλῶς ἡ ἱστορία τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν Θυατείροις, καὶ τί ἐννοεῖ ἡ Ἀποκάλυψις λέγουσα : «ὅτι ἔβλεπον τὴν γυναῖκα Ἰεζαβὴλ κλπ.», ὡς καὶ ἐν γένει τίς ἦν ἡ κατὰστασις τῶν Θυατείρων, ὅτε ἐπέλαμψεν εἰς αὐτὰ τὸ φῶς τοῦ Εὐαγγελίου, θεωροῦμεν ἀναγκασιότατον, ὅπως προτάξωμεν τινα περὶ τῶν πρὸ Χριστοῦ Θυατείρων .

ΤΑ ΠΡΟ ΧΡΙΣΤΟΥ ΘΥΑΤΕΙΡΑ

Ἐπὶ τοῦ Ὑρχανίου πεδίου, τοῦ κληθέντος οὕτως ὑπὸ τῶν Περσῶν, εἰς ὃ οὔτοι καὶ ἰδίους ἡγάγον ἐποίκους,¹ καὶ ἐφ' οὗ ἡ ἀρχαιοτάτη πόλις Ὑρχανίς,² (νῦν Παπασλί), παρὰ τὸν Λύκον (=Γκουρντοῦκ-Τσάι) καὶ Ὑλλον (=Κοῦμ-Τσάι), τὸν καὶ Φρύγιον ποταμὸν καλούμενον (Στράβ. II'. 5.), ἔκειτο ἡ ἀρχαιοτάτη πόλις Πελοπία, Σεμίραμις,³ καὶ ἐκ τῶν καλῶν αὐτῆς ἱππων Εὐδύπη καλουμένη,⁴ ἥτις κατὰ Στέ-

1. «Εἶτα τὸ Ὑρχανιον πεδιον, Περσῶν ἐπονομασάντων καὶ ἐποίκους ἀγαγόντων ἐκεῖθεν». Στράβων II'. 13.

2. Περὶ ταύτης, μετὰ τοπογρ. χάρτου ἰδὲ Φοντριέρ. Τὸ Ὑρχανιον πεδιον ἀντ' τῷ «Μουσ. καὶ βιβλ. Εὐαγγ. Σχολῆς». 1886. σ. 11.

3. Στεφ. Βυζ. ἐν λέξει Θυατείρα.

4. Πλιν. Φυσ. Ἱστορ. V. 31. 3. Clerc. μετάφρ. Ζάκα. σ. 9.

φανον τὸν Βυζάντιον, ἐκλήθη τὸ πρῶτον Θυάτειρα, καθόσον ἐν ταύτῃ κατὰ τὸν τρίτον π. Χ. αἰῶνα Σέλευκος Α΄. ὁ Νικάτωρ διατρίβων, ἔμαθεν ὅτι ἡ σύζυγος αὐτοῦ ἔτεκεν αὐτῷ θυγατέρα, Θυάτειρα οἰοεὶ Θυγάτερα; καλέσας ταύτην.¹

Τὸ ἐσφαλμένον ὅμως τῆς γνώμης ταύτης ἐξελέγχουσι καὶ οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς,² καὶ αἱ ἐπιγραφαί, ἐν αἷς ἡ πόλις τῶν Θυατείρων πάντοτε ὡς γένους οὐδετέρου καὶ ἀριθμοῦ πληθυντικοῦ ἀναφέρεται. «Τὰ Θυάτειρα» καὶ οὐδέποτε «ἡ Θυάτειρα», ὡς ἀναφέρει ὁ Πλίνιος,³ καὶ Wetzer ἐν τῇ Ἑγκυκλοπαιδείᾳ αὐτοῦ (1853) ἐν λέξει Thyatira («Thyatira auch als fem. sing.»), ἄλλως ὁ J. Reinach φρονεῖ ὅτι τὰ Θυάτειρα, ὡς καὶ αἱ πόλεις Τείρα, Τημενότερα, Γρυμενότειρα, ἐφύλαξαν τὴν ἀρχαιοτάτην τῶν Λυδῶν ὀνομασίαν.⁴

Τὴν πόλιν τῶν Θυατείρων, μετὰ τοὺς Πέρσας, εὐρίσκωμεν κατοικοῦμένην ὑπὸ Μακεδόνων· τινὲς δὲ θεώρουσι αὐτὴν καιρμένην οὐχὶ ἐν τῇ Λυδίᾳ, ἀλλ' ἐν τῇ Μυσίᾳ, τοῦτ' ἔστιν ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Περγᾶμου. «Θυάτειρα κατοικία Μακεδόνων, ἦν Μυσῶν ἐσχάτων πινε φασίν». (Στράβ. II'. 4.).

Ἡ πόλις δ' αὕτη ἦν στρατιωτικὴ, ἐν ἣ, ὡς Βασιλικὴ φρουρὰ διέμενον οἱ ἡγεμόνες καὶ οἱ στρατιῶται, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς :

«Βασιλεὺς Σελεύκῃ | τῶν ἐν Θυατείροις | Μακεδόνων οἱ ἡγεμόνες καὶ οἱ στρατιῶται».⁵

Τοῦτο δέ, διότι τὰ Θυάτειρα στρατιωτικῶς ἐδέσποζον τοῦ Ὑρκανίου πεδίου, (ὅπερ συνείχετο μετὰ τοῦ ὑποκειμένου τῆς Σάρδεσιν «Ἑρκίου πεδίου» (Στράβ. II'. 4.), ἐφ' οὗ διεσταυροῦντο αἱ ἀπὸ τοῦ βάρους τῆς Ἀσίας, ἀπὸ τῆς Νινευὶ καὶ ἄλλων πόλεων τῆς Ἀσσυρίας, Βαβυλωνίας, Μηδίας καὶ Περσείας, πρὸς τὰς βορείας καὶ δυτικὰς παραλίας φέρεσθαι ὁδοί, καὶ ὡς τις δικλείς, ἡ πόλις, τῶν Θυατείρων εἰς ἴσῃν σχεδὸν ἀπόστασιν ἵσταται μεταξύ τῶν τριῶν μεγάλων Πόλεων, τῆς Περγᾶμου, τῶν Σάρδεων καὶ τῆς Σμύρνης.⁶

Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως ἡ στρατιωτικὴ αὕτη πόλις ἐγένετο εὐδαίμων καὶ πολυάνθρωπος ἐμπορικὴ πόλις, ἐφ' ᾗ ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς, ἡ μὲν πόλις ὀνομάζεται λαμπροτάτη, μεγίστη, διασημοτάτη καὶ ἱερὰ,⁷ ἡ βουλὴ αὐτῆς κρατίστη, εὐδοκίμοτάτη,

1. «Θυάτειρα πόλις Λυδίας, ἡ πρότερον Πελοπεία καὶ Σεμίραμις ἀπὸ Σελεύκου τοῦ Νικάτορος Λυσιμάχῳ πολεμοῦντος καὶ ἀκούσαντος διὰ θυγάτηρ αὐτῷ γέγονε, ἐκάλεσε τὴν πόλιν Θυάτειρα». Στράβ. Βυζ. ἐν λέξει Θυάτειρα πρὸς Clerc. περὶ Θυατείρων μετάφρ. Ζάχα. σ. 19'.

2. Πολύβ. XVI. 1. 7. ἐπὶ Θυατείρων, Στράβ. XIV. 1. 38. εἰς Θυάτειρα. πρὸς Clerc. Θυάτειρα μετάφρ. Ζάχα. σ. 11.

3. Πρὸς Clerc. μετάφρ. Ζάχα. περὶ Θυατ. σ. 11. πρὸς καὶ Plin. V. 31. 35, ἐνθα καὶ ἀναφέρει ὅτι τὸ πάλαι τὰ Θυάτειρα καὶ Συκοπελοπία ὀνομάζετο (V. 31.).

4. Recherches Archéol. 1889. σ. 158. πρὸς Clerc. μετάφρ. Ζάχα. σ. 9.

5. Clerc. (Ζάχα). σ. 161.

6. Clerc. Θυάτειρα, μετάφρ. Ζάχα. σ. 13—16. Ἐνθα καὶ αἱ γῶμαι τῶν Schuchardt καὶ Radet. En Phrygie. σ. 14. στήμ. 1.

7. Α. Φοντριέρ. Μουσείον καὶ βιβλιοθ. Τὸ Ὑρκανίου πεδίου. Σμύρνη 1886. σ. 57. 60. Clerc. Θυάτειρα. μετάφρ. Ζάχα. σ. 50. Boeck. 49.

φιλοσέβαστος, πάντα ἀρίστη,¹ ἡ δὲ σύγκλητος Παντοδύναμος.²

Ὡσαύτως τὴν εὐδαιμονίαν τῶν Θυατείρων δεικνύουσι αἱ συναρχαί, ἡ αἱ ποικίλοι συντεχναί τῶν πολιτῶν, οἳ οἱ Ἀργυραμοιβοί, οἱ Ἀρχοκόποι, οἱ Κεραμεῖς, οἱ Χαλκεῖς, οἱ Βυρσεῖς, οἱ Σκυτοτόμοι, οἱ Λανάριοι (ἔμποροι μαλλίων); οἱ Λινοργοί, οἱ Ἰματινόμενοι, οἱ Βαφεῖς κλπ., οἵτινες πλεῖστα ἀφιερῶματα, κοινὰ ἔργα καὶ ἀνδριάντας εἰς πολλοὺς τῆς πόλεως εὐεργέτας ἀνήγειραν.³

Ὅτι δὲ ἡ ἀρχαία πόλις τῶν Θυατείρων δὲν περιοριζέτο εἰς τὴν νῦν πόλιν, ἀλλ' ἐπεξετεινέτο μέχρι τῶν χωρίων Κανές, Μεδέρ, Γκιγιάκιοι καὶ πρὸς Νότον μέχρι τοῦ Selendi, ἀποδεικνύουσι τὰ καθ' ὅλην τὴν περιοχὴν ταύτην εὐρισκόμενα ἀρχαία Ἑλληνικὰ μάρμαρα καὶ αἱ ἐπιγραφαί.⁴

Αὐτόδηλον δὲ ἐν μέσῳ τσούτου καὶ τοιούτου πληθυσμοῦ, τῶν κατοίκων τοῦ ἀπεράντου Ὑρχανίου πεδίου, ἐν οἷς ὑπῆρχον ποικίλοι λαοί, Πέρσαι, Αἰγύπτιοι, Σύριοι, Χαλδαῖοι, Ἑβραῖοι, Ἕλληνες, Ῥωμαῖοι κλπ., ὅποσαι ὑπῆρχον μεταξύ τοῦ λαοῦ εἰδωλογατρικαὶ πλάναι, ὅποσαι θρησκευτικαὶ προλήψεις καὶ μαγείαι, καὶ ὅποσον τὰ στήθη τοῦ ἀμαθοῦς ὄχλου, κατέτρωγον αἱ μαγγανεῖαι καὶ πλάναι τῶν πολυπληθῶν τούτων θρησκευμάτων.

Οὕτως, ἐν Ἱεροκασιστείᾳ ἐλατρεύετο «Ἀρτεμὶς Περσική», ἡ αὐτὴ καὶ «Ἀνάειτις» καὶ «Βορεινή» καλουμένη,⁵ καὶ μεγάλοι πρὸς τιμὴν αὐτῆς ἐτελοῦντο ἀγῶνες τὰ «Μεγάλα σεβαστὰ Ἀρτεμίσια».⁶

Ὁ δὲ Παυσανίας (Ἡλιακῶν Α'. κζ'. 3) μνημονεύει καὶ τὰς μαγείας, ἃς εἶδεν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐκτελουμένας ὑπὸ βαρβάρου Μάγου, διὰ φωνῆς ἀκαταλήπτου τοῖς Ἕλλησιν.⁷

Ἐν Βέιοδα, ὡσαύτως καὶ ἐν Ἀτταλειᾷ (Mermeré), ἐλατρεύετο ἡ αὐτὴ «Ἀρτεμὶς Περσική».⁸

Ἐν τῇ Δαρειοκωμητῶν κατοικίᾳ (Δερέ-κιοι—Δαρείου Κώμη), ἐλατρεύετο ἡ θεὰ «Ἀήμητρα Καρποφόρος».⁹

Ἐν Γκιγιάκιοι δὲ ἀνεγνώσθη ἐπιγραφὴ «τὰ μεγάλα Ἀσκήπεια».¹⁰

Τὸ κέντρον ὅμως τῆς εἰδωλογατρικῆς, πάσης προλήψεως, μαγείας καὶ μαγγανείας, ἦσαν τὰ Θυάτεια· τὰς πλάνας δὲ ταύτας ἡ Ἀποκάλυψις ὑπαινίσσεται γενικῶς καὶ εἰδικῶς ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς γυναικὸς Ἰεζαβήλ.

1. Ἀ. Φοντριέρ. αὐτόβ. σ. 57. Clerc. μετάφρ. Ζάχα. σ. 50.

2. Boeckius. 49.

3. Clerc. Θυάτεια. μετάφρ. Ζάχα. σ. 102.

4. Clerc. Θυάτεια. μετάφρ. Ζάχα. σ. 20.

5. Clerc. Θυάτεια. μετάφρ. Ζάχα. σ. 85. 122. Φοντριέρ Μουσ. καὶ βιβλ. 1885. σ. 70.

6. Φοντριέρ. Τὸ Ὑρχάνιον πεδῖον. Μουσείον καὶ βιβλιοθήκη Σμύρνης 1885. σ. 30.

7. Πρόβλ. Φοντριέρ. Τὸ Ὑρχάνιον πεδῖον. Μουσείον καὶ βιβλ. 1886. σ. 30.

8. Ἀ. Φοντριέρ. Ὑρχάνιον πεδῖον. Μουσείον. 1886. σ. 35. 51.

9. Ἀ. Φοντ. Μουσ. καὶ βιβλιοθ. Σμύρνη. 1885. ἐπιγρ. σζ'. σ. 78.

10. Ἀ. Φοντριέρ. Ὑρχάνιον πεδῖον. Μουσ. 1886. σ. 59.

Ἐν Θυατείροις ἐλατρεύετο ἡ Τύχη τῆς Πόλεως, ὁ Ἀσκληπιός, ὁ Βάκχος, ἡ Ἀρτεμις καὶ ἄλλοι.¹ Ἰδίᾳ δὲ ὁ Ἀπόλλων, ὃς ἐκαλεῖτο Πρόπολις,² Προπάτωρ, Θεός, Ἥμιος, Πύθιος, Τυρμιναῖος Ἀπόλλων,³ ἢ Ἀπόλλων Τυρμίνας,⁴ πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποίου καὶ μεγάλοι ἐν Θυατείροις ἐτελοῦντο ἀγῶνες «Τὰ Τυρμινεῖα».⁵

Δύο δὲ κυρίως Νάοι, τέως γινώσκομεν ὅτι ὑπῆρχον ἐν Θυατείροις, ὁ τοῦ Τυρμιναίου Ἀπόλλωνος, οὗ τὰ προπύλαια κατεσκεύασεν,⁶ Π. Αἴλιος Παῦλλος Δαμιανός, υἱὸς Π. Αἰλίου Παύλλου τοῦ ἱερέως τοῦ Ἀπόλλωνος, καὶ ὁ τῆς Σαμβάθης, Χαλδαϊκῆς θεότητος, ὃς καὶ ΣΑΜΒΑΘΕΙΟΝ καλούμενος, μετὰ τοῦ «Χαλδαίου περιβόλου» ἔκειτο πρὸ τῆς πόλεως, «παρὰ τὴν δημοσίαν ὁδόν».⁷

Γινώσκον δὲ ὅτι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἀνεφέρετο καὶ Ἑβραϊὰ τις Σίβυλλα, Σάββα, ἢ Σαμβάθη καλουμένη, ἥτις ἐν Θυατείροις συνεταυτιζέτο μετὰ τῆς Χαλδαϊκῆς θεότητος Σαμβάθης, ἥς αἱ ἰεῖραι, φαίνεται ὅτι ἦσαν ἐθνικαί, ἢ Ἑβραϊαὶ Μάγισσαι, ὡς ἡ Ἰεζαβὴλ,⁸ Ἑλληνο-Ἑβραϊκᾶς μαγανείας μεταχειριζόμεναι, εἰς τὰ μικτὰ τοῦ Ὑρκανίου πεδίου πληθῆ.

Ταυτοῦτον ἦτο τὸ θεοσκευτικὸν χάος καὶ ὁ κυκεὼν, εἰς ὃν πρὸ Χριστοῦ ἐκυλίωντο τὰ Θυάτεια.

Η ΗΩΣ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ

Οὕτω κατειδωλοὶ ἦσαν αἱ πόλεις τοῦ Ὑρκανίου πεδίου,⁹ ὅτε, ὅπως εἰς Ἀθήνας, ἀπελπισθέντες ἀπὸ τῆς πύλινθας, ἤγειραν βωμὸν ΑἸΓΝΩΣΤΩ ΘΕΩ,¹⁰ ἐν Ῥώμῃ δὲ τὴν παραλλήλῃ «SEI DEI SEI DEIVAE»,¹¹ οὕτως εἰς Λασοῦσα, παρὰ τὰ Θυάτεια καὶ ἰδίᾳ παρὰ τὴν Ἱεροκασιόρειαν, οπου αἱ φοβερώτεραι μαγίαι καὶ μαγανεῖαι ἐξετελοῦντο, Λούκιος τις, πιθανόν τῶν Στωϊκῶν τις, ἤγειρε τὴν θαυμασίαν εὐχὴν, οὐχὶ πρὸς τοὺς θεοὺς τῶν ἐιδώλων, τῶν Χαλδαίων καὶ τῶν Περσῶν, ἀλλὰ εὐχὴν Θεῷ ὑψίστῳ.

1. Clerc. Θυάτεια. μετάφρ. Ζάχα. σ. 83-85.

2. Αὐτόν. σ. 79.

3. Ἀ. Φοντριέρ. Τὸ Ὑρκανιον πεδῖον. Μουσ. 1886. σ. 57. Clerc. μετ. Ζάχα. σ. 51. 79.

4. Πανάρχαιον ἐπίθετον θεοῦ ἐν Θυατείροις, οὗτινος ἀγνοοῦμεν τὴν κυρίως σημασίαν, καὶ οὗτινος βραδύτερον φαίνεται ὅτι συνεχωνεύη ἡ λατρεία τῇ τοῦ Ἀπόλλωνος. Πρὸλ. Clerc. Θυάτεια. μετάφρ. Ζάχα. σ. 78-83.

5. Ἀ. Φοντριέρ. Τὸ Ὑρκανιον πεδῖον. Μουσείον. 1886. σ. 45.

6. Clerc. Θυάτεια. μετάφρ. Ζάχα. σ. 26. ἐπιγρ. 95. σ. 155. 156.

7. Spon. I. σ. 299. τὴν δὲ ἐπιγραφὴν ἰδὲ III. σ. 119. Πρὸλ. καὶ Clerc. Θυάτεια. μετάφρ. Ζάχα. σ. 26. ἐπιγρ. ἀριθμ. 31. σ. 132.

8. Ἀποκάλυψις β'. 20.

9. Ἰδὲ τοπογρ. τούτου χάρτην. Ἀρ. Φοντριέρ. Τὸ Ὑρκανιον πεδῖον. Μουσείον 1886. πρὸλ. καὶ σ. 33.

10. Πρὸλ. Πανσ. Ἀττ. 4. Λουκ. Φιλοπ. 13. Πράξ. ιζ'. 23.

11. Πλήρη τὴν περιγραφὴν ἰδὲ Χριστ. Ἀρχ. Ἑταιρ. Δελτ. Δ'. 1904. σ. 57.

ΛΟΥΚΙΟΣ ΘΕΩ ΥΨΙΣΤΩ ΕΙΤΧΗΝ¹

Πόσα δὲν διδάσκει ἡμῖν ἡ βραχυτάτη ἐπιγραφὴ αὕτη;

Δὲν νομίζει τις ὅτι ἀκούει τὸ προανάρχουσμα τοῦ ἐν Βηθλεὲμ ὕμνου, «Δόξα ἐν Ὑψίοις Θεῶ»;

Πόσῃ δὲ χάριν καὶ εὐγνωμοσύνην δὲν ὀφείλομεν εἰς τὸν αἰδιμον ἄνδρα Ἀριστοτέλη τὸν Φοντιέρ, τὸν τοιαύτης σημασίας ἐπιγραφὴν ἡμῖν διασώσαντα;

Οὕτω λοιπὸν τὴν ἐν Σάσοβα ἐπιγραφὴν ταύτην δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν τὴν πρὸ τῆς Ἀνατολῆς τοῦ Ἡλίου τῆς Δικαιοσύνης προηγηθεῖσαν Ἡώ, ἡὼ θεῖαν, χαρυγὴν φαεινοῦ ὀρθροῦ νέου, φωτὸς νέου, ἐλπίδος νέας, διὰ τὴν μετ' οὐ πολὺ μέλλουσιν νὰ ἀναπλασθῇ ἀνθρωπότητα.

ΑΓΝΩΣΤΩ ΘΕΩ ἐν Ἀθήναις

ΥΨΙΣΤΩ ΘΕΩ ἐν Θυατείροις.

Οὕτως, ἐκ τῶν πρώτων χωρῶν τῆς Ἀσίας, εἰς ἃς ἐπέλαμψε τὸ φῶς τοῦ Εὐαγγελίου, ἦσαν τὰ Θυάτεια, ἅτινα διὰ τὴν δεσπόζουσαν αὐτῶν ἐπὶ τῶν κατοικῶν τοῦ Ὑρκανίου πεδίου θέσιν, ἡ Ἀποκαλύψις ἀνηγόρευσε ΤΕΤΑΡΤΟΝ ΑΣΤΕΡΑ τῆς Ἐπταστέρου Πλειάδος τοῦ θεοῦ Ἡλίου τῆς Πατρὸς.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ

Πότε ἀκριβῶς, καὶ διὰ τίνων ὁ Χριστιανισμὸς τὸ πρῶτον εἰσῆλθεν εἰς τὰ Θυάτεια, ἂν δῆλον ὅτι εἰς τοῦτο συνετέλεσεν ἡ ἐκ Θυατείρων Λυδία, ἡ ἐν Φιλιπποῖς ὑπὸ τοῦ Παύλου βαπτισθεῖσα, ἡ μαθηταὶ τοῦ Παύλου, ἡ ἔμποροι Χριστιανοὶ ἐξ Ἐφέσου, ἡ Σμύρνης, ἡ Παλαιστίνης, ἀγνοοῦμεν τοῦτο μόνον ἱστορικῶς γνωρίζομεν, ὅτι τὰ Θυάτεια, ὡς ἤδη καὶ ἡ Πέργαμος καὶ ἡ Σμύρνη, εἶχον ἤδη δεχθῇ τὸν Χριστιανισμὸν κατὰ τὸ α'. περίπου ἡμῖς τῆς α'. ἑκατονταετηρίδος, πρὶν ἢ ὁ Ἰωάννης ἰδῇ τὴν Ἀποκαλύψιν.

Ἐν ταύτῃ ὁ Ἰωάννης ἐντέλλεται νὰ γράψῃ τοῖς Θυατείροις, ὅτι ὁ Κύριος γνωρίζει τὴν πρὸς Αὐτὸν ἀγάπην, τὴν πίστιν καὶ τὴν ὑπομονὴν αὐτῶν, καὶ ὅτι τὰ τελευταῖα αὐτῶν ἔργα εἰναι πολὺ περισσότερα τῶν πρώτων, ἐξ οὗ δῆλον ὅτι πρὸ τῆς Ἀποκαλύψεως, καὶ δὴ κατὰ τὸ πρῶτον ἡμῖς τοῦ α'. αἰῶνος, ὡς ἤδη εἶπομεν, εἶχεν ἤδη εἰσδύσει ὁ Χριστιανισμὸς εἰς τὰ Θυάτεια.

1. Ἀριστ. Φοντιέρ. Τὸ Ὑρκανιον πεδῖον. Μουσ. καὶ βιβλ. 1886. σ. 33. Ἀτυχῶς δὲν εἶδομεν τὴν ἐπιγραφὴν, οὐδὲ ἀπότυπον ταύτης, ὅπως ἐκ τῶν γραμμάτων προσδιορίζομεν περίπου τὴν ἐποχὴν. Πόσον δὲ ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ὑπομιμνήσκει καὶ τὴν αἵρεσιν τῶν ὑψισταρίων τῶν μόνων «Ὑψίστῳ Θεῷ προσκυνούντων». Πρὸς. Guericke. Kirchengesch. 1866. I. σ. 374.

2. Αἱ λέξεις αὗται αἰ ἐν τῷ Δ'. τοῦτῳ Ἀστέρι τῆς Ἀποκαλύψεως, ὑπὲρ τῆς μνήμης τοῦ αἰδιμου Ἀνδρὸς χαραττόμεναι, ἔστωσαν αὐτῷ ἱερὸν καὶ αἰώνιον ὑπὲρ τῆς Ἐπιστήμης μνημόσυνον.

**ΤΑ ΘΥΑΤΕΙΡΑ ΠΑΤΡΙΣΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΗΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
ΛΥΔΙΑΣ ΤΗΣ ΠΟΡΦΥΡΟΠΩΛΙΔΟΣ**

Ὅ,τι δὲ καθιστᾷ ἐνδοξον τὴν πόλιν τῶν Θυατείρων ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς πρωτογόνου Ἐκκλησίας, εἶναι ὅτι ἀπὸ τῆς πόλεως ταύτης κατήγετο ἡ πρώτη ψυχὴ ἢ ἐν Εὐρώπῃ εἰς Χριστὸν πιστεύσασα, Λυδία ἢ πορφυρόπωλις, ἣν ὁ Παῦλος ἐβάπτισεν ἐν Φιλίπποις (Πράξ. ις').

Γνωστὸν ὅτι ὁ Παῦλος ἐκ Τρωάδος περὶ τὸ 53 μ. Χ. ἐπῆλθε τὸ πρῶτον τὸ ἑδραῖον τῆς Εὐρώπης, ἀποβὰς εἰς Νεάπολιν (τὴν νῦν Καβάλλαν) (Εἰκ. 152), ἐκεῖθεν δὲ ἦλθεν εἰς τοὺς ἐγγύς Φιλίππους, ἐνθα κατὰ τὰς Πράξεις, τῇ ἡμέρᾳ τῶν Σαββάτων ἐξῆλθεν ἐξω τῆς πόλεως, παρὰ τὸν ποταμὸν τῶν Κρηνιδῶν (Εἰκ. 153), δπου ἐνομιζέτο προσευχὴ εἶναι. καὶ ἐκεῖ ἐλάλει πρὸς τὰς συνελθούσας γυναῖκας, ὅτε ἢ ἐκ Θυατείρων γυνή, Λυδία ἢ πορφυρόπωλις, πιστεύσασα εἰς Χριστὸν, ἐβαπτίσθη αὐτή, καὶ ὁ οἶκος αὐτῆς.

Αὕτη δὲ εἶναι ἡ πρώτη Χριστιανικὴ ψυχὴ, ἥτις ἐν Εὐρώπῃ ἐδέξατο τὸν Χριστιανισμόν. Διὰ τοῦτο, ἡ συγκλησις, ἥτις κατεῖχεν ἡμᾶς, ὅτε τὸ πρῶτον ἠξιώθημεν νὰ πατήσωμεν τὰ ἱερά ἐδάφη τῶν Θυατείρων, ἅτινα ἔδωκαν τὴν πρώτην εἰς τὴν Εὐρώπῃ Χριστιανικὴν ὑπαρξίν, καὶ τὴν πρώτην Χριστιανικὴν ἐν Φιλίπποις κοινότητα, ἣν ἀπερίγραπτος, ἣν ἀνέκφραστός· καὶ μήπως εἶναι μικρὰ ἡ τιμὴ αὕτη διὰ τὴν νῦν μικρὰν πόλιν τῶν Θυατείρων;

Καὶ ποία πόλις τῆς Εὐρώπης, ὅσον μεγάλη καὶ ἂν εἶναι, δύναται νὰ καυχθῇ ὅτι ἔδωκεν, ἥ ὅτι ἐξ αὐτῆς κατήγετο ἡ πρώτη ψυχὴ, ἥτις ἐν Εὐρώπῃ ἐδέχθη τὸν Χριστιανισμόν;

Καὶ ἐκ τῆς ἱστορίας δέ, καὶ ἐκ τῶν σωζομένων ἐπιγραφῶν πληροφοροῦμεθα ὅτι μία τῶν κυριωτέρων βιομηχανιῶν τῶν ἐξασκουμένων ἐν Θυατείροις, ἦν ἡ κατασκευὴ τοῦ χρώματος τῆς πορφύρας, τιμιώτατον παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐμπορεύμα.²

Ἐμπορεῦντο δὲ ἐκπέμποντες ταύτην ἐκ Θυατείρων εἰς τὰ μεγάλα ἐμπορικὰ τῆς ἀρχαιότητος κέντρα, οἷα ἡ Ἀθήνα, οἱ Φίλιπποι, ἡ Θεσσαλονίκη, κλπ., ὡς αἱ σωζόμεναι ἐπιγραφαὶ τοῦτο ἀναφέρουσιν. Οὕτως ἐν Φιλίπποις (15 Α' ἰουλίου τοῦ 1902) ἐν μέσῳ τῶν ἀπείρων συντριμμάτων, εὑρομεν τεμάχιον μαρμάρου, ἐφ' οὗ ἀνέγνωμεν τὴν λέξιν ΘΥΑΤΕΙΡ(ΩΝ), ὅπερ ὑπέμνησεν ἡμῖν τὸν 14 στίχον τοῦ ις'. κεφ. τῶν Πράξεων «... Λυδία πορφυρόπωλις πόλεως Θυατείρων». Εἶχεν ἄρα γε σχέσιν ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη πρὸς τὴν ἐν τῷ ἀνωτέρῳ στίχῳ ἀναφερομένην Λυδίαν τὴν ἐκ Θυα-

1. Τὰ τῆς ἱερᾶς Λυδίας ἐκτενέστερον ἐξεθέσαμεν ἐν τῷ ΣΤ'. Δελτίῳ τῆς Χριστ. Ἀρχ. Ἑταιρείας. Ἐν δὲ τῷ Ζ'. καὶ τοπογραφικὸν Χάρτην τῶν Φιλίππων καὶ τῶν περὶ αὐτοὺς ποταμῶν καὶ ὑδάτων ἐδημοσιεύσαμεν.

2. Πρβλ. Wetzler. Encyklopädie ἐν λέξει Thyatira. (Τόμ. 10, σ. 900). Winer. Biblisches Realwörterbuch. ἐν λέξει Thyatira. (Τόμ. II. σ. 619.) Jacobi. Bibel-Atlas 1891. ἐν λέξει Lydien. σ. 33.

τείρων ; τοῦτο ὁ Κύριος μόνον γινώσκει. Γνωστὸν ἄλλως ὅτι ἐν Φιλιπποις ὑπῆρχε συντεχνία πορφυροβάφων, ὧν οἱ πλείστοι κατήγοντο ἐκ Θυατείρων, ὡς ἐν τῇ ἐπομένῃ ἐπιγραφῇ, τῇ ἐν Φιλιπποις εὑρεθείσῃ, ἀναγινώσκομεν: «τὸν πρῶτον ἐκ τῶν πορ | φυ-
ροβάφ[ων] [᾿Αν]τίοχον Δύκον | Θυατειρ[ιν]ὸν εὐεργέτ[ην] καὶ . . . ἡ πόλις
ἐτίμησεν». (Μερτζίδου. Οἱ Φιλιπποι. σ. 187.).

᾿Ωσαύτως καὶ ἐξῶθεν τοῦ Λευκοῦ Πύργου (Μπεᾶζι Κουλεῖ) τῆς Θεσσαλονίκης, ἐπὶ στήλης τῆς θύρας αὐτοῦ, ἀνέγνωμεν ἐπιγραφὴν ἀναφέρουσαν τὸ ὄνομα «Θυατει-
ρινοῦ τοῦ πορφυροβάφου».

Ἡ Ἑβραϊκὴ δὲ καταγωγὴ τῆς Λυδίας δεικνύει ὅτι ἡ ἐμπροσὶ τῆς πορφύρας, ἦν μᾶλλον εἰς χεῖρας τῶν Ἑβραίων, ἢ δὲ προθυμία καὶ εὐκολία, μεθ' ἧς αὕτη καὶ ὁ οἶκος αὐτῆς ἐδαπτισθῇ, δεικνύουσι τὴν ἀνάπτυξιν ταύτης, καὶ τὴν γνώσιν, ἣν εἶχε τῶν ἱερῶν Γραφῶν.

Ἄλλως ἐκ τῶν ἐν Θυατείροις ἐπιγραφῶν, καὶ ἄλλαι πολλαὶ Θυατειρηναὶ γυναῖ-
κες γίνονται ἡμῖν γνωσταὶ ὡς γυναῖκες ὑπέροχοι, ἀναλαβοῦσαι καὶ αὐτὴν τὴν ᾿Αρ-
χιερωσύνην τῆς ᾿Ασίας, ὡς ἡ Οὐλπία Μαρκελλὰ, ἡ Αὐρηλία Τατία, ἡ Κορνηλία
Σεκούνδα, ἡ Ἀντωνία Καικιλία, ἡ Φλαβία Πρίσκιλλα καὶ ἡ Αὐρηλία Ἑρμῶνασσα,¹
ἣν ἐν ἐπιγραφῇ εὑρίσκομεν ὀνομαζομένην: «Διὰ βίου ἱέρειαν τῆς Τύχης, ἐπιτάκις
πρῶταν, καὶ δις Ἀρχιέρειαν τῆς ᾿Ασίας καὶ τῆς Πατριδος».²

Ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν δὲ τούτων συμπεραίνομεν ὅτι ἡ ἐν Θυατείροις πνευματικὴ
ἀνάπτυξις, οὐ μόνον τῶν ἀνδρῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν γυναικῶν ἦν μεγίστη. Ἐὰν δὲ λάβω-
μεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἑβραϊαν Γυναῖκα τὴν Σαμαρείτιδα, ἀνέπτυξε τὸ ὑψι-
στον τῶν Χριστιανικῶν δογμάτων, οἷον τὸ τῆς πνευματικότητος τοῦ θεοῦ, διὰ τοῦ
«Πνεῦμα ὁ Θεός, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προ-
σκυνεῖν», τότε δυνάμεθα ἐν γένει νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ
πνευματικὴ τῶν Ἑβραίων γυναικῶν ἀνάπτυξις ἦν μεγίστη.

Η ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ

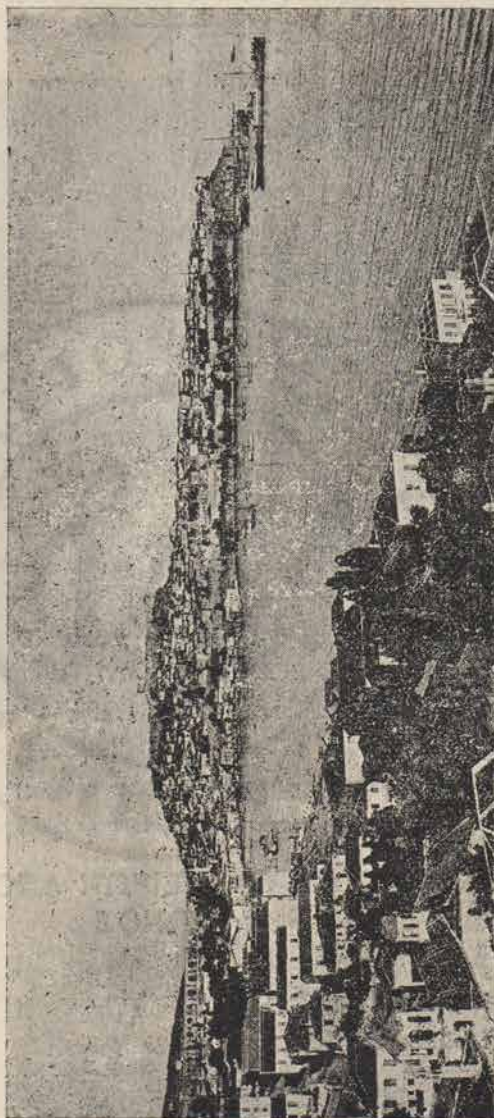
Ἄλλ' ἂν τὰ Θυατεῖρα εἰσὶν ἔνδοξα διὰ τὴν ἐξ αὐτῶν καταγωγὴν τῆς πρώτης
Χριστιανῆς τῆς Εὐρώπης, διὰ τὴν ἐπ' αὐτὰ ὁμῶς εὐλογίαν τοῦ Κυρίου ἀπὸ τῆς
Πάτρως, καὶ τὴν ἀπονομήν τοῦ ΠΡΩΤΟΝΟΥ ΑΣΤΕΡΟΣ τῆς Ἀποκαλύψεως, τὰ Θυα-
τεῖρα ἀναδεικνυνται, ὡς ἡ κατ' ἐξοχὴν πόλις τῆς εὐλογίας τοῦ Κυρίου.

Ἰδοὺ δὲ τί ἐν τῇ Ἀποκαλύψει ἐντέλλεται ὁ Ἰωάννης ὅπως γράψῃ τοῖς ἐν Θυα-
τείροις :

1. Clerc. Θυάτ. μετὰφρ. Ζάχα. σ. 111.

2. Clerc. Θυάτ. μετὰφρ. Ζάχα ἐπιγρ. 112. σ. 111 καὶ 162. Μέχρι τοῦδε ἐν μιᾷ μόνον
ἐπιγραφῇ ἐν τῷ παρὰ τῷ Κουγιουτζίκ Τουρκικῷ νεκροταφείῳ, εὑρέθη ὄνομα γυναικὸς φερούσης
τὸ ὄνομα Λυδία. ᾿Αριστ. Φοντριέρ. Ὑγκάνιον πεδίον. Μουσεῖον 1886. σ. 47.

Τάδε λέγει ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ὡς φλόγα πυρός . . . οἶδα σου τὰ ἔργα καὶ τὴν ἀγάπην, καὶ τὴν διακονίαν, καὶ τὴν πίστιν, καὶ τὴν ὑπομονήν σου, καὶ τὰ ἔργα σου, ὧν τὰ ἔσχατα πλείονα τῶν πρώτων· ἀλλ' ἔχω κατὰ σοῦ ὀλέγα, ὅτι ἀφίνεις τὴν γυναῖκα Ἰεζαβήλ, ἥτις ὀνομάζει ἑαυτὴν προφήτιν νὰ διδάσκη καὶ νὰ πλανᾷ τοὺς ἑμouς δούλους νὰ πορνεύωσι καὶ νὰ τρώγωσι τὰ εἰδωλόθυτα· ἔδωκα δὲ εἰς αὐτὴν προθεσμίαν νὰ μετανοήσῃ καὶ δὲν μετενόησεν· διὰ τοῦτο θὰ πέμψω εἰς αὐτὴν καὶ εἰς τοὺς ὁπαδοὺς αὐτῆς νόσον καὶ θλίψιν μεγάλην, ἕαν μὴ μετανοήσωσιν, καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς θέλω θανατώσει, ὅπως γνωρίσωσι πᾶσαι αἱ Ἐκκλησίαι, ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ ἐρευνῶν νεφροὺς καὶ καρδίας, καὶ ὅς θέλω δώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· κρατεῖτε τὴν πίστιν καὶ ὃ ἔχετε μετριοῦ ἔλθω καὶ εἰς τὸν νικῶντα θέλω δώσει ἐξουσίαν ἐπάνω εἰς τὰ ἔθνη ὡς τοιαύτην καγὼ ἔλαβον παρὰ τοῦ Πατρὸς μου καὶ ὃχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ θέλω δώσει αὐτῷ τὸν «**ΑCΤΕΡΑ ΤΟΝ ΠΡΩΤΟΝ**».

Εἰκ. 152. Ὁ πρώτος τόπος τῆς Εὐρώπης, ἡ Νεάπολις (νῦν Καβάλα), ἐν Μακεδονίᾳ, ἐφ' οὗ ἐπάτησεν τὸ πρῶτον ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, καὶ ἀφ' οὗ εἶτα μετέβη εἰς Φιλίππους.

ὁ ἔχων οὖς, ἅς ἀκούῃ τί λέγει τὸ πνεῦμα.

Τοιαύτῃ ἡ λαμπρὰ εὐλογία τοῦ Κυρίου ἐπὶ τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Θυατείρων.

Τίς δ' οὗτος ὁ πρωϊνὸς Ἀστὴρ, ὃν θέλει δώσει εἰς τοὺς ἐν Θυατείροις Χριστιανούς; Οὗτος ἐστὶν Αὐτός αὐτός ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς, **ΟC** ἐν κεφ. κβ'. στίχ. 16 τῆς

Ἀποκαλύψεις, ῥητῶς λέγει ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Ἀστὴρ ὁ λαμπρὸς καὶ ὁ ὀρθρινός :
 « Ἐγὼ εἰμι ἡ ῥίζα καὶ τὸ γένος τοῦ Δαβὶδ, **Ο ΑΣΤΗΡ Ο ΛΑΜΠΡΟΣ ΚΑΙ ΟΡΘΡΙΝΟΣ** »
 καὶ ἀληθῶς ἂν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ + ἀναρτήσῃτε τὸ ἀρχικὸν γράμμα τοῦ ὀνόματος
 τοῦ Χριστοῦ Χ ἔχετε τὸν κανονικὸν τοῦτον Ἀστέρα, περὶ οὗ ἤδη τὰ δεόντα
 πολλάκις εἰπομεν καὶ ἀνεπτύξαμεν.

Πολλοὶ τῶν ἐρμηνευτῶν νομίζουσιν ὅτι ὑπὸ τὴν γυναῖκα Ἰεζαβήλ, νοεῖται ἡ
 αἵρεσις τῶν Νικολαϊτῶν· εἰς τοῦτο ὅμως καθ' ἡμᾶς ἀντίκεινται πρῶτον τὸ ἄρθρον,
ΤΗΝ, « οὐ εἶς ΤΗΝ γυναῖκα Ἰεζαβήλ », ὅπερ σημαίνει τὴν γνωστὴν, τὴν ὀρισμένην
 γυναῖκα Ἰεζαβήλ· δεύτερον δὲ ἡ πληροφορία, ὅτι αὕτη ὠνόμαζεν ἑαυτὴν Προφῆτιν,
 ὀρισμένην τινα διδάσκουσαν ἥτοι τὸ νὰ πορνεύσῃ καὶ νὰ τρώγῃσι εἰδωλόθυτα, τοῦτο
 δεικνύει ὅτι ἡ Γυνὴ αὕτη ἦν πραγματικὸν ἐν Θυατείροις πρόσωπον, γυναικὸς ὑπηρε-
 τοῦσης εἰς τὰ εἰδωλά, πρὸς ἃ προσεφέροντο θυσίαι, καὶ εἰς ἃ συνυπηρέτουν καὶ ἕτεροι
 γυναῖκες ἱερόδουλοι, ἐφ' ᾧ αὕτη, συνίστα εἰς τοὺς Χριστιανούς νὰ πορνεύσῃ μετ' αὐτῶν
 καὶ νὰ τρώγῃσι ἀπὸ τὰ περισσεύοντα κρέατα τῶν θυσιῶν (εἰδωλόθυτα), ἐν ᾧ γνωστόν,
 ὅτι ἡ αἵρεσις τῶν Νικολαϊτῶν, εἰς ἣν ἀποδίδονται φαυλότητές τινες, ἦτο ἀδιάφορος
 ὡς πρὸς τὰ εἰδωλόθυτα. (Κοντ. Ἑκκλ. Ἰστ. Α. σ. 177.).

Τοιαύτη δὲ γυνὴ ἐν Θυατείροις ἦτο ἡ Ἀρχιερεῖα, ἡ προφῆτις καὶ μάντις τοῦ Σαμ-
 βαθείου, ἥτις, ὡς ἐκ τοῦ ὀνόματος Ἰεζαβήλ φαίνεται, ἡ ὅτι ἦτο Ἑβραία, ἡ Ἑβραϊ-
 κῆς, ἡ Χαλδαϊκῆς καταγωγῆς, ὡς καὶ ἡ θεότης Σαμβάθη· ἡ, πρὸς τιμὴν τῆς Χαλ-
 δαϊκῆς καὶ Ἑβραϊκῆς ταύτης θεότητος ἡ ἱερεῖα αὕτη, ἐθνικῇ οὕσῃ, ἐλάβανεν Ἑβραϊ-
 κὸν ὄνομα, εἰς τὰ πλήθη πολλὰ ἐκ κράματος ἐθνικῶν καὶ Ἑβραϊκῶν διδασκαλιῶν
 διδάσκουσα μαντεύουσα καὶ προλέγουσα, ἐφ' ᾧ εἶχε καὶ τὴν ἰπωνυμίαν « Προφῆτις ».¹

Ὅτι δὲ ὁ Ἰωάννης, ἐν Πάτμῳ διαμένων, εἶχε γνῶσιν τῶν ἐν ταῖς 7 Ἐκκλησίαις
 προσώπων, καὶ παρηκολούθει τὰ ἐν αὐταῖς συμβαίνοντα, γίνεται δῆλον ὅτι ἐν Σμύρνῃ,
 ὑπενόει τὸν Πολύκαρπον, ἐν Περγάμῳ ἐγίνωσκεν τὸν μαρτυρικὸν θάνατον τοῦ Ἀντίπα,
 καὶ ἐν γένει εἶχε γνῶσιν τῆς καταστάσεως, τῶν 7 Ἐκκλησιῶν, πρὸς ἃς ἔγραψεν.²

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΩΝ ΘΥΑΤΕΙΡΩΝ ΑΠΟ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΑΙΩΝΟΣ

Καθ' ἣν ἐποχὴν δὲ ὁ Χριστιανισμὸς διεδίδετο ἐν Θυατείροις, ὁ Αὐτοκράτωρ Οὐε-
 σπασιανός, τὸ ἔκτον Ὑπατος ὢν, ἦτοι τὸ 75 μ. Χ. κατεσκεύαζε τὰς ὁδοὺς τῶν
 Θυατείρων,³ οἷοναί προετοιμαζὼν τὰς ὁδοὺς Κυρίου.

1. Καὶ ὁ Schumer ἐν τῇ βιβλικῇ ἐπιθεωρήσει 1895. σ. 114. φρονεῖ ὅτι ἡ Ἀποκάλυψις
 ταύτην ἐννοεῖ Ἰεζαβήλ, τὴν ἱερεῖαν τοῦ Σαμβαθείου.

2. Τίνες δὲ φρονοῦσιν ὅτι ὑπὸ τὴν ἑννοίαν τῶν λόγων «τάδε λέγει ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ ἔχων
 τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ὡς φλόγα πυρός», ἡ Ἀποκάλυψις (β'. 18) ὑπονοεῖ ἐν Χριστιανικῇ ἀντι-
 θέσει, τὸν ἐν Θυατείροις λατρευόμενον Ἀπόλλωνα, θεὸν τοῦ Ἥλιου. Τοῦτο ὅμως δυσκόλως
 εἶναι παραδεχτόν, καθόσον ἡ Ἀποκάλυψις γέμει τοιούτων συμβολικῶν καὶ μυστικῶν ἐκφράσεων.

3. Clerc. Θυάτ. μετ. Ζάχα. σ. 28. ἐπιγρ. 7. σ. 122-123.

Δύο δὲ τῶν Ῥωμαίων Αὐτοκρατόρων δι' ἰδίᾳς ἐπισκέψεως ἐτίμησαν τὰ Θυάτεια τὸ Ἀδριανὸς τῷ 123, ὅτε ἐκ Περγᾶμου μετέβαινεν εἰς Σάρδεϊς¹ καὶ ὁ Καρκαλλάς τῷ 215, ὅτε ἐδώρῃσατο τοῖς Θυατείρησι ἰδίαν δικαστικὴν σύνοδον, ἥτοι ἰδίαν δικαστικὴν δικαιοδοσίαν² καὶ ὅτε ἡ πόλις μεγίστων τιμῶν ἡξιώθη, ὥς δηλοῦσιν αἱ ἀνευρισκόμεναι ἐπιγραφαί.³

Εἰκ. 133. Ὁ ἐξωθεν τῶν Φιλίππων ποταμὸς τῶν Κρηνίδων, ἐνθα ὁ Παῦλος ἐβάπτισε τὴν πρώτην Χριστιανὴν τῆς Εὐρώπης, τὴν ἐκ Θυατείρων Λυδίαν τὴν Πορφυροπώλιν. (Φωτ. ὑπὸ τὸ λυκόφως βαθείας ἐσπέρας).

Μεγίστη ὥσαύτως τιμὴ τῶν Χριστιανικῶν Θυατείρων εἰσὶν οἱ ἅγιοι Μάρτυρες Κάρπος Ἐπίσκοπος Θυατείρων, καὶ ὁ ἱατρὸς διάκονος αὐτοῦ Πάπυλος,⁴ ἀμφότεροι τῷ 250 ἐν Σάρδεϊς τὸ πρῶτον δικασθέντες, εἴτα δὲ ἐν τῷ Ἀμφιθεάτρῳ τῆς Περγᾶμου μαρτυρήσαντες, καὶ περὶ ὧν ἐν σελ. 225—258 τὰ δεόντα εἵπομεν.

1. Clerc. Θυάτ. μετ. Ζάχα. σ. 29. πρὸς καὶ τὴν ἐν τῇ Ἀκροπόλει τῶν Ἀθηνῶν σχετικὴν ἐπιγραφὴν C. I. A. III. 12.

2. Αὐτόθι. σ. 31. Πρὸ τούτου τὰ Θυάτεια δικαστικῶς ὑπῆγοντο εἰς Πέργαμον. Πλίνιος. Φυσ. Ἱστ. V. Clerc. μεταφράσις Ζάχα. σ. 59.

3. Clerc. Θυάτεια. μετάφρ. Ζάχα. σ. 58.

4. Ὅτι σφάλλονται οἱ θεωροῦντες τὸν Κάρπον Ἐπίσκοπον Περγᾶμου πρὸς καὶ Πατρ. Migne. τόμ. 115. σ. 185. «Καὶ Κάρπος· μὲν ἀρχιερωσύνην ἐπιβὰς τὰ τῆς εὐσεβείας μυστήρια διήγγελλε τοῖς ἐν Θυατείροις. Πάπυλος δὲ τῆς διακονίας βαθμῶς τιμηθείς, ἰσορροπον ἑαυτῷ τὴν σπουδὴν ἐν τοῖς ἱεροῖς ἐποιεῖτο ποίους». Πατρ. τόμ. 115. σ. 105.

Δικαίως δὲ ἡ Ἐκκλησία τῶν Θυατείρων δι' ἰδίης ἀκολουθίας τιμᾷ τὴν μνήμην αὐτῶν, Ὁκτωβρίου ιγ'.¹ ὁ δὲ ἱερεὺς, ἢ ὁ διάκονος πάντοτε ἐν τῇ δεήσει τοῦ «Σῶσον ὁ Θεὸς τὸν λαόν σου . . .» οὐ παύεται συνεφωνῶν : «Κάρπου ἱερομάρτυρος Ἐπισκόπου Θυατείρων καὶ Παπύλου τοῦ διακόνου αὐτοῦ».

Πόσον αἱ ἐκφωνήσεις αὗται ἀγιάζουσι! πόσον ἐμπνέουσι! καὶ πόσον διδάσκουσιν!² Ὁ Le Quien, ἐξ ἀναφέρει ὡς γνωστοὺς αὐτῷ ἱεράρχας Θυατείρων, 1 τὸν Ἰωάννην, 2. τὸν Κάρπον, 3. τὸν Σώζαντα, 4. τὸν Φῶσκον, συμμετασχόντα τῆς Γ'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου (431), 5. Διαμόνιον, 6 (ἄγνωστον) καὶ 7 Βασιλειον.³

Διὰ τῶν αἰώνων.—Πρὸ τοῦ Θ'. αἰῶνος τὰ Θυάτειρα ἦσαν δ'. θρόνος ὑπὸ τὸν Μητροπολίτην Σάρδεων.⁴ ἐπὶ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ (886) ἀνεβιβάσθη εἰς γ'. θρόνον ὑπὸ τὸν Σάρδεων.⁵ χωρὶς ν' ἀναφέρεται εἰτα ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς τάξεως τῶν Ἐπισκόπων Ἀδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου (1183).⁶

Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν μετὰ ταῦτα αἰώνων τὰ Θυάτειρα ἀκολουθοῦσι τὴν πολιτικὴν ἱστορίαν καὶ τύχην τῶν παρ' αὐτοῖς μεγάλων πόλεων Περγᾶμου, Σάρδεων καὶ Σμύρνης.

Περὶ τὰ Θυάτειρα Κωνσταντίνος ὁ Βατάτση, πάππος τοῦ αἰιδιμου ἀγίου Βασιλέως τοῦ Βατάτση (+ 1255), μετὰ στρατοῦ 23 χιλιάδων κατετρώπησε τὸν ἀπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Μανουὴλ ἀρπάσαντα τὸν θρόνον Ἀνδρόνικον, καίτοι ἔχοντα μεθ' αὐτοῦ 50 χιλιάδας νεοταγίτας, ἦτοι νεοσυλλέκτους.⁷

Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων κατάκτησιν τῆς πόλεως, οἱ Νεοὶ τρέπονται εἰς Μωαμεθανικὰ τεμένη, καὶ οἱ Χριστιανοὶ κάτοικοι σχεδὸν ἐντελῶς ἐκλείπουσιν.

Τὸ ὄνομα τῆς πόλεως ἀνταλλάσσεται διὰ τοῦ Τουρκικοῦ ὀνόματος Ἀξάριον = Ak-hissar = λευκὸς Πύργος, ἐκ λευκοῦ Πύργου, ὃν τῷ 1675 ὁ Spon λέγει, ὅτι εἶδε (Τόμ. I. σ. 294) τὸ δὲ χειρίστον, ὅτι ἡ χώρα τῶν Θυατείρων, ἐπὶ αἰῶνας ἦν ἄγνωστον ποῦ τῆς Ἀσίας ἔκειτο, τῆς πόλεως Θείρα (παρὰ τὴν Ἐφεσον) ἐκλαμβανομένης ὡς ταύτης⁸, ὅτε 7—8 ἔτη πρὸ τῆς εἰς Θυάτειρα ἐπισκέψεως τοῦ Spon, τῷ 1675 ἦτοι

1. Τὴν ἀκολουθίαν ταύτην, (ἥς ἀντίγραφον χειρόγραφον ἔχομεν), κατὰ πληροφορίαν τοῦ ἐν Θυατείροις Διακόνου κ. Θεοδώρου Α. Σακελλαριάδου, συνέγραψε πρὸ 50ετίας ὁ ἐκ Μαγνησίας ἐπὶ πολλὰ ἔτη διδάσκαλος καὶ ἱεροκῆρυξ Θυατείρων χρηματίσας Διμήτριος Γρηγοριάδης, ὃν 70ετῇ διὰ τὰς μεγάλας αὐτοῦ ἀρετὰς ἐχειροτόνησεν ἱερεὺς ὁ Ἐφέσου Ἀγαθάγγελος. Ἡ ἰδιόχειρος δὲ ἀκολουθία τοῦ Γρηγοριάδου εἰς τοὺς ἀγίους, περιεῖχε καὶ τὸν κανόνα τῶν ἀγίων, δυστυχῶς ἀπωλέσθη. Ἐκ τῆς παλαιᾶς δὲ ταύτης ἀκολουθίας ὁ Διάκονος κ. Σακελλαριάδης ἀντέγραψε μόνον τὰ ἐσπέρια καὶ τὰ τῶν αἰνῶν, ἅτινα καὶ μόνον περιεῖχει τὸ χειρόγραφον, ὃ ἐπέδωκεν ἡμῖν.

2. Τὸ Συναξάριον τὴν μνήμην αὐτοῦ σημειοῖ Ἀπριλίῳ ζ'.

3. Oriens. Christ. I. 875—878.

4. Ῥάλλη καὶ Ποτλῇ. Ε'. σ. 458.

5. Αὐτόθι. Ε'. σ. 477.

6. Αὐτόθι. σ. 493.

7. Νικ. ὁ Χωνιάτ. βιβλ. Δ'. Ἀκολουθία Ἰωάννου τοῦ Βατάτση. σ. 33.

8. Ἐντεῦθεν νομίζομεν καὶ ἡ πλάνη τοῦ Ἡλιουπόλεως, τιτλοφορουμένου Θυατείρων.

περὶ τὸ 1667 ὁ ἐν Σμύρῃ Ἀγγλὸς Πρόξενος Ricaud ἀναγνοῦς ἐν ἐπιγραφαῖς τῆς πόλεως τὸ ὄνομα τῆς διασημοτάτης πόλεως ΘΥΑΤΕΙΡΩΝ, πρῶτος ἀνεῦρε τοῦ τῆς Ἀσίας ἡ πόλις αὕτη ἔκειτο. (Spon. I. σ. 294).

Αὐτὸς δὲ ὁ Spon¹ (1675) πληροφορεῖ ἡμᾶς ὅτι ἀνεῦρε πολλὰς ἐπιγραφὰς ἐν τῷ πρὸ τῆς πόλεως Τουρκικῷ νεκροταφείῳ, ὅτι παρὰ τὴν Ἀγορὰν (I. σ. 297) ἀνέγνω τὴν ἐπιγραφὴν Η ΚΡΑΤΙΣΤΗ ΘΥΑΤΕΙΡΗΝΩΝ ΒΟΥΛΗ (III. σ. 113.), ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Vezi Chelebi ἐτέραν (I. σ. 298. III. σ. 298), ἐν ἐνὶ τῶν πρώτων κατοίκων Μουσταφᾷ Ἀγᾶ (I. σ. 298), τὰς τρεῖς ἐπιγραφὰς ΤΟΝ ΓΗΣ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΗΣ ΔΕΣΠΟΤΗΝ ἀναφερομένην εἰς τὸν Αὐτοκράτορα Ἀντωνίνον, Μάρκον Αὐρήλιον Καρακάλαν ὡς εὐεργέτην τῆς Πόλεως (III. 116.), ἄλλην τινα (I. σ. 298. III. σ. 118.), καὶ τρίτην τὴν σπουδαιοτάτην ΦΑΒΙΟΣ ΖΩΣΙΜΟΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΑΣ ΣΟΡΟΝ ΕΘΕΤΟ ΕΠΙ ΤΟΠΟΥ ΚΑΘΑΡΟΥ ΟΝΤΟΣ ΠΡΟ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΠΡΟΣ Τῷ CAMBAΘΕΙΩ, ΕΝ Τῷ ΧΑΛΔΑΙΩ ΠΕΡΙΒΟΛΩ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΔΗΜΟΣΙΑΝ ΟΔΟΝ. (III. σ. 119.), ἐξ ἧς, ὡς ἐν σελ. 305. εἴπομεν, πληροφοροῦμεθα τὰ περὶ τῆς θέσεως τοῦ CAMBAΘΕΙΟΥ καὶ τοῦ ΧΑΛΔΑΙΟΥ ΠΕΡΙΒΟΛΟΥ,² πρὸς δὲ καὶ τὴν ἑκτὴν ἐπὶ στήλης ἐντὸς Χανίου (I. σ. 299.), Λατινιστὶ καὶ Ἑλληνιστὶ ἀναφέρουσιν ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ Οὐεσπεσιανὸς «VIAS FACIENTAS CVRAVIT» = «ΤΑΣ ΟΔΟΥΣ ΕΠΟΙΗΣΕΝ» (III. σ. 123-124.).³

Περιγράφων εἶτα τὰ τῆς Πόλεως λέγει ὅτι αἱ οἰκίαι ταύτης ἦσαν λίαν χθαρμαλαὶ ἐκ πηλοῦ, ἡ ξηροῦ χόρτου, ὅτι τὰ μάρμαρα τῶν ἀρχαίων οἰκοδομῶν εἶχον μετενεχθῆ εἰς τὰ Τουρκικὰ Νεκροταφεῖα καὶ τὰ 6—7 τεμένη· ὅτι ἡ πόλις εἶχε περὶ τὰς 4—5 χιλιάδας κατοίκους, ἐμπορευομένους βάρβακα, ὅτι πάντες ἦσαν Μωαμεθανοί, μὴ ὑπαρχόντων Χριστιανῶν ἐν Θυατείροις, οὔτε Ἑλλήνων, οὔτε Ἀρμενίων, πλὴν τινων δούλων καὶ ξένων, ἐργαζομένων παρὰ τοῖς ἐκεῖ τεχνίταις.

Εἰς δὲ, λέγει, Ἑλλήν, ὃν ἐκεῖ συνήντησε, καὶ ὅστις ἦτο ἀπὸ τὰ μέρη ἐκεῖνα, (qui était de ces quartiers-là) ἔδειξεν αὐτῷ μικρὸν Ὀθωμανικὸν τέμενος, βεβαιῶν ὅτι αὕτη ἦν μία τῶν Ἑκκλησιῶν τῶν Χριστιανῶν, καὶ ὅτι ὁ μινάρης τοῦτου συνεχῶς ἐκρημνίζετο, διαμαρτυρομένου οὕτως εἰπεῖν τοῦ Χριστιανικοῦ Ναοῦ διὰ τὴν εἰς Τζαμίον μεταβολήν· καὶ ἐν τέλει «μὲ μίαν λέξιν» λέγει ὁ εὐσεβὴς καὶ τῶν ἁγίων Γραφῶν γνώστης περιηγητής, «δὲν ἐξασκεῖται πλέον ἡ Θρησκεία τῶν Χριστιανῶν ἐν Θυατείροις καὶ ὁ Θεὸς ἐτιμώρησε τὴν ἀσέβειαν τῆς Ἰεζάβελ».

Κατὰ λέξιν :

«Les maisons pour la plus grande partie ne sont que de terre, ou de gazon cuit au Soleil, fort basses et sans beaucoup d'arrifice. Le marbre qui s'y trouve n'est employé qu'aux Cimetieres, et aux Mosquées, qui sont au nombre de six au sept, pour quatre ou cinq

1. Ἐν συνόλῳ ἐκ Θυατείρων ἀναφέρει ἐν τόμ. I. σ. 295. ὅτι ἀνεῦρεν ἐξ τοιαύτας ἐπιγραφάς, ἅς δημοσιεύει ἐν τόμ. III. σ. 113—123.

2. Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ἰδὲ καὶ C. I. G. 3509. Clerc. σ. 132.

3. Πρὸς C. I. G. no. 3477. Clerc. σ. 122.

mille habitans, qui negotient en cotons. Ils sont tous Mahometans. et il n'y a plus en ce lieu-là de Chrétiens, ni Grecs, ni Armeniens, si ce n'est peut-être quelques esclaves, ou quelques étrangers qui travaillent chez les artisans. Un Grec que nous recontrâmes, et qui étoit de ces quartiers-là, nous montra une petite Mosquée, qu' il nous assura avoir été une de leurs Eglises. Le minaret de la Mosquée, étoit tout decouvert, et il nous dit que les Turcs l'avoient couvert deux ou trois fois, mais que le toiet étoit toujours tûbé bien-tôt après, ce qu'il attribuoit à un miracle, à cause de la profanation qui en avoit été faite par les Turcs en la convertissant en Mosquée. En un mot, il n'y a plus d'exercice de la Religion Chrétienne en ce lieu-là, et Dieu a puni sur eux selon sa menace, les impietez de Iezabel». (Spon. I. σ. 299—300.).

Εβλογημένη Χριστιανέ, ὃν σε συνήτησεν ὁ εὐγενὴς Χριστιανὸς Γάλλος περιγητής· δὲν σὲ γνωρίζομεν, οὔτε τὸ ὄνομά σου· εἶσαι ὁμῶς θεῖον σημεῖον, θεῖος, ἔστω καὶ μόνος, κρίκος, ὃς κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, καθ' ἣν δὲν ἐτελοῦντο ἐν Θνατείροις αἱ τῆς Ἐκκλησίας τελεταὶ καὶ ἐορταί, διὰ τῆς παρουσίας σου συνέδεες τοὺς ἀρχαίους Χριστιανούς πρὸς τοὺς νῦν, καὶ οἶονεῖ ἡσο θεῖος ἀπόμαχος καὶ φύλαξ τῶν πατρικῶν ἡμῶν παραδόσεων· ἐγίνωσκες ὅτι τὸ τέμενος ἐκεῖνο (καὶ βεβηλωσ τοῦτο ἦν τὸ καὶ νῦν γνωστὸν Ulú-Tjamisi, ὡς Ναὸς τοῦ ἁγίου Βασιλείου) ἦν Ναὸς τῶν σῶν Πατέρων, ἐγίνωσκες ὅτι ἦτο ναὸς σου, ποσάκις ἄρα δὲν τὸν κατεφίλησες, ἐλλείψει ἄλλου Χριστιανικοῦ Ναοῦ, καὶ ποσάκις ἄρα ἐν ὄρα θλίψεων σου καὶ δακρύων δὲν ἀνεστέρναξες ἀπ' ἔξω, καὶ δὲν ἐπεκαλέσθης τὴν βοήθειαν τοῦ ἁγίου, εἰς οὗ τὸ ὄνομα ἐτιμᾶτο ποτε ὁ Ναός; Ἐφρόνεις ἀκόμη, ἀνώνυμε τῶν Θνατείρων τοῦ 1675 Χριστιανέ, ὅτι ὁ μιναρὸς ἔλυπτε διότι ἐξεδικεῖτο καὶ ἐστενοχωρεῖτο ὁ ἐκδιωχθεὶς ἄγιος!

Οἱ ἄγιοι δὲν ἐκδικοῦνται, τὸ θεῖον δὲν μνησικακεῖ. Εἶχον πληρωθῇ θεῖαι βουλαί, καὶ ἐὰν ἔξης σήμερον, θὰ ἔβλεπες τὰ νῦν Θνάτειρα πλήρη Χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ, ἐλευθέρως τελοῦντα τὰς ἑορτὰς τῆς Ἐκκλησίας ἐορτὰς καὶ πανηγύρεις, διότι καὶ νῦν πληροῦνται θεῖαι Βουλαι!

Ἀναπαύου. καλὲ Χριστιανέ, ἐν Εὐρώπῃ ἡ δόξα σου εἶναι μεγάλη, διότι διὰ τῆς παρουσίας σου, δὲν διεκόπη ποτε, ἢ διὰ τῶν αἰώνων ἐν Θνατείροις παρουσία Χριστιανοῦ!

Ἐτιμωρήθημεν διὰ τοὺς λόγους τῆς Ἀποκαλύψεως, ἀλλ' ὁ Ἀστὴρ ὁ πρωτὸν ἦτο ἐπὶ τῆς κεφαλῆς σου, ὅτε ὠδήγεις τὸν ξένον Χριστιανὸν ἐπὶ τὸν σὸν Ναόν.

Ἔστω σοι τὸ μνημόσυνον αἰώνιον, καὶ ὁ ἐτάζων νεφροὺς καὶ καρδίαν ΕΚΕΙΝΟΣ μόνος γινώσκει τὸ ὄνομά σου καὶ τὰ ἔργα σου.

Δεόμεθα Αὐτῷ ὑπὲρ σοῦ!

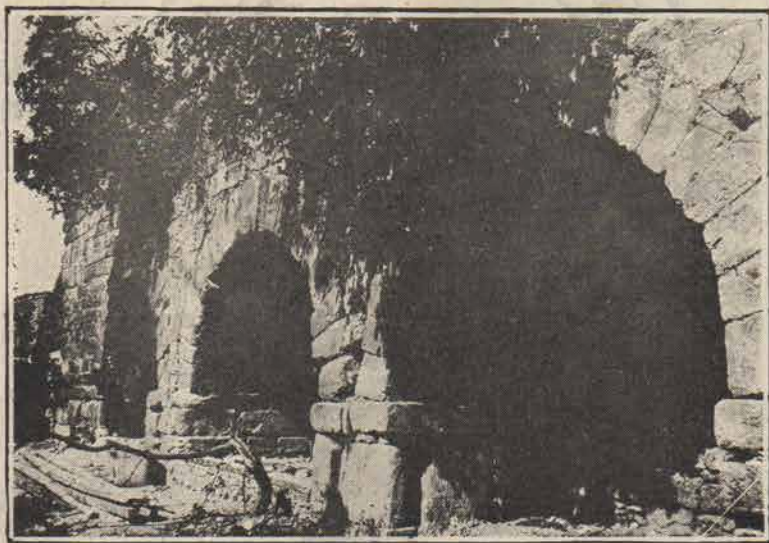
Κατὰ τὸ ἔτος 1764 καθ' ὃ ὁ Chandler περιγύριεν τὴν Ἀσίαν, τὰ Ευ-

τειρα εἶχον προσβληθῇ ὑπὸ λοιμοῦ, ἐφ' ᾧ ὁ ἀνωτέρω περιηγητὴς δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπισκεφθῇ ταῦτα. (II. σ. 207).

Κλείοντες τὴν σκοτεινὴν καὶ λυπηρὰν ταύτην διὰ τὰ Θυάτεια περιόδον, καθ' ἣν ἐντελῶς συνεσταλμένοι ἦσαν, αἱ ποτε λαμπραὶ ἀκτῖνες τοῦ Δ'. τοῦτου Ἀστέρος, μεταβαίνομεν ἤδη εἰς τὰ ἐρείπια, ἅτινα ἐπαφῆκαν ἡμῖν οἱ διὰ τῶν Θυατείρων διελθόντες Χριστιανοὶ ἡμῶν Πρόγονοι.¹

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ ΕΡΕΙΠΙΑ ΘΥΑΤΕΙΡΩΝ

Ἦδη, ἀπὸ τοῦ ἱε'. αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν, οἱ ἐπισκευθέντες τὰ Θυάτεια περιηγηταί, ὁμολογοῦσιν ὅτι οὐδὲν ἐν αὐτοῖς περιεσώθη μνημεῖον τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς τέχνης.

Εἰκ. 184. Περιεσώθεισαι ἐν Θυατείροις Ῥωμαϊκαὶ καμάραι, παρὰ τὸ Οὐλοῦ-Τζαμί.

Καὶ νῦν ἡμεῖς, πλὴν τῶν ἐξ ὀγκολιθῶν μεγάλων Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς στοῶν, ἃς παρὰ τὸ Ulü-Τζαμί εἶδομεν (φωτ. 6066. 6067) (Εἰκ. 154.), καὶ μικρῶν τινῶν

1. Περὶ Θυατείρων ἔγραψαν, ὁ Ricaud (πρὸ τοῦ 1678), ὁ Smith (1674), Spon (1675), Lucas (1714), Peissonell (1765), Stösch (1763). κλπ. Πρὸς Clerc. Θυάτεια, μετάφρασις Ζάχα. σ. 2—3. καὶ Γεωργ. Μελετίου. ἔκδ. 1728. σ. 458. Prokesch. Denkwürdigkeiten. 1837. III. σ. 60. «Ἀμάλθεια 19 (4) Φεβρουαρίου. 1907. ὑπὸ Α. Ζάχα εἰς συνεχῆ σὺλλα. κλπ.

συντριμμάτων, οὐδεμίαν ἑτέραν ἡδυνήθημεν κατὰ χώραν νὰ ἴδωμεν πρὸ Χριστοῦ, ἢ μετὰ ταῦτα, Χριστιανικὴν ἀρχαιότητα.

Αἱ διὰ τῶν αἰώνων ἐπιδρομαί, ἡ ἀνιδρυσις νέων Ὀθωμανικῶν τεμενῶν, τὰ 6—7 Ὀθωμανικὰ νεκροταφεῖα μετὰ τοῦ Ἀρμενικοῦ, ἡ ἀνιδρυσις νέων οἰκιῶν καὶ νέων δημοσίων οἰκοδομημάτων, ταῦτα εἰσὶν οἱ τάφοι, ἐν οἷς κατεκλείσθησαν καὶ ἐτάφησαν τὰ μνημεῖα τῆς Χριστιανικῆς ἀρχαιότητος.

Οὐχ ἦττον, μετὰ πολλῆς προσοχῆς, βῆμα πρὸς βῆμα ἐξητάσαμεν τὴν νῦν πόλιν, εἰσῆλθομεν εἰς Ὀθωμανικὰ τεμένη, εἰς ἰδιωτικὸς οἶκους, εἰς στενωπούς, εἰς πλατείας, εἰς νεκροταφεῖα καὶ πάντα, ὅση ἡμῖν ἡ δύναμις, ἐξητάσαμεν, ζητοῦντες νὰ ἀκούσωμεν τὰς ἀπὸ τῶν λίθων φωνὰς τῶν Χριστιανικῶν αἰώνων, διδασκούσας καὶ διηγούμενας ἡμῖν τι, περὶ τῶν ἐνδόξων χρόνων τῶν Χριστιανικῶν Θυσταίρων, καὶ μετὰ μὲν τινα οὐχ' εὑρομεν, τὰ εὐρεθέντα οὐχ' ἦττον εἰσὶν ἱκανὰ, ὅπως διδάξωσι, τῶν Χριστιανικῶν χρόνων τῆς πόλεως τὴν λαμπρότητα.

ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ

Ἀπὸ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ εἰσερχόμενοι εἰς τὴν πόλιν δεξιᾷ, ὀπισθεν, παρὰ τὸ Διοικητήριον, βλέπομεν λοφίσκον τινα ἐκ φορητῶν χωμάτων, ὑφ' ᾧ καλύπτονται καὶ ἀνευρίσκονται πληθὺς μαρμάρων. Τὴν θέσιν ταύτην οἱ Χριστιανοὶ ὑπέδειξαν ἡμῖν ὡς κατέχουσαν τὴν θέσιν τοῦ Ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

Μὲ ὅλην ὅμως τὴν καταβληθεῖσαν ἡμῶν προσοχὴν, ὁμολογοῦμεν ὅτι οὐδὲν Χριστιανικὸν ἔργον τέχνης εἶδομεν.

Ἐναπόκειται τῇ σκαπάνῃ ἡ ἔρευναι.

ΟΘΩΜΑΝΙΚΑ ΤΕΜΕΝΗ

Εἶτα, τὸ πρῶτον μετὰ τοῦ λίαν φιλόφρονος Ὀθωμανοῦ Διοικητοῦ κ. Vasfi καὶ μετὰ τοῦ ἱατροῦ κ. Π. Στουραΐτου, καὶ πολλάκις εἶτα μόνον ἐξητάσαμεν τὸ Οὐλοῦ-Τζαμί, ὅπερ ἡ ἐκεῖ παραδοσις ἀναφέρει ὡς Ναὸν τοῦ ἁγίου Βασιλείου.

Ὁμολογοῦμεν, ὅτι ὁ ἄξων τοῦ Ναοῦ διευθύνεται πρὸς Α. ὅπου ὑπάρχουσι καὶ ἰχνη τοίχου, ἐν εἰδει μὲντοι αἱ ἐπελθούσαι ὁμῶς ἐν τῷ οἰκοδομῆματι τούτῳ μεταβολαὶ εἰσὶ τοσαῦται, ὥστε ἀδυνατεῖ τις νῦν ἐν αὐτῷ ν' ἀναγνωρίσῃ προὑπάρχοντα Χριστιανικὸν Ναόν, καίτοι οἱ ἐπισκευάζοντες τὸν Ναόν μοι ἔλεγον, ὅτι εὗρον ποτε πλάκην μετὰ σταυροῦ, ἑκτοτε ἀγνωστὸν που καταχωσθεῖσαν.

Ὡσαύτως δὲ εὗρομεν ἐντετοιχισμένον ἐν τῷ Ναῷ ἀπλοῦν, ἄνευ κοσμημάτων Χριστιανικὸν μεσοθύριον (1,04×0,19), σ'.—ζ'. αἰῶνος.

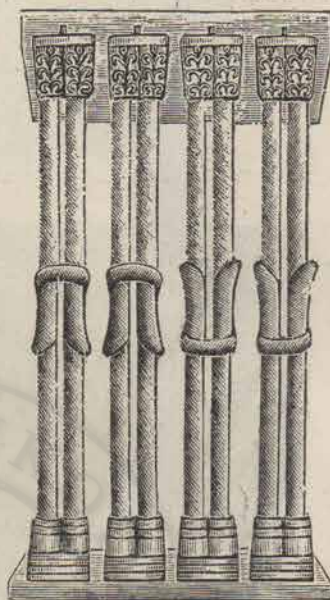
Ἐν τῷ ἀπέναντι ὁμῶς Μενδρεσέ, ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ οἱ Τούρκοι ἐν ἐνὶ τῶν δωματίων τῶν μαθητῶν φυλάττουσιν ἐκ παλλεύκου ἀλαβάστρου μαρμαροῦ, λίαν λεπτῆς καὶ ἐπιμελετημένης τέχνης 4 ἰσοῦψεῖς διδύμους ἀλληλοσυνδεδεμένους κίονας, ὕψους

2 περίπου μέτρων ($1,93 \times 0,22$) (φωτ. 6074.), ὁμοιομόρφων βάσεων καὶ κιονοκράνων, ἔργα ι'. περίπου αἰῶνος¹ (Εἰκ. 155.).

Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι, οἱ κίονες οὗτοι, ἀπετέλουν ποτε μέρος τοῦ Χριστιανικοῦ Ναοῦ, ἀνά δύο ἰστάμενοι ἐπὶ τῶν Ἀνατολικῶν πενσῶν, ἐκαστέρωσεν τῶν εἰκόνων τοῦ Ι. Χ. καὶ τῆς Θεοτόκου, ὡς ἐν τῇ Μονῇ τῶν Μεγάλων Πυλῶν βλέπομεν.² (Εἰκ. 156).

Ὡσαύτως ἐν τῷ Μενδρεσέ τούτῳ παρατηρήσαμεν καὶ Χριστιανικὸν μεσοθύριον· ὅπερ ὁμῶς ἐπιβεβαιῶσι, ὅτι τὸ τέμενος τοῦτο ἦν Χριστιανικὸς Ναός, ἐστίν, ὡς μοι ἔγραψεν ὁ ἱατρός κ. Πατρ. Στουραϊτής, ὅτι μετὰ τὴν ἀναχώρησιν μου εὑρέθησαν ἐν τῷ Ναῷ 2 πλάκες μετὰ σταυροῦ ($0,80 \times 0,60$, πλάτος $0,04$.), θωράκισ καὶ σταυροφόρον κιονόκρανον ($0,40 \times 0,40$), ὧν ἐπεμψέ μοι καὶ σχέδιον.

Ὁ αὐτὸς δὲ μὲ ἐβεβαίωσεν ὅτι ἐν τῷ ἀπέναντι Μενδρεσέ, ἄλλοτε εἰς βάθος 4 περίπου πήχεων, ἐπεφάνη κορυφὴ πλάκῃς, ἐφ' ἧς ἀνέγνω μόνον τὴν λέξιν ΖΩΝ, μὴ ἐπιτραπίσεως αὐτῷ τῆς περαιτέρω ἀναγνώσεως.³

Εἰκ. 155. Ἐξ ἀλαβάστρου κίονες περισσώθεντες ἐν Θνατείροις, ἐκ τοῦ ἀρχαίου Ναοῦ τοῦ ἁγίου Βασιλείου (νῦν Οὐλοῦ-Τζαμί).

ΣΕ'Ι'ΖΑ ΤΖΑΜΙ

Τοῦτο ἡ παράδοσις ἀναφέρει, ὅτι ἦν ποτε Ναὸς ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, πλὴν οὐδὲν ἀπολύτως ἠδυνήθημεν νὰ ἀνεύρωμεν ἐκεῖ που λείψανον Χριστ. τέχνης.

Ἐν τῇ αὐτῇ εἰδομεν Κερινθιακοῦ ρυθμοῦ κιονόκρανα ($0,98 \times 0,52$) καὶ τεμάχιον κιονος ἄνευ βάσεως.

Σημειώσεως ὁμῶς ἄξιον, ὅτι ἐν τῷ τεμένει τούτῳ εἰσὶ δύο ταφοί, ἐν οἷς, ὡς πληροφορεῖ ἡμᾶς πάλιν ὁ ἐγκριτὸς φίλος ἱατρός κ. Στουραϊτής, εἰσὶ τεθαμμένοι ὁ Ἐσέφ

1. Τοιοῦτους κίονας κυρίως ι'.—ιγ'. αἰῶνος, εὐρίσκουμεν καὶ εἰς ἀρχαίας ἐν Ἀθήναις Χριστιανικὰς ἀναγλύφους διακοσμήσεις, καὶ ἰδίους ὁμοίους τοιοῦτους ἐν Ναοῖς τῆς Σικελίας, ὡς ἐν Πανέρμῳ, ἐν Monreale κλπ.

2. Lampakis. Memoire sur les Antiquités Chrét. σ. 74.

3. Ὡς δὲ ὁ αὐτὸς μοι ἔλεγεν, γράφει τις διεβεβαίωσεν αὐτὸν ὅτι, καθ' ἃ ἐκ παραδόσεως γερόντων ἐγίνωσκεν, ἐν τῷ τεμένει τούτῳ ἐλέγετο πάντοτε ὅτι εἰσὶ τεθαμμένα τὰ τιμιώτερα τῶν Χριστιανῶν. Ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ τεμένους τούτου εἶδομεν κυπάρισσον. περιφ. 4.40. γ. μ., παρὰ δὲ τὸ τέμενος ἐτέραν Πλάτανον διαμέτρου 8.15. γ. μ.

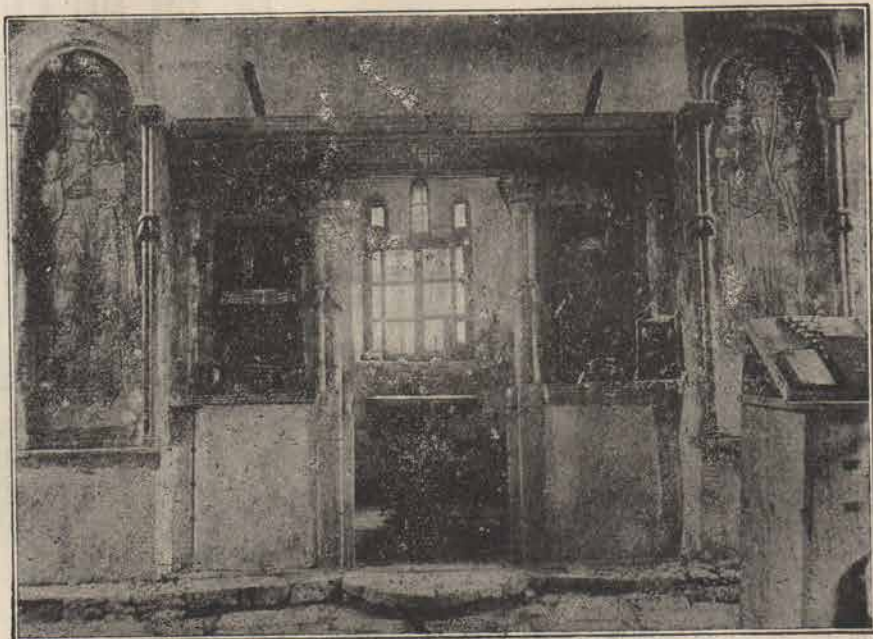
Νταη και ο υἱός αὐτοῦ, καὶ ὁμῶς ἡμέτεροι γραῖαι, μεταβαίνουσαι ἀναπτουσι κηρία.

Τοῦτο ἐμβαλλει ἡμῖν τὴν ἰδέαν, ὅτι ἄλλοτε ποτε πιθανόν νὰ ὑπῆρχεν ἐν τῇ θέσει ταύτῃ Χριστιανικὸς ναὸς, ὃν ἐκ παραδόσεως τηροῦσιν αἱ Χριστιαναὶ καὶ τιμῶσι διὰ τῆς πράξεως ταύτης.

Ἐξώθεν τοῦ Τζαμί Igé-Minaré εἶδομεν τεμάχια διασπύλου (0,83×0,24).

ΤΕΠΕΤΖΙΚ

Ἐν τῷ τεμένει Τέπετζικ εἶδομεν δύο Χριστιανικά κιονόκρανα ἰγ'. — ἰδ'. αἰῶνος,

Εἰκ. 136. Κίονες πλαισιοῦντες τὰς ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου εἰκόνας τοῦ Ι. Χ. καὶ τῆς Θεοτόκου, ἐν τῇ Μονῇ τῶν Μεγάλων Πυλῶν Θεσσαλίας, ὅμοιοι τοῖς ἐν Θυατείροις ἐν τῷ Μενδρεσὲ φυλασσομένοις. (Πρὸλ. Εἰκ. 155).

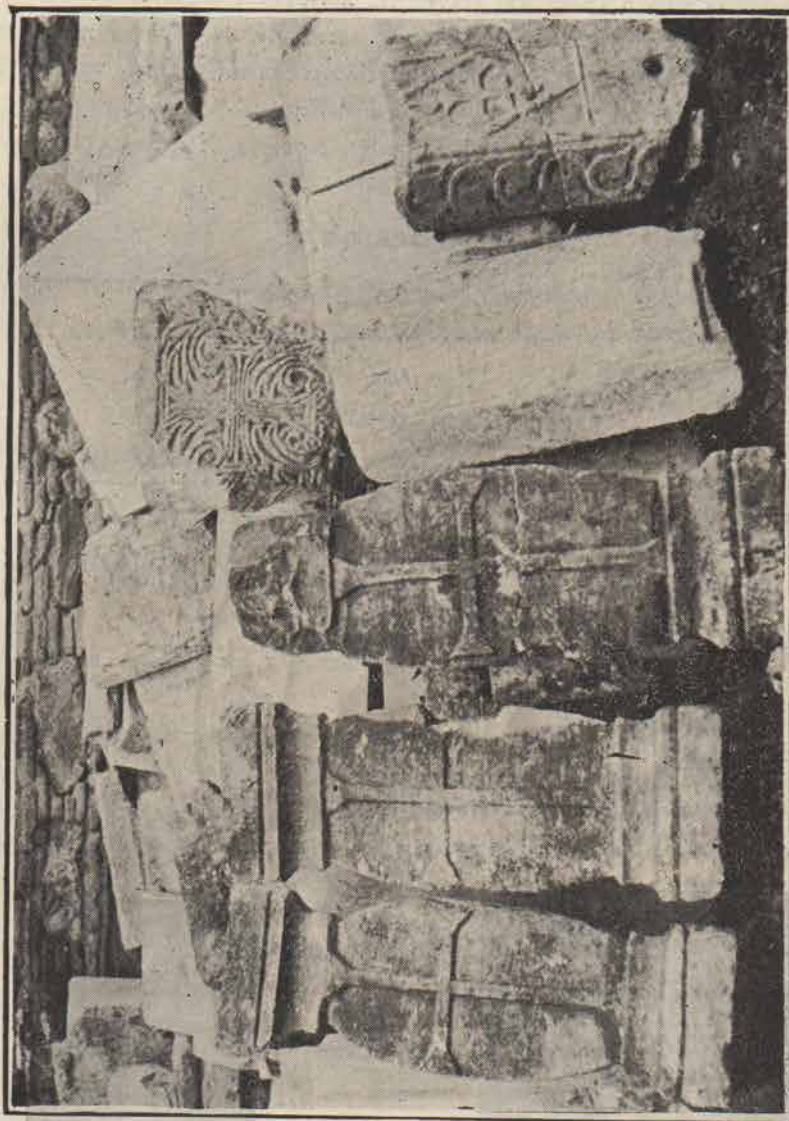
ὧν τὸ μὲν ἀπερριμμένον ἐν τῇ αὐλῇ, ἐφ' οὗ εἰκονίζεται κλάδος καὶ πτηνόν, τὸ δὲ χρησιμεύει ὡς στυλοβάτης, ἐφ' οὗ εἰσὶν ἀναγεγλυμένοι ὁ λίαν προέχοντες ῥόδακες.¹

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ

Ἐν τῇ αὐλῇ τῆς Μητροπόλεως, ὁπίσω κυρίως τοῦ ἱεροῦ βήματος, εὑρομεν σωρεῖαν ποικίλων Χριστιανικῶν συντριμμάτων (4 ωτ. 6072) διαφόρων αἰώνων, ὧν τὰ μὲν στχυροφόρα, ἄλλα δὲ φυλλοφόρα κτλ. (Εἰκ. 157).

1. Ἐν τῇ αὐλῇ ἐγγύς οἰκίας, εἰς βάθος 2—3 μέτρων ἀνευρέθησαν λαμπραὶ τέχνης μάρμαρα προερχόμενα ἐξ ἀρχαίου Ναοῦ, πωληθέντα ἀντὶ καινῶν πετρῶν πρὸ οἰκοδομῆς οἰκῶν.

Τούτων λόγον ἔχει τὰ τρία σταθοκάγκελα,¹ κυκλίδες πρὸ τοῦ θυσιαστηρίου

Εἰκ. 157. Ποικίλα Χριστιανικὰ συντερίσματα ἐν τῇ αὐλῇ τῆς Μητροπόλεως μετὰ τριῶν
στυθοκαγκέλων ἀρχαίου Ναοῦ τῶν Θυατείρων, ἐξ ὧν ὁ τύπος τοῦ τιμίου Σταυροῦ
τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας τῶν Θυατείρων.

(0,94×0,28), ἅτινα εἰς βάθος 3 περίπου μέτρων, εὐρέθησαν κεχωσμένα ἐν τῷ νεκρο-

1. Μεταχειριζόμεθα τὴν λέξιν, ὡς σὺν τῇ ἀναγνώσει καὶ εἰς τὴν ἐγγύς ἐν τῷ χωρίῳ Sclendi ἐπιγραφὴν: «Ἐγὼ Λέων ἁμαρτωλὸς ἡτησάμην τοῦ πνῆσε τοῦ ἁγίου Γεωργίου **σταθοκάγκελλα** λυτὸν θέλοντος τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἁγίας Θεοῦ καὶ δὴ πρεσβειῶν τοῦ ἁγίου Γεωργίου ὑπὲρ ἁφρέσεως τοῦ ἁμαρτηρίου μου καὶ τῆς συνθέου μου, ἅμα δὲ καὶ τοῦ τέκνου μου, καὶ εἵχετε ὑπὲρ ἡμῶν δηλαδὴ ὅπως ἔβρο ἔλεος ἐν τῇ δίκῃ». Φοντριέρ. Ὑγκάνιον πεδίον. Μουσείον. 1886. σ. 43. Ἐξ ἄλλης δ' ἐπιγραφῆς ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ εὐρισκόμενης, μαθητόμεν ὅτι ὁ Νὰς οὗτος εἶχεν ἰδρυθῆναι τὸ 994, μ. Χ. Φοντριέρ. αὐτόθι. σ. 42.

ταφείω, ὡς ἀνέφερεν ἡμῖν ὁ καλὸς καὶ βέλτης τῆς κοινότητος διάκονος κ. Θεόδωρος Α. Σακελλαριδῆς, καὶ ἅτινα ἡμετέρα προτροπῇ μετηνέχθησαν ἐν τῇ Μητροπόλει.

Τὰ στηθοκάγκελλα ταῦτα ἐχρησίμευσαν ἀντὶ εἰκονοστάσιου, εἰς τοὺς πρό τοῦ θ'. αἰῶνος Ναοὺς, χωρίζοντα τὸ ἅγιον ἀπὸ τοῦ λοιποῦ Ναοῦ.

Ὡσαύτως ἐν τῇ αὐτῇ τῆς Μητροπόλεως, εὑρομεν εὐγενεοῦς Χριστιανικῆς τέχνης σταυροφόρον Ἰωνικοῦ ῥυθμοῦ κιονόκρανον.

ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΟΝ

Ἐξωτερικῶς εἶδομεν ἐντετοιχισμένον ἐπὶ τοῦ Παρθεναγωγείου, κυκλικὸν παλαιᾶς τέχνης σταυροφόρον μάρμαρον, διὰ Λεσβιακῶν ἀστραγάλων κεκοσμημένον, ἐφ' οὗ ἡ νεωτάτη χρονολογία «1870».

ΙΔΙΩΤΙΚΟΙ ΟΙΚΟΙ

Ἐν τῇ οἰκίᾳ Μηνόγλου Κόκου, ἰδιοκτησίᾳ Ναζλῆ Κιζῆ Ἀγγελικῶν, εὑρομεν τμήμα Χριστιανικοῦ κιονοκράνου ια'.—ιβ'. αἰῶνος, (ὑψ. 0,37, διάμετρ. ἄνω μὲν 0,40, κάτω δὲ 0,30), κεκοσμημένον διὰ φυλλοφόρου σταυροῦ.

Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ κ. Παπαδοπούλου ἐπὶ μαρμαρινῆς πλακῆς (0,53 × 0,29), ἔργον ιβ'.—ιγ'. αἰῶνος, σταυρὸς μετὰ τῶν γραμμάτων.

IC.	XC.
NI	KA

Εἰς Τουρκικὸν οἶκον εἶδομεν τεμάχιον Χριστιανικοῦ μαρμαροῦ, μετὰ στρογγυλοῦ κοσμήματος καὶ σταυροῦ ιγ'. αἰῶνος.

Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ κ. Ἀντωνίου Κούμα τεμάχιον μαρμαροῦ (0,26 × 0,20), ἐφ' οὗ διὰ Βυζαντινῶν μᾶλλον χαρακτῆρων τὰ γράμματα:

Ρ Χ Ω Ν | Τ Ο Σ Ε Υ Θ Υ | Ε Π Ι Τ Ρ Ο Π

Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ κ. Σταμάτη Κεχαγιᾶ μεγάλου μεγέθους διὰ λαμπρᾶς χροιστι-

Εἰκ. 153. Σταυρὸς φυλλοφόρος.

Εἰκ. 159. Σταυρὸς ἀπλοῦς ἐπὶ κιονοκράνου.

νικῆς τέχνης ιβ'.—ιγ'. αἰῶνος κεκοσμημένον θωράκιον (0,90 × 0,65), εὑρεθὲν εἰς Κατὴ—τάγ, 2 ὥρας μακρὰν τῶν Θυατείρων.

Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ κ. Δημητρίου Κλάδου (ἀνηκούσῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν), εὑρομεν μικρὸν τεμάχιον σταυροφόρου θωρακίου ιγ'.—θ'. αἰῶνος.

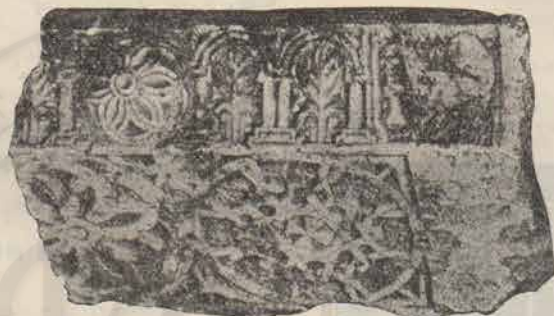
Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ κ. Νικ. Οἰκονομίδου εὑρομεν δύο κιονόκρανα (0,78×0,32), ὧν τὸ μὲν ἀπλοῦν, τὸ δὲ ἔχον εἰς τὰ δύο ἄκρα σταυρούς. Τούτων ὁ εἰς εἰκονίζεται ἐν μέσῳ 4 φύλλων, ἐχόντων σχῆμα καρδίας, καὶ κλάδων δάφνης (Εἰκ. 158), συμβόλων νίκης, ὁ δὲ ἕτερος ἐστὶν ἀπλοῦς (Εἰκ. 159), διαφυλάττων τὸ σχῆμα τοῦ τιμίου Σταυροῦ τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας τῶν Θυατείρων.

Ἀμφότερα τὰ λόγου ἀξίας τέχνης κιονόκρανα ταῦτα, ἡμετέρα προτροπῇ μετηνέχθησαν εἰς τὴν Μητρόπολιν.

Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ κ. Γ. Ὁμορφωνίου εὑρομεν ς'.—ζ'. αἰῶνος σταυροφόρον κιονόκρανον (0,80×0,40).

Ὁσαύτως ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ κ. Ἀντ. Τσιμέρη, εὑρηται λόγου ἀξία ἀναγεγλυμένη ἐπὶ μαρμαροῦ ταινία, ἐφ' ἧς ἐν κύκλοις σταυρός, μετὰ πολυσχημῶν ῥοδάκων.

Ἀλλὰ, τὰ πάντων ἐξοχώτερα, εὑρον ἀπερριμμένα ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ κ. Ἰορδάνου Σουλιώτη τούτων, τὸ μὲν ἐστὶ σύντριμμα ἱεροῦ κοσμήτου, τὸ δὲ τεμάχιον πλακὸς, ἐφ' οὗ διεσώθη μέρος σταυροῦ (Φωτ. 6073).

Καὶ ὁ μὲν κοσμητής (Εἰκ. 160) (0,67×0,41), ἦν ἔργον ἐντέ-

Εἰκ. 160. Τεμάχιον κοσμήτου ιβ'.—ιγ'. αἰῶνος.

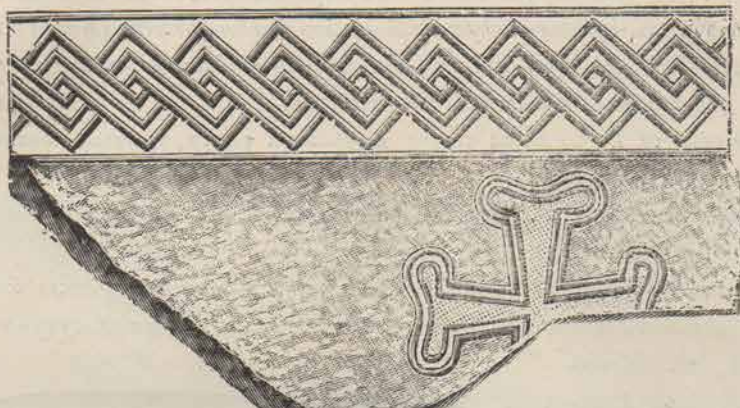
χνου διακοσμήσεως ιβ'.—ιγ'. αἰῶνος κατὰ μέτωπον, ὑπὸ ἀψίδας εἰκονίζονται φυλλώματα καὶ ῥοδάκες, δεξιᾷ δὲ πρὸς τὸ ἄκρον εἰκονίζεται τὰς πίνων, σύμβολον τῆς Ἀθανασίας, (πρὸς. καὶ εἰκ. 45. 46 καὶ 150.) ὑποκάτω δὲ ἔφερε ἐν κύκλοις πλεκτὰ κοσμήματα, ὑπομιμνήσκοντα τὴν ἐπίδρασιν Ἀραβικῆς τέχνης, ὧν τὰ διάμεσα ἦσαν πλήρη ὕλης κεχρωματισμένης κατὰ τὸ ἔθος τῆς Χριστιανικῆς τέχνης ι'.—ιγ'. αἰῶνος.

Τὸ τεμάχιον δὲ τῆς πλακὸς (0,65×0,46) φέρει ἐν μέσῳ τεθραυσμένον σταυρόν, εἰς δὲ τὸ ἄκρον λόγου ἀξιον ἀναγεγλυμένον πλεκτὸν γραμμικὸν κόσμημα, ἔργον ιβ'.—ιγ'. αἰῶνος. (Εἰκ. 161).

ΕΠΙ ΒΡΥΣΕΩΝ

Ἐπὶ τῆς ξηρᾶς βρύσεως ἔξωθεν, τοῦ Κανταρτζιόγλου Τζαμί, εὑρομεν θωράκιον ε'.—ς'. αἰῶνος μετὰ σταυρῶν, οὗ τὸ ἄνω μέρος διετρήθη ὅπως τρέχῃ τὸ ὕδωρ, ἐπὶ ἄλλης δὲ τινος βρύσεως ἔξωθεν ἰδιωτικῆς οἰκίας εἶδομεν συντετριμμένον εἰς τὸ ἄνω

μέρος Χριστιανικὸν θωράκιον. Ἐπὶ τῆς βρύσεως τὰς τσεμέ (πετρίνη βρύσις), εὑρομε-

Εἰκ. 161. Τεμάχιον σταυροφόρου πλακός.

τεμάχιον διαστάλου (0,79×0,26). Ἐπὶ δὲ τῆς βρύσεως Dernék-Bazar (=ἀγορά τῶν ζώων), εὑρομεν τμῆμα Χριστιανικῆς ἐπιγραφῆς (Εἰκ. 162).

Εἰκ. 162. † ΔΑΝΙΗΛ
ΤΟΥ

ΙΕΡΟΝ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΝ

Ἐν τῷ ἡμετέρῳ νοσοκομείῳ, ἐπὶ ἐνεπιγράφου πλακός (1,50×0,51), χρησιμευούσης ὡς βαθμίδος ἀνέγνωμεν :

Ο . . . Ε Υ | Ε . . . Ο [Δ] ΟΥΛ | Ο. ΤΟΥ ΘΕ | 8 ΑΒΡΓΑΥ |
ΤΟΥ ΠΑΠ | ΖΙC ΚΛΙΗ | ΤΗΩ ; | Ι CΝΙΤΕ | ΕΝΤΕΑΥ ||
ΤΟΝ ΜΑΚΑ | ΕΤΕΙ ΕΝ | ΕΤΙ 17:81 | ΜΑΡΤΙ8 ιδ :

ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟΝ ΟΘΩΜΑΝΙΚΟΝ

Τῷ εἰσερχομένῳ ἐκ τοῦ ἱσίδηρ. σταθμοῦ εἰς τὰ Θυάτεια, δεξιᾷ, εὑρηται μέγα Τουρκικὸν Νεκροταφεῖον, περὶ οὗ ἤδη λόγον ποιεῖται ὁ Spon (1675 II. σ. 295), λόγου ἄξιον διὰ τὴν ἀρχαιότητα αὐτοῦ. Ἐν αὐτῷ εὑρηται ἀπειρία συντετριμμένων κιόνων καὶ μαρμάρων, εἰλημμένων ἐξ ἔθνικων καὶ Χριστιανικῶν οἰκοδομημάτων παντοίας ἐποχῆς. Πρὸς τὸ ὀπίσθεν τοῦ νεκροταφείου, ὀπόμεν διὰ τριῶν βαθμίδων κατερχόμεθα εἰς μικρὰν ἀγροτικὴν ὁδὸν, ὑπὸ μέγα δένδρον (Τσικουδιά), ἐντὸς τῆς περιοχῆς τοῦ νεκροταφείου, εὑρηται Ὀθωμανικὸς τάφος, ἐν οἷ μὲν Ὀθωμανοὶ τιμῶσιν ὡς ἴδιον ἱερόν, οἱ δὲ Χριστιανοὶ ἀνάπτουσι κηρία ἐπ' ὀνόματι Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. (Φωτ. 6076).

Ἐξητάσαμεν μετὰ πολλῆς προσοχῆς τοῦτον, ἀλλ' οὐδὲν ἀπόλύτως Χριστιανικὸν ἔχον ἠδυνήθημεν νὰ εὑρωμεν, πλὴν ἀπλουστάτου τινος, ἄνευ ραβδώσεων, κίονος, ἐφ' οὗ ἀνέγνωμεν ΤΥΧΗ.

Τόση ἀραγε σύγχυσις ἰδεῶν ! Οὐδόλως ἀπίθανον καὶ ἐνταῦθα νὰ συμβαίῃ ὅ,τι εἰς τὸ ἀνωτέρω Σειζὰ Τζαμί, δηλὸν ὅτι ἐν παλαιτάτοις χρόνοις, ἐκεῖ που νὰ ὑπῆρχε καὶ ἕτερος Ναὸς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἡ ἐξ ἄλλης τινος, παλαιτάτης πάντως, παραδόσεως, ἀγνώστου ἡμῖν.

ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ

Τοῦτο ἐστὶν ἔργον νεώτατον, ὡς δεικνυσὶν ἡ ἀνω τῆς θύρας ἐπιγραφή, ἐν 1887
ὅ εὐρέθησαν τὰ στήθοκάγκελλα, περὶ ὧν τὰ δέοντα ἐν σ. 319-320 εἶπομεν.

ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟΝ ΑΡΜΕΝΙΩΝ

Τοῦτο ἀφρακτον καὶ ἡμελημένον, κείται χθαμηλὰ ἐπὶ τοῦ λόφου τῶν Ἀνεμομύλων, χωριζόμενον ἀπὸ τῆς πόλεως διὰ τοῦ χειμάρρου Ντελιτζέ-τσάι (τρελλοῦ).

Τὰ ἐπὶ τῶν τάφων μάρμαρα, Ἀρμενικὰς ἐπιγραφὰς φέροντα, καὶ τὴν παρ' Ἀρμενίοις συνειθιζομένην πεντάζφα, πάντα εἰσὶν εἰλημμένα ἐξ ἀρχαίων Ἑλληνικῶν οἰκοδομημάτων. Χριστιανικὸν σύντριμμα οὐδὲν εἶδομεν. Πόσα συντριμματα ! Ἡλικὴ καταστροφὴ ! ὦ ! ἐὰν ἠδύναντο νὰ ὁμιλήσωσιν πόσα θὰ ἔλεγον ἡμῖν !

Μεταβαίνομεν εἰς τὰ νῦν Θυάτειρα, τὰ σαφῶς ὁμιλοῦντα ἡμῖν, λυπηρῶς ὅμως δεικνύντα, οἷα ἡ νῦν αὐτῶν κατάστασις πρὸς τὸ παρελθὸν αὐτῶν μεγάλῃον συγκρινομένη.¹

ΝΥΝ ΘΥΑΤΕΙΡΑ

Βεβαίως τὰ νῦν Θυάτειρα, (Εἰκ. 163), πόρρω, ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν, ἀπέχουσι τῆς λαμπρότητος τῶν ἀρχαίων, ἀλλ' ὡσαύτως βεβαίως, ὅτι τὰ νῦν Θυάτειρα δὲν εἶναι τὰ ἐπὶ τοῦ Spon (1675) Θυάτειρα, ἀτινα οὐδὲ μικρὰν τινα Χριστιανικὴν κοινότητα εἶχον. «Ὁ εἰς Ἑλλήν ἐκ τῶν μερῶν τούτων», ὃν μόνον τότε ὁ εὐγενὴς καὶ καὶ εὐσεβὴς Γαλάτης ἐν Θυατείροις συνήντησε, (σ. 313—314.), ἤδη ηὔξησεν εἰς χιλιᾶδας Ὁρθόδοξους Χριστιανούς !

Εἶναι μικρὰ ἡ εὐλογία αὕτη ;

Καὶ ὅμως διὰ τῆς παρούσης ἐνός καὶ μόνου Ἑλλήνος Χριστιανοῦ ἐν τῇ πόλει κατὰ τὸ 1675, πάντες θὰ ἐπιστευσαν ὅτι ὁ Ἀστὴρ διὰ παντός ἐσθυσεν, καὶ συνεκάλυψε τὰς ἀκτῖνας αὐτοῦ ! Ἀλλ' ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ΑΛΗΘΕΙΑ· καὶ εἶπεν ὅτι ἔχει ὀλίγα κατὰ τῆς πόλεως· εἶπεν ὅτι ἀποκτενεῖ θανάτῳ τὰ ἀμετανόητα αὐτῆς

1. Ὡς ἐπιστέλλει δ' ἡμῖν ἐκ Θυατείρων (20 Ἀπρίλ. 1909), ὁ φιλόρχαιος καὶ φιλόμουσος ἱατρός κ. Στουραϊτῆς, ἡ ἐν Σάσσοβα ἐπιγραφή, περὶ ἧς λόγον ἐν σ. 306 ἐποιήσαμεθα, ἀπωλέσθη· πρὸ ἐπ' αὐτῇ δ' οὕτως ἐξώθεν τῶν Θυατείρων ἀνεῦρε καὶ ὁμοίαν ἀνέκδοτον ἐπιγραφὴν : «Μοσχανός | Βασιλῆ | Θεῷ ὑψίστο | εὐχὴν». Πρὸς καὶ ἐτέραν ὁμοίαν ἐπιγραφὴν. Φοντριέρ. Τὸ Ὑράνιον πεδίον. Μουσεῖον καὶ βιβλ. 1886. σ. 68.

τέκνα, ἀλλ' εἶπε συγχρόνως ὅτι γινώσκει τὰ ἔργα, τὴν ἀγάπην, τὴν διακονίαν, τὴν πίστιν καὶ τὴν ὑπομονὴν αὐτῶν, καὶ ὑπεσχέθη αὐτοῖς τὸν Ἀστέρα τὸν πρωϊνόν.

Ἐλπίσωμεν, ὅτι ἀνεπιστρέπτει καὶ διὰ παντός παρήλθεν ἡ ἀπειλή τοῦ Κυρίου : «ἀλλ' ἔγω κατὰ σοῦ ὀλίγα».

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ

Τὰ Θυάτεια, κατὰ τὸν Prokesch (Denkw. III. s. 60), τῷ 1833, εἶχον 24 χιλιάδας κατοίκους, ὧν οἱ ἡμίσεις Ἕλληνες, καὶ 3 χιλ. Ἀρμένιοι.

Κατὰ δοθεῖσαν ὁμῶς ἡμῖν σημείωσιν, καθ' ἣν συμφωνεῖ καὶ ὁ Baedeker (σ. 245 ἐκδ. 1905), τὰ Θυάτεια νῦν ἔχουσι 12,447, ἥτοι Χριστιανούς ὀρθοδόξους 5,163, (ἄρρεν. 2,569, θήλ. 2,594), Ἀρμενίους 405, (ἄρρεν. 204, θήλ. 201), Ὀθωμανούς 6,676, (ἄρρεν. 3,298, θήλ. 3,378) καὶ Ἑβραίους 203, (ἄρρεν. 111, θήλ. 92).

Κατὰ νεωτέραν ὁμῶς σημείωσιν δοθεῖσαν ἡμῖν, εἰσὶ Χριστιανοὶ Ὀρθόδοξοι 7,000, Ἀρμένιοι καὶ Ἑβραῖοι 1,000, καὶ Ὀθωμανοὶ 14,000 ἐν ὅλῳ 22,000.

ΚΟΙΝΟΤΗΣ

Τὴν κοινότητα ἀποτελοῦσιν ἄνδρες ὑπὸ μεγάλου αἰσθήματος πρὸς τὴν Μητέρα Ἑλλάδα καὶ τὴν Θρησκείαν διακατεχόμενοι. Οἱ πλείστοι τούτων κατὰγονται ἐκ Κυθήρων, ἐφ' ᾧ λαμπρῶς καὶ τὴν ἑορτὴν τῆς Μυρτιδιωτίσσης 24 Σεπτ. ἑορτάζουσιν.

Δυστυχῶς, τὸ πλεῖστον τῶν κατοικούντων εἰσὶν Τουρκόφωνοι, λησμονήσαντες τὴν θείαν αὐτῶν γλῶσσαν, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἐκκλησίᾳ οἱ ἱερεῖς συλλειτουργοῦντες, πρὸς ἰδιαιτέραν αὐτῶν συνεννόησιν, μεταχειρίζονται τὴν Τουρκικὴν.

Οὐχ ἦττον ἡ πρόδοξος τῆς ἐλληνικῆς εἶναι καταφανής. Πρὸ 20ετίας ὀλίγιστοι μόνον, ὀλιγίστας ἐγνώριζον ἐλληνικὰς λέξεις, νῦν ἐν Θυατείροις λειτουργοῖσι λαμπραὶ σχολαὶ ἀρρένων (μαθηταὶ 278), θηλέων (μαθητρίαι 144), καὶ νηπιαγωγεῖον (170 νήπια)· δι' ὧν μάλιστα ἀναμένεται ἡ ἐξάπλωσις τῆς γλώσσης.

Κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν δ' ἡμῶν Διευθύντρια τοῦ Παρθεναγωγείου ἦν ἡ Εὐφημία Δ. Γεωργιάδου ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἡ Καλλιόπη Ν. Τριπολίτου ἐξ Ἀθηνῶν, ἡ Ἄννα Φανέλλη ἐκ Μαγνησίας, ἡ Ἀμύρσα Τζαμτζόγλου ἐκ Θυατείρων, ἡ Εὐθαλία Βασιλειάδου ἐκ Δαρδανελλίων (Διευθ. Νηπιαγ.) καὶ ἡ βοηθὸς Χαρίκλεια Καφάρα.

Ἀξιόλογοι δὲ οἱ μετὰ ζήλου ἐκεῖ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα καλλιεργοῦντες, ὁ Διευθυντὴς τῶν Σχολῶν κ. Χρήστος Κ. Παππαδουλῆς ἐκ Μάκρης, ὁ ἐκ Καλαμῶν κ. Διονύσιος Χρηστάκος καὶ οἱ λοιποί.

Ἡ Κοινότης προάγεται· τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ ἐγχώριος βιομηχανία τῶν ταπήτων προοδεύουσι, πολλὰς τὰς ἡθικὰς καὶ ὑλικὰς ὠφελείας τῇ Ἑλληνικῇ κοινότητι ἐπαφίνουσιν.

1. Νῦν δὲ ἡ Οὐρανία Καλαμβάκη.

Ἐλπίζωμεν ὅτι ἀνεπιστρέφει παρῆλθεν τὸ σκότος, ἄσβεστον δὲ τοῦντεῦθεν τὸ

Εἰκ. 163. Ἡ πόλις τῶν Θυατείρων ἀπὸ τοῦ ὄρους τῶν Ἀνεμομύλων (Γκελ-Ντεϊρ-μὲν-νταγ), διαχωριζομένη ἀπὸ τοῦ πολλάκις λίαν ἐπικινδύνου χειμάρρου Τρελλοῦ (Ντελιτζε-τσάϊ).

φῶς τῆς Παιδείας καὶ τῶν Γραμμάτων τηρήσει ὁ Δ'. οὗτος Ἀστὴρ τῆς ἱερᾶς Ἀποκαλύψεως.¹

ΝΑΟΙ ΤΩΝ ΘΥΑΤΕΙΡΩΝ

Τὰ νῦν Θυάτεια, ἓνα καὶ μόνον ἔχουσιν ἐνοριακόν, τὸν καὶ Μητροπολιτικὸν Ναὸν τοῦ ἁγίου Νικολάου, (Οἰκονόμος Παππα-Λαζαρος Ἀρχ. Ἐπίτροπος, νῦν διαμένων ἐν Κασαμπᾷ.² Σύγκελος Παΐσιος, Παππα-Σταῦρος Δημητριάδης, Θεόδωρος Α. Σακελλαριάδης διάκονος, νῦν Ἀρχ. Ἐπίτροπος εἰς Σόμα)³ ἐν εὐρυτάτῃ αὐλῇ κείμενον (Εἰκ.151), ἐν ᾗ εἰσὶ τὰ Σχολεῖα, τὰ Γραφεῖα τῆς Δημογεροντίας, τὰ τῶν Ἐπιτρόπων, τοῦ Κλήρου καὶ τῶν τῆς Ἐκκλησίας ἀνθρώπων.

Ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ ζῇ, δρᾷ, καὶ ἀναπνέει ὁ ἐν Θυατείροις Χριστιαν. πληθυσμός.

1. Εἶναι ἀνέφραστος ἡ χαρὰ, ἣν ἠσθάνθημεν, ὅτε πρὸ τίνος ἐλθοῦσα εἰς Ἀθήνας ἡ μικρὰ ἐπιμελεστάτη μαθήτρια Εὐτυχία Α. Τσιμέρη, μοι ἀπήγγειλε τὸ ποίημα τοῦ σχολείου αὐτῆς:

Εἶμαι Ἑλληνὶς καυχῶμαι, ξερῶ τὴν καταγωγὴν μου καὶ ἡ Ἑλληνικὴ ψυχὴ μου κλπ.

Εἶναι δυνατόν νὰ δυστυχίσῃ ἡ Μήτηρ Ἑλλάς, τοιαύτας θυγατέρας καὶ τοιαῦτα τέκνα ἔχουσα!

2. Ἀντικατέστησε δ' αὐτὸν ὁ εὐλαβ. κ. Ἰάκωβος Ρουσόπουλος.

3. Περὶ τῆς χειροτονίας αὐτοῦ ὅρα «Πρόεδρος» ἐν Σμύρνῃ 3 Ἀπριλίου 1909.

Ο ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

Εὐρύς, καὶ ἱκανῶς μεγαλοπρεπὴς ἐν μέσῳ τῆς μεγάλης ταύτης αὐλῆς ὑφύεται ὁ συγχρόνου τέχνης μετὰ θόλου, μονόκογχος οὗτος Ναός, ἀνγκτισθεὶς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μήκους τοῦ ἀρχαίου ναοῦ.

Ὁ Ναός οὗτος, οὐτινος καὶ τὴν φωτογραφίαν, μετὰ τῶν διδασκαλῶν, ἐφόρων, ἱερέων, Δημογερόντων, τῶν μαθητριῶν καὶ μαθητῶν ἐλάβομεν, (Φωτ. 6079) (Εἰκ. 151) εἶναι ἀνταξίον καὶ ἀξιοθαύμαστον ἔργον τῆς εὐσεβείας τῶν ἐκεῖ Χριστιανῶν, οἵτινες τὴν ὑφίστην ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἔχουσι τιμὴν, ὅτι ἀνήκουσιν εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην, ἥτις ἔδωκεν ἐν Εὐρώπῃ τὴν πρώτην Χριστιανικὴν ὑπαρξίν, Λυδίαν τὴν Πορφυροπόλιν. Ἡ Ποῖα πόλις τοῦ Χριστιανισμοῦ δύναται νὰ εἴπῃ ὅτι ἔχει τὴν τιμὴν ταύτην;

Ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου τοῦ παλαιοῦ Ναοῦ ἐκεῖτο ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη, ἀπερριμμένη νῦν παρὰ τὸ παρεκκλήσιον τοῦ ἀγίου Κάρπου:

«Οὗτος ὁ θεὸς καὶ πάνσεπτος ναός | ἀνεκαίνισθη ἐκ βάθρων ἐπὶ τῆς | ἀρχιερατείας τοῦ πανιερολογιωτά | του καὶ σεβασμιωτάτου ἀγίου Ἐφῆσου Κυρίου Κυρίου Χρυσάνθου | ἀναλώμασι δὲ καὶ δαπάνῃ πάν | των τῶν εὐσεβῶν καὶ ὁρ | θεόδων Χριστιανῶν | τὸ μνημόσυνον εἴη αἰώνιον ἐν ᾧ σω | τηρίῳ χιλιεστίῳ ἔκτα | κοσιεστίῳ τριακοστίῳ δευτέρῳ | κατὰ μῆνα Αὐγουστου».

Ὅπισθ δὲ τῆς κόγχης τοῦ ἱεροῦ:

Ἐσωτερικῶς. Καθ' ἡν ἐποχὴν τὸ πρῶτον εἰσῆλθομεν ἐν τῷ Ναῷ τούτῳ, τῇ 24 Σεπτεμβρίου 1906, οἱ ἐργάται εἶχον στήσαι τὰς ἐαυτῶν ἀναβάσεις (σκαλωσὶς) πρὸς ἐπίχρισιν τοῦ Ναοῦ, καὶ οὕτω, τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Ναοῦ τούτου ἐφωτογραφήσαμεν. (Εἰκ. 164).

Με ὅλην ἔμωσ αὐτὴν τὴν ἀνωμαλίαν, καὶ τὴν ἀπὸ θεμελίων ἀνανέωσιν τοῦ Ναοῦ τὸ ζυλογεγλυμμένον παλαιὸν τοῦ Ναοῦ τέμπλον ἔδεικνυε τὴν προϋπάρχουσαν ἐν Θυατείροις Χριστιανικὴν κοινότητα, καὶ τὴν εὐγένειαν τῆς τέχνης αὐτῶν.

Τὰ διαστυλὰ τούτου εἰσὶν ἐξεργασμένα διὰ λίαν ἐντέχνου στρεπτῆς ἀνθοφόρου τέχνης· τὸ ὠραιότερον δὲ τοῦ εἰκονοστασίου ἐστὶν ὁ μετὰ τῶν Δωδεκαῳρτων καὶ τῶν μεγάλων τοῦ εἰκονοστασίου ἱερὸς κοσμητής, ἐφ' οὗ διαθέει καθ' ὅλον τὸ μῆκος ἡ ἄμπελος, κατὰ τοὺς λόγους τοῦ κυρίου «Ἐγὼ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή κτλ.».

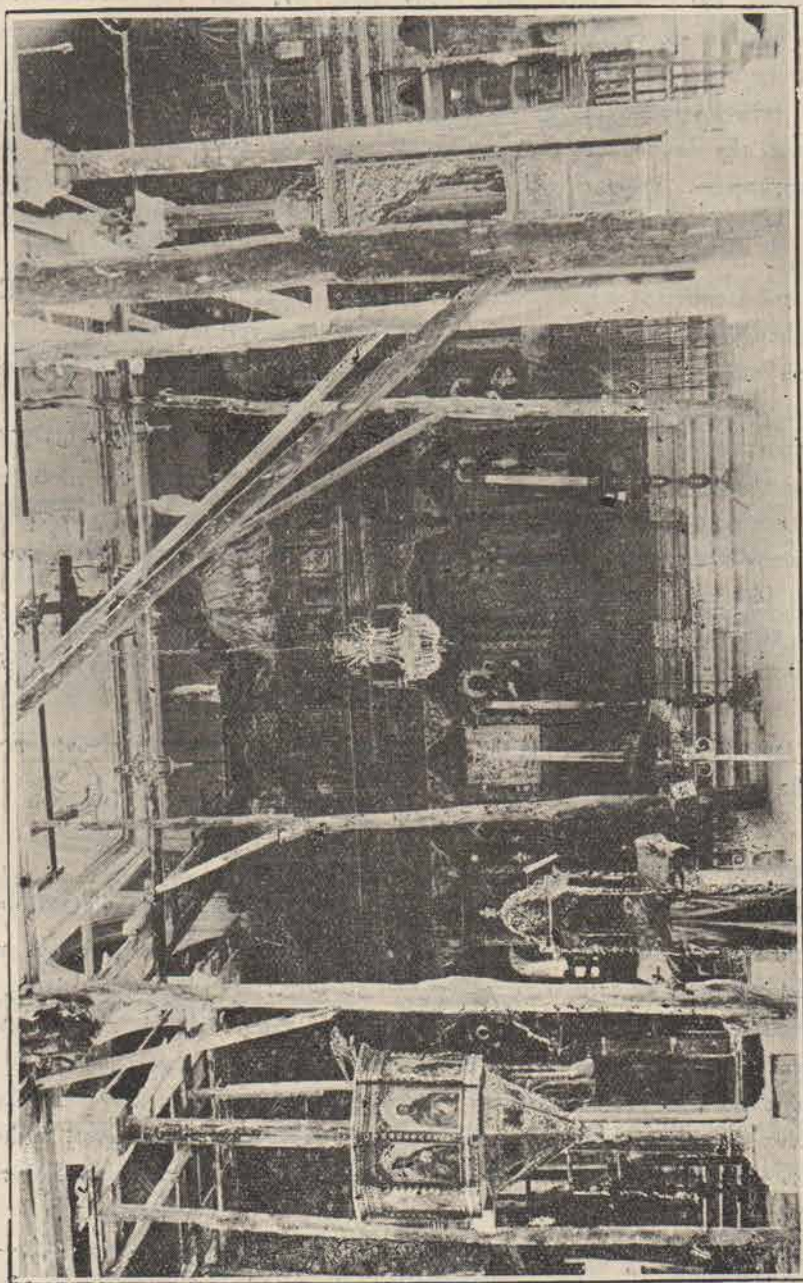
Ἐπὶ λοφίσκου ὑψηλῷ, τὸν λόφον τοῦ Γολγοθᾶ ὑπομνησκοντος, ὑφύεται ὁ ἐσταυρωμένος περὶ αὐτὸν τὰ κρίνα ὑποδηλοῦσι τὴν διὰ τοῦ πάθους εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἐξανθήσασαν χάριν· ἐπὶ πτερωτῶν δὲ ὄρεων, περὶ τὸν σταυρὸν ἵστανται ὁ Ἰωάννης καὶ ἡ Θεοτόκος. Κατὰ σπανιωτάτην δὲ περιπτώσιν ὀλίγον μακρύτερα τοῦ ἐσταυρωμένου, παρίστανται καὶ οἱ συσταυρωθέντες τῷ Ἰησοῦ λησταί, ἀνεστραμμένως τὰς χεῖρας ἐπὶ τῆς κεραίας τοῦ σταυροῦ ἔχοντες.

Ταῦτα περὶ τοῦ εἰκονοστασίου τούτου, ὅπερ ἐλπίζομεν ὅτι ἡ πρὸς τὰ πάτρια τῶν Θυατειρινῶν εὐσέβεια ἐς αἰεὶ θέλει διατηρήσει.

1832	IANP
IC	A'.
—	XC
NI	KA

ΙC. ΧC. Ο ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΩΡ.

ΜΗΡ. Θ8. ἀπλῶς ἀμφότερα συγχρόνου, λόγου ἀξίας τέχνης ἔργα.

Εἰκ. 161. Ἐσώτερόν τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ τῶν Θυατείρων (ἐπισκευαζομένου).

Μετά τὴν Θεοτόκον ἔρχεται ἡ ἀργυρένδυτος εἰκὼν τοῦ ἁγίου Νικολάου, ἐπὶ
θρόνου καθήμενου, εἶτα ὁ ἅγιος Σπυρίδων, τῇ δεξιᾷ εὐλογῶν, τῇ δὲ ἀριστερᾷ κρα-

τῶν Εὐαγγελίων· εἶτα ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου· εἶτα ἱστάμενος ὁ μάρτυς ἅγιος Τρύφων, καὶ εἶτα ἡ εἰκὼν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, τῶν τὴν Ἑλληνικὴν Παιδείαν καὶ τὴν διὰ ταύτης διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τὸν κόσμον ἀντιπροσωπεύοντων ἔργον συνήθους τέχνης. Ὑπὸ ταύτην «ἔτος 1797».

Εἶτα μετὰ τὸν Ι. Χ. εἰκονίζεται ὁ Πρόδρομος, τῇ δεξιᾷ εὐλογῶν, τῇ δὲ ἀριστερᾷ ἐπὶ πίνακος τὴν ἐαυτοῦ κρατῶν κεφαλὴν, ἔργον καλῆς συγχρόνου τέχνης· εἶτα ὁ ἅγιος Χαράλαμπος, ἔργον συγχρόνου συνήθους τέχνης, ὁ ἅγιος Μηνᾶς, συγχρόνου συνήθους τέχνης· ὡσαύτως ἡ Πεντηκοστή, Ἰωάννης ὁ Θεολόγος καὶ Σάββας ὁ ἡγιασμένος.

Ἐπὶ τοῦ δεσποτικοῦ παρίσταται ὁ Ἰησοῦς, ὡς μέγας Ἀρχιερεὺς, κρατῶν Εὐαγγέλιον. «*Εγὼ εἰμὶ ὁ ποιμὴν ὁ καλός*», ἔργον συνήθους τέχνης.

Εἰς τὸ παραθρόνιον δὲ εἰκονίζεται «ὁ ἅγιος Μάρκος ὁ Ἐφέσου ὁ Εὐγενικός», ὁ γνωστὸς γενναῖος τῆς Ὁρθοδόξιας πρόμαχος.

Εἰς τὸ ἀπέναντι δὲ τοῦ δεσποτικοῦ παραθρόνιον παρίσταται ὁ «ἅγιος Κάρπος ἐπίσκοπος Θυατείρων», γέρων, φορῶν μίτραν μετὰ πάσης τῆς ἀρχιερατικῆς αὐτοῦ στολῆς, σάκκου, ὡμοφορίου κλπ., καθήμενος ἐπὶ θρόνου, τῇ δεξιᾷ εὐλογῶν τῇ δὲ ἀριστερᾷ κρατῶν τὴν ποιμαντικὴν αὐτοῦ βᾶβδον. Τὸ παραθρόνιον τοῦτο μετὰ τοῦ ἀμβωνος καὶ ἰδιαιτέρως ἐφωτογραφήσαμεν. (Φωτ. 6069.).

Ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ Ναοῦ εἶδομεν τὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου, ἔργον τοῦ 1850 περίπου, τὴν τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, ἔργον μᾶλλον καλῆς τέχνης, ὅφ' ἦν :

«*Χεῖρ Χ' Λαμπρινοῦ σμηρνέου δεκεμβρίου 11*».

τὴν τῆς Θεοτόκου «*ΜΗΡ. Θ8. Η ΜΥΡΤΙΔΙΩΤΙCCA*», λόγου ἄξιον ἔργον· τὴν τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, ἔργον συνήθους τέχνης, ὅφ' ἦν :

«*αωιδ Σεπτεμβρίου ιγ χεῖρ Χ' Λαμπρινοῦ Σμυρναίου*».

καὶ τὴν τῶν ἁγίων Πάντων, ἔργον καλῆς μᾶλλον τέχνης, ὅφ' ἦν :

«*Δέσεις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Νι[κολ]άου καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς ἀψήγ' (1793)*».

Ἐν τῷ Ναῷ εἶδομεν ὡσαύτως ἀνηρτημένην εἰκόνα τοῦ ἁγίου Δημητρίου, προερχομένην ἐκ τοῦ ποτε Χριστιανικοῦ χωρίου «τὰ Μωραΐτικα» (Moralidam), ὡρὰν τῶν Θυατείρων ἀπέχοντος, οὗ οἱ κάτοικοι ἐκ Πατρῶν πρὸ τοῦ 1821 ἐκεῖ μετοικήσαντες, ἠναγκάσθησαν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ὅπως γίνωσιν Ὁθωμανοί.

Κρημνισθεῖσες δὲ τῆς ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Δημητρίου τιμωμένης Ἐκκλησίας αὐτῶν, μόνη ἡ εἰκὼν αὕτη διεσώθη. Καίτοι δὲ νῦν οὗτοι εἰσὶν Ὁθωμανοί, ὁμιλοῦσιν οὐχ' ἤττον τὴν Ἑλληνικὴν, καὶ γνωρίζουσιν ὅτι οἱ πρόγονοι αὐτῶν ἦσαν Χριστιανοὶ ἐκ Πατρῶν.

Ὁ Νὰός οὗτος κέκτηται καὶ χρυσοκέντητον, λόγου ἄξιον, ἐπιτάφιον, ἰζ'. — ιη'. αἰῶνος, ἐν ᾧ ἐν λαμπρᾷ συνθέσει τῆς Θεοτόκου, τῶν Μυροφόρων, τοῦ Ἰωσήφ καὶ Νικοδήμου κατατίθεται ἐν τάφῳ ὁ Κύριος. (Φωτ. 6070.).

Ἡ ἐν τῷ Ναῷ τούτῳ συνύπαρξις τῶν ἁγίων Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, καὶ αἱ ἐν

τοῖς παραθρόνοις εἰκόνες Κάρπου τοῦ Ἐπισκόπου Θυατειῶν, Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ, καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ τοίχου εἰκὼν τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου, μαρτυροῦσιν ὅτι οἱ ἀναρτήσαντες ταύτας, εἶχον γνῶσιν τῆς ἱστορίας τῆς πολυσέπτου καὶ πολυσέμνου αὐτῶν ἱερᾶς Μητροπόλεως.

ΠΑΡΕΚΚΛΗΣΙΟΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΑΡΠΟΥ ΚΑΙ ΠΑΠΥΛΟΥ ΤΟΥ ΔΙΑΚΟΝΟΥ ΑΥΤΟΥ

Πρὸς Ἀνατολὰς τῆς αὐλῆς εὐρῆται τὸ παρεκκλήσιον τοῦ ἁγίου Κάρπου, οὗ τὴν μνήμην ἡ Ἐκκλησία τελεῖ τὴν 13 Ὀκτωβρίου.

Ἐσωτερικῶς :

IC. XC. } ἀπλῶς.
MHP. ΘΒ. }

Ἀμφότερα σεμνὰ ἔργα, σοβαρᾶς Χριστιανικῆς τέχνης 17. αἰῶνος.

Παρὰ τὴν Θεοτόκον εὐρῆται μετρίας τέχνης ἡ εἰκὼν τοῦ ἁγίου Κάρπου μετὰ τοῦ Διακόνου αὐτοῦ Παπύλου, «ὁ ἅγιος Κάρπος Ἐπίσκοπος Θυατείρων ὁ ἅγιος Πάπυλος διάκονος αὐτοῦ». Ὑπὸ ταύτην :

«Δέσεις τῶν δούλων τῆς χάριτος αὐτῶν Ἀναστασίου Μηχαὴλ Ἀθανασίου καὶ Χριστοῦ 1836 Ἰουλίου 24 χεῖρ Ποδιτοῦ σμυρναίου.

Εἶτα ἀπεικονίζεται Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος, μεθ' ὃν Ἰωάννης ὁ Θεολόγος. Ἐν τῷ προσκυνηταρίῳ εἶδομεν ὡσαύτως μικρὰν εἰκόνα τοῦ ἁγίου Κάρπου καὶ Παπύλου, μᾶλλον καλῆς τέχνης. (Φωτογρ. τοῦ παρεκκλησίου τούτου 6071.).

ΑΓΙΑΣΜΑΤΑ

Ἐν Θυατείροις, ἐν εὐρῆται ἁγίασμα, τὸ τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς, εἰς ὃ συρρέουσιν οἱ Χριστιανοὶ τῇ Παρασκευῇ τῆς Διακινισίμου.

Οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι, ὡς ἤδη ἐν σ. 235 εἵπομεν, τὸ ἁγίασμα τοῦτο εἶναι τηλεγραφικὸν οἶονεὶ σύρμα, διαβιβάζον ἡμῖν τὴν εἰδήσιν τῆς ἐκεῖ που εἰς ἀρχαιοτέρους χρόνους, προϋπάρξεως Ναοῦ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς.

ΠΡΩΤΗ ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ ΗΜΩΝ ΕΙΣ ΘΥΑΤΕΙΡΑ. ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΕΙΣ. ΑΝΤΙΦΩΝΗΣΕΙΣ

Τὰ Θυάτειρα ἐπεσκέφθημεν τὸ πρῶτον τῇ 24 Σεπτεμβρίου 1906, ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ, ἡμέρᾳ καθ' ἣν εἶδεν ὁ Ἰωάννης τὴν Ἀποκάλυψιν, ἐκ Σόμα προερχόμενοι, εὐγενῶς δὲ ὑπὸ τοῦ Τούρκου Διοικητοῦ Θυατείρων κ. Vasfi ἐν τῷ Σιδηροδρομικῷ σταθμῷ δεκτοὶ γενόμενοι.

Ἄμα τῇ ἀφίξει ἡμῶν μετέβημεν εἰς τὴν Μητρόπολιν, διδόντες δόξα τῷ Θεῷ τῆς Λυδίας. Ἐξεπλάγηνμεν δέ, ἐν μέσῳ τοῦ Ναοῦ, ἰδόντες ἐν ἰδίῳ προσκυνηταρίῳ προβαλλομένην τὴν εἰκόνα τῆς Μυρτιδιωτίσσης εἰς ἐορταστικὴν προσκύνησιν· τότε ἐμάθομεν ὅτι οἱ πλείστοι τῶν ἐν Θυατείροις ἔχουσι Κυθυραϊκὴν τὴν καταγωγὴν.

Ὁ ἐν τῷ Ναῷ συνωστισμὸς ἦν μέγας, καὶ κοινὴ ἡ συγκίνησις, τὰ Σχολεῖα ἀρρέων τε καὶ θηλέων συνωθούντο περὶ ἡμᾶς· καὶ τί δὲν ἔλεγον εἰς τὴν καρδίαν ἡμῶν τὰ ἄθωα αὐτῶν πρόσωπα, καὶ οἱ καθαροὶ αὐτῶν ὀφθαλμοί!

Ἐν ἐμοί, δὲν ἡσθάνομην πνοήν, ἡσθάνομην μόνον πλῆμυς, ὅτε τῶν διδασκάλων ὁ κ. Διονύσιος Ι. Χρηστάκος προσεφώνησεν ἡμᾶς εἰπὼν τάδε:

**Εξοχώτατε!*

«Ἡ ἱερὰ συγκίνησις, ἣτις κατέχει με τὴν στιγμήν ταύτην, δὲν μοὶ χορηγεῖ τὰς ἀπαιτούμενας φράσεις, ὅπως παραστήσω ὑμῖν, ἡλικίᾳ τυγχάνει ἡ χαρὰ, ἥπερ πληροῖ τὰς καρδίας ἀπάντων ἡμῶν ἐπὶ τῷ εὐφροσύνῳ γεγονότι τῆς ἀφίξεως, μετὰ τῆς ἐριτίμου συζύγου Σας, τῆς Ὑμετέρας ἐξοχότητος, τῆς ὑψηροῦς διὰ μὲν τῆς γραφίδος τὴν Μεγαλειοτάτην τῶν Ἑλλήνων Ἀνασσαν, τὴν λατρευτὴν ἡμῶν Ὀλγαν, διὰ δὲ τῶν ἀδίκων καὶ δραστηρίων ἐνεργειῶν τὴν ἀναζωπύρουσιν τοῦ ἐθνικοῦ αἰσθήματος, οὐπερ πρὸ πάντων ἀναγκαιοῦμεν, καθότι ἀλλεπάλληλα ἀνελθὼν γεγονότα ἐχαλάρωσάν πως τὰ ἐν ὑψηλῷ ἐπιπέδῳ ἱστάμενα πρότερον ἐθνικὰ ἰδανικά ἐν τοῖς ὑποδοσίοις τῆς Ἀνατολῆς κοινότησι, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ τῶν Θυατείρων ὑπέστη τὴν ἐλάσσονα ἐθνοκτόνον ἐπίδρασιν, λόγῳ τῆς Ἑλληνοπροσποῦς ἀνατροφῆς, ἣν ἔκκαλοι χορηγεῖ εἰς τὰ ἐπὶ πάντων ἔποψιν γιγαντιαίους βήμασι βαίνοντα πρὸς τὴν πρόοδον τέκνα ἑαυτῆς.

Διὸ μίαν εἰσέτι φορὰν ἐπιλαμβάνεται τῆς εὐκαιρίας, ὅπως δι' ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ τῶν Μουσῶν θεράποντος, ἀπ' ἐνὸς προσαγορεύσῃ Ὑμῖν τὸ «ὧς εὖ παρέστητε» ἀπ' ἑτέρου δὲ παρακαλῇ Ὑμᾶς, ἵνα ἀφικνούμενοι εἰς τὸ ἱστοφερές τῆς Παλλίδος ποταμίσθρον, τὴν πατρίδα τῶν ἐνδόξων καὶ ἀπειραγίστων τῆς ἀρχαιότητος ἀνδρῶν, διαβιβάσῃτε πρὸς τὰς Α. Α. Μ. Μ. τοὺς σεπτοὺς τῆς γλυκείας μος Ἑλλάδος Βασιλεῖς τὰ ἐκ τῶν μυθίων τῆς ἑαυτῆς καρδίας αἰσθήματα, ὑφ' ὧν ἀείποτε ἐμφορεῖται καὶ διεγερνέσῃτε τὸν ἐννόητον πόθον μας, ἕνα καὶ μόνον πόθον μας, ὅς ἐστιν διὰ τῆς Παιδείας καὶ τῆς Θρησκείας, νὰ ὦμεν χρηστοὶ πολῖται τιμῶντες τὸ ὄνομα τοῦ Ἑλληνος Χριστιανοῦ.

Γένοιτο!

Μικρὰ δέ τις Δεσποινίς, θυγάτηρ τοῦ Ἐφόρου κ. Ἐμμανουὴλ Ν. Μάρκογλου, προσέφερεν ἀνθοδέσμην εἰς τὴν ἡμετέραν σύζυγον προσειπουσά τάδε:

**Εξοχωτάτη!*

Προσέρχομαι Ἐξοχωτάτη ἀπὸ μέρους τῆς σπουδαζούσης θηλείας νεότητος, ὅπως διὰ τῆς μικρᾶς γὰγῳ καὶ ἀσθενοῦς φωνῆς μου, χαιρετίσω ἐξ ὀνόματος πασῶν τῶν συμμαθητριῶν μου τὴν Ὑμετέραν παρουσίαν, καὶ προσφωνήσω Ὑμῖν τὸ ὧς «εὖ παρέστητε». Ὡς δειγμα δὲ ἐλάχιστον τῆς ἀφάτου χαρᾶς ἡμῶν δέχθητε παρακαλῶ, τὴν μικρὰν ταύτην ἀνθοδέσμην εἰκονίζουσαν τὰ εὐγενῆ Ὑμῶν αἰσθήματα μετὰ τῶν εἰλικρινῶν πρὸς τὸν Ὑψιστον εὐχῶν ἡμῶν, ὅπως σὺν τῷ σεπτῷ ἡμῶν Ἀνακτὶ ἐπὶ μάλιστα διατηρῇ καὶ διαφυλάττῃ καὶ ἅπασαν τὴν Βασιλικὴν τῆς Ἑλλάδος Οἰκογένειαν.

Ἀντὶ πάσης ἀπαντήσεως ἐδηλώσαμεν ὅτι ἡμέσως μ. μ. θέλομεν ἐμὴλῃσαι ἐν τῷ Ἐσπερινῷ εἰς τὰ πλῆθη, ἐν τῷ ἱερῷ Ναῷ.¹

Ἡ ΕΝ ΤΗ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙ ΟΜΙΛΙΑ ΗΜΩΝ

Οὕτως αὐθιμερὸν, ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ τῆς Μητροπόλεως ὀκρίβαντες, ἐμὴλῃσαμεν πρὸς τοὺς ἐν Θυατείροις ἀδελφούς ἡμῶν, εἰπόντες περὶ τοιαύτης:

1. Τὴν μεσημβρίαν παρετέθη ἡμῖν γεῦμα ἐν τῷ Διοικητηρίῳ, μετ' ὃ ἐφιλοξενήθημεν ἐν τῷ σίκῳ τοῦ κ. Γ. Λεονταρίτη, ἐπιμόνῳ καὶ εὐγενεῖ αὐτοῦ προσκλήσει.

“Ω! ἀγιωτάτη τῶν Ἐκκλησιῶν Ἐκκλησία τῶν Θυατείρων!

“Ω! κόσμε τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀσίας!

“Ω! Ἐκκλησία, ἣν τιμῶσι πᾶσαι αἱ Ἐκκλησίαι τοῦ καθόλου Χριστιανικοῦ Κόσμου!

Χαίρουτέ μοι ὦ Θυατειρηνοί, ἔρχομαι ἐκ τῆς χώρας τοῦ Παρθενῶνος καὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Δι’ ἐμοῦ ἡ γλυκεία Πατρίς πέμπει Ὑμῖν τὸ Μητρικὸν αὐτῆς φίλημα.

Ἐν τῷ λόγῳ μου τοῦτ’ περὶ δύο πραγμάτων θέλω ὁμιλήσει Ὑμῖν.

α’. Τίς ἦν Ἀνδία ἡ Πορφυρόπολις, καὶ

β’.) τί ἀναφέρει ἡ Ἀποκάλυψις περὶ τῆς Ἐκκλησίας Ὑμῶν.

α’.) Ὁ Κόσμος πρὸ τῆς τοῦ Ἰησοῦ γεννήσεως ἦτο ἅπας εἰδωλολατρικός, ὁ Ἰησοῦς ἐγεννήθη ἐν Ἀσίᾳ ἡ Εὐρώπῃ, ἐπόμενον, ὅτι δὲν εἶχε γνώσιν οὔτε περὶ τῆς ἐνσαρκώσεως, οὔτε περὶ τοῦ Ἐσταυρωμένου.

Ὁ ἐξ Ἀθηνῶν Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης. ἐν Ἡλιουπόλει τῆς Αἰγύπτου διατρίβων, ὅτε κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πάθους εἶδε σκοτισθέντα τὸν ἥλιον ἀνεφώρησεν, «ἡ Θεὸς πάσχει ἡ τὸ πᾶν ἀπόλλυται».

Καὶ ὅμως τὸ πᾶν δὲν ἀπώλλυτο, τοῦναντίον ἐσώζετο, διότι ὁ πάσχων, ἀληθῶς Θεοῦ υἱὸς ἦτο. Μετὰ τὴν Ἀνάστασιν ὁ Ἰησοῦς ἀποστέλλει τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐπὶ τὸ κήρυγμα. Ὁ Παῦλος ἐν Τροάδι βλέπει ὄραμα, οὗ ἕνεκα τὸ πρῶτον ἀποβιβάζεται ἐν Εὐρώπῃ ἐν Νεαπόλει, καὶ μετὰ 2 ὥρας εἰς Φίλιππους, ὅπου ἐμπορευομένη ἔζη ἡ ἐκ Θυατείρων Ἀνδία ἡ πορφυρόπολις.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἠκμαζεν ἐν Θυατείροις ἡ βιομηχανία τῆς ἐκ κογχυλίων κατασκευῆς τῆς πορφύρας, ἣν ἐξαπέστελλον εἰς τὰ μεγάλα ἐμπορικά κέντρα μεταξὺ δὲ τῶν ἐν Φίλιπποις ἐμπορευομένων ἦσαν καὶ γυναῖκες, ὡς ἡ ἐκ τῆς πόλεως Ὑμῶν καταγομένη Ἀνδία, ταύτην ἔξωθεν τοῦ ποταμοῦ τῶν Φιλιππῶν συναντᾷ ὁ Παῦλος· ἐκεῖ κατηγεῖ αὐτήν καὶ βαπτίζει, καὶ οὕτω ἡ Ἀνδία ἡ ἐκ τῆς πόλεως Ὑμῶν, εἶναι πρώτη ψυχὴ, ἣτις ἐδέχθη ἐν Εὐρώπῃ τὸν Χριστιανισμόν, εἶναι ἡ πρώτη ψυχὴ, ἣτις ἐν Εὐρώπῃ ἐπίστευσεν εἰς Χριστόν.

Εἶναι μικρὰ ἡ τιμὴ αὕτη, τὰ Θυατεῖρα νὰ δώσωσι τὴν πρώτην Χριστιανὴν τῆς Εὐρώπης; Γνωρίζετε ὑμεῖς μεγαλειτέραν τιμὴν ταύτης;

“Ω! ἀγία τῶν Θυατείρων Ἐκκλησία!

“Ω ὄραμα ἔρδοξον καὶ τρισένδοξον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ· ξύμπασα ἡ Εὐρώπῃ ἐγγνωμονοῦσα κύπτει τὴν κεφαλὴν πρὸς τὴν πόλιν Ὑμῶν, ἣτις ἔδωκε τὴν πρώτην Χριστιανὴν τῆς Εὐρώπης!

Εἶτα ἐν τῷ β’. μέρει ἀνεπτυξάμεν, ὅτι ἡ Ἀποκάλυψις ἀναφέρει περὶ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Θυατείρων, πρὸς ἣν ὁ Κύριος ἐδωρεῖτο τὸν Ἀστὲρα τὸν πρῶτον, περὶ οὗ ἤδη τὰ δέοντα πολλαχοῦ καὶ ἐν σ. 310 εἶπομεν.

ΛΥΠΗ ΕΠΙ ΤΗ ΝΥΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙ ΤΩΝ ΘΥΑΤΕΙΡΩΝ.—ΣΚΕΨΕΙΣ

Καὶ ὅμως πόσον ἡλγοῦμεν βλέποντες ὅτι ἐν Θυατείροις οὔτε τὸ ὄνομα Ἀνδίας ἤκούετο, οὔτε ἡ ἱστορία αὐτῆς ἦν γνωστὴ, καὶ ἐτι χειρόν, ὅτι ἐν τῇ Ἑλληνικωτάτῃ ταύτῃ πόλει, οὐδὲ ἡ ὥρα καὶ αὖν τῶν Προγόνων ἐλκεῖτο γλώσσα.

Ἐφ’ ᾧ τῇ 26 Σεπτεμβρίου, ἐν τῇ μηνίμῃ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἐδηλώσαμεν ὅτι κατὰ τὸν ἐσπερινὸν εὐχαρίστως θέλομεν βαπτίσει, ὅσα θυγατρία ἤθελον προσφέρει ἡμῖν, εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἱερᾶς Ἀνδίας, τὰ δὲ ἄρρενα βαπτίζομενα ὑφ’ ἐτέρων εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ἱεροῦ Παύλου, ἀφοῦ ἤδη ἤκούετο τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου Κάβρου.

Συγκεκινημένος ἐφ' οἷς ἔβλεπον κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς ἐορτῆς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἔγραψα ἐν τῷ ὁδοιπορικῷ σημειωματαρίῳ μου.

Θυάτεια 26 Σεπτεμβρίου 1906

«Καὶ μετὰ τούτων ἐτῶν διακαῇ ἐπιθυμίᾳ, σήμερον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, τοῦ μεγάλου τούτου Διδασκάλου τῆς Ἀσίας, εὐρίσκομαι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Θυατείρων, ἣν αὐτὸς οὗτος διὰ τῆς Ἀποκαλύψεως ἐστερέωσεν.

Ὡ! ἱερὰ σκιά τῆς Λυδίας, εὐλογημένη ἡ πόλις ἣτις σὲ ἐγέννησεν, εὐλογημένη ἡ στέγη ὑφ' ἣν τὸ πρῶτον εἶδες τὸν ἥλιον, εἶτα δὲ τὸν ἥλιον τῆς Δικαιοσύνης Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν!

Φρικτῶ ὅμως τις βλέπων νῦν τὸ σκότος τὸ ἐπικαθήμενον ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Θυατείρων, μιᾶς τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀποκαλύψεως.

Ὡ! Θεέ, πῶς ἐπέτρεψας τόσον σκότος! τόσον ζόφον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν φωτίσασαν τὴν Εὐρώπην!

Πανταχοῦ, ὅπου καὶ ἂν πατήσωμεν, εὐρίσκομεν μνημεῖα τῆς προγονικῆς ἡμῶν εὐκλείας τῆς πρὸ καὶ μετὰ Χριστόν, καὶ μόνον οἱ ἐπ' αὐτῶν οἰκοῦντες ἀγνοοῦσι τὴν ἀξίαν καὶ σημασίαν ταύτης.

Ἐμποροὶ Θυατείρηνοι ὑπῆρξαν οἱ πρῶτοι Χριστιανοί, καὶ μάλιστα Γυνή, ἡ ἐν Φιλίπποις Λυδία, Λυδία ἡ ἱερὰ, ἥς τὸ ὄνομα δυστυχῶς οὔτε ἀκούεται οὔτε καὶ εἶναι γνωστόν.

Ὡ! τόση λήθη ἀγαπητῇ μοι Λυδία! οὔτε νῦν σὲ γνωρίζουν πλέον οἱ συμπολίται σου! οὔτε νῦν σὲ ἐνθυμῶνται, οὔτε τὸ ὄνομά σου νῦν ἀκούεται, οὔτε καὶ νῦν σὲ γνωρίζωσιν!

Φρίκη! Φρίκη! Φρίκη! Σὲ τὴν πρῶτην πιστεύσασαν εἰς Χριστὸν εἰς Μακεδονίαν, καὶ ἐπομένως πρῶτην εἰς τὴν Ἑπειρὸν τῆς Εὐρώπης!

Καὶ ὅμως, εὐλογητὸς ὁ θεός, ἀπόψε ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ θέλωμεν βαπτίσει ὅσον δυνάμεθα περισσότερα κοράσια, εἰς τὸ ἱερόν Σου καὶ ἅγιον ὄνομα.

Εὐλόγει ἡμᾶς καὶ ἐνίσχυε ἐν τῷ ἀγῶνι τῆς ἀρετῆς!

Η ΒΑΠΤΙΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΛΥΔΙΑΣ

Καὶ ὄντως εἶναι ἀπερίγραπτον, ὅ,τι τὴν ἑσπέραν ταύτην ἐν τῷ Ναφῷ ἐγένετο. Πάντα σχεδὸν τὰ ἐδάπτιστα τῆς κοινότητος νήπια, καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις τῆς πόλεως, προσήρχοντο εἰς τὸ ἅγιον Φῶτισμα!

Μητέρες, Πατέρες, Μαῖξι, φίλοι, παῖδες συνωθοῦντο περὶ τὰ ἱερὰ τῆς Κολυμβήθρας νάματα, ἐξ ὧν 4 Λυδαίαι ἀνέτειλαν καὶ 2 Πάπυλοι.¹ Ἡ εἰκὼν 165 ἐγένετο μετὰ τὴν βάπτισιν τῆς πρώτης ἐν Θυατείροις ὑφ' ἡμῶν βαπτισθείσης Λυδίας, ἣτις καὶ παρίσταται ἀριστερᾷ ἡμῶν ὑπὸ τῆς Μητρὸς αὐτῆς βασταζομένη.

ΑΙ ΕΠΙ ΤΟΥ ΛΟΦΟΥ ΤΩΝ ΜΥΛΩΝ ΣΚΕΨΕΙΣ ΗΜΩΝ

Τὴν πρωίαν ἀναθάντες ἐπὶ τοῦ λόφου τῶν Μύλων, ἐφωτογραφήσαμεν τὴν εὐτυχῆ, ταύτην τοῦ Χριστιανισμοῦ πόλιν. (Εἰκ. 163). (Φωτογρ. 6077. 6078.).

Ἐπὶ μακρὸν δὲ ἐπ' αὐτὴν ἀτενίζοντες καὶ τὰ διὰ τῶν αἰώνων ἱστορικὰ τῆς πόλεως ἀναμνηνησκόμενοι ἐγράψαμεν ταδε :

1. Τούτων τὸν ἓνα ἐδάπτισεν ἡ ἡμετέρα σύζυγος, τὸν ἕτερον δὲ ὁ καλὸς φίλος καὶ καλὸν τέκνον τῆς Πατρίδος κ. Ἀντ. Τσιμέρης.

Θανάτεια. Ἐπὶ τοῦ λόφου τῶν Ἀνεμομύλων. 27 Σεπτεμβρίου 1906.

ὦ! τότε ἱερὰ διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας! Ἰσταμαι ἐπὶ γλῶφου ἄνωθέν σου, καὶ σὲ βλέπω, καὶ δὲν σὲ ἀναγνωρίζω!

Τὰ συντρίμματά σου δεικνύουσιν Ἑλληνικωτάτην πόλιν τοῦ πνεύματος, τῆς τέχνης καὶ τοῦ ἔμπορίου, πόλιν τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ Χριστιανικοῦ κόσμου, καὶ ὅμως αἱ φαινόμεναι οἰκοδομαὶ δὲν δεικνύουσι συνέχειαν τοῦ αὐτοῦ πνεύματος, ἐκ διαμέτρου δεικνύουσιν αἰσθημάτων ἄλλα.

Εἰκ. 163. Ἡ ἐν Θυατείροις πρώτη ὑφ' ἡμῶν βαπτισθεῖσα Λυδία.

Ἐντεῦθεν κατήγετο ἡ ἱερὰ Λυδία, ἡ ἐν Φιλίπποις ἐμπορευομένη, καὶ ἐκεῖ τὴν μεγάλην ἐμπορίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπιτοχοῦσα.

Μετέβη ἐκεῖ ὅπως ἐμπορευθῇ τὴν Θυατειρηνὴν πορφύραν, καὶ ἐμπορεύῃ ἄλλην πορφύραν, ἣν ἔβαψεν τῷ Βασιλεῖ τῶν Δυνάμεων ἡ θεία κογχύλη, ἡ θεία κόχλος τοῦ θεοῦ, Μαργαρίτου! πορφύραν, ἣς τὸ χρῶμα, τὸ κάλλος καὶ ἡ ἀξία οὐδέποτε ἐκπίπτει.

Διέτριβεν ἐκεῖ, ἀναμένονσα τὰς ὠφελείας τοῦ πλουσίου ἐμπορεύματος, καὶ τὰ ἐκ τούτου

κέρδη, καὶ ἡ ἐν Φιλίπποις ἐμπορεία, προσεπορίσατο αὐτῇ βασιλείαν ὁλόκληρον, βασιλείαν, ἧς οὐκ ἔσται τέλος.

Ποῖον Χριστιανικὸν Πανεπιστήμιον τοῦ Κόσμου ἀπὸ τῆς ἑώρας αὐτοῦ δὲν διδάσκει τὴν συγκινητικωτάτην καὶ ὠραιοτάτην σελίδα τοῦ 13^{ου} κεφ. τῶν Πράξεων, ἐν ᾗ ὁ Παῦλος ἐξωθεν τῶν Φιλίππων ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ, κατηγεῖ καὶ βαπτίζει Λυδίαν τὴν πορφυροπώλιδα;

Ποῦ ἄρα γε; εἰς ποῖον μέρος τῆς χώρας ταύτης, εὐγενῆς Λυδία, κατῴκει; ποῦ περιεπά-
ταις; καὶ τίνα τοπία ἐξ ὧν νῦν βλέπω σὲ ἐνέπνεον;

Τὸ νὰ δεχθῇς δὲ τόσον εὐκόλως τὸν Χριστιανισμόν, τοῦτο δεικνύει τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς σου, καὶ τὴν προετοιμασίαν αὐτῆς, ὅτι ματαιοπονεῖ τὸ ἔθνος τῶν Ἰουδαίων ἐπὶ τὰς θυσίας τῶν ταύρων καὶ τράγων καὶ τοῦ αἵματος τῶν δαμάλεων ἀσχολούμενον, καὶ ἔδωκας δεξιὰν τῇ Σαμαρείτιδι, ἧτις τὴν ὑψηλοτέραν διδασκαλίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ, παρ' αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος ἐδέξατο τὸ θαυμάσιον ἐκεῖνο ἀκούσασα «πνεῦμα ὁ Θεὸς καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ διὰ προσκυνεῖν».

Χθὲς ἐβαπτίσσαμεν 4 Λυδίας. Πρὸ Μεσημβρίας ἡ πόλις οὐδεμίαν εἶχε Λυδίαν, καὶ ἤδη ἔχει 4, καὶ 2 Παύλους.

Οἷον ἔργον δὲν ἐπιτελεῖ ἡ Διδασκαλία!

Τίνα χέρσον ἀγρόν δὲν μεταβάλλει εἰς κήπον εὐδωμῶν ἀνθρώπων!

Ὡ! ἐὰν οἱ διδάσκαλοι δὲν περιορίζοντο μόνον εἰς τὰς ὁδεῖας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ὁδεῖας τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν καταγωγῆς!

Ὡ! οἷα θαύματα τότε δὲν θὰ εἶχομεν, ταχὺ καὶ κατ' εὐθείαν ὁδηγοῦντα ἡμᾶς εἰς τὴν ἐνό-
τητα τῆς πίστεως!

Εἴθε αἱ νέαι Λυδαί, νὰ γίνωσι Μητέρες ἀντάξιας, τῆς μιᾶς καὶ μεγάλης Λυδίας, τῆς Πρω-
τογόνου τοῦ Χριστιανισμοῦ Ἐκκλησίας!

Η ΔΗΜΟΓΕΡΟΝΤΙΑ. ΑΠΟΝΟΜΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤ'ΙΝΟΥ ΑΣΤΕΡΟΣ ΤΩΝ ΘΥΑΤΕΙΡΩΝ

Πλήρης στοργῆς ἡ Δημογεροντία τῇ 28 Σεπτεμβρίου, παρέθετο ἡμῖν γεῦμα ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ, ἐν ᾗ παρεκάθησαν καὶ οἱ τὰ πρῶτα ἐν τῇ Κοινότητι φέροντες.

Ἐν τούτῳ πολλὰ ἐρρήθησαν, καὶ πολλὰ γινώμει ἀντηλλαχθήσαν, εἰς τὴν πρόοδον τῆς Κοινότητος, τῶν Σχολείων καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἀφορῶσαι.

Τῇ πρωΐᾳ, προκειμένου νὰ ἀναχωρήσωμεν, ἀπαντα τὰ Σχολεῖα συνήχθησαν ἐν τῇ εὐρείᾳ τῆς Ἐκκλησίας αὐλῇ, καὶ ἐκεῖ ἐκ τῶν Ἐφόρων ὁ κ. Ἑμμ. Ν. Μάρκογλου, ἐκ μέρους τῆς Κοινότητος προσφωνήσας, προσέφερεν ἡμῖν μικρὸν χρυσοῦν Ἀστέρα, τὸν Δ'. Ἀστέρα τῆς Ἀποκαλύψεως, συμβολίζοντα τὸν πρωϊνόν Ἀστέρα τῆς ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας τῶν Θυατείρων.

Εἶναι αὐτόδηλος, οἷα ὑπῆρξεν ἡ συγκινησις ἡμῶν, καὶ οἷα ἀντεφωνήσαμεν, ἀπὸ βάθους καρδίας λυπούμενοι, ὅτι τόσον ταχέως ἀπὸ τοιούτων ἀγαπητοτάτων τέκνων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Πατρίδος ἀποχωρίζομεθα.

ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΤΗΡΙΟΣ ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΙΣ

Τῶν Διδασκάλων πάλιν, ὁ τὸ πρῶτον προσφωνήσας ἀποχαιρετίζων ἡμᾶς εἶπεν:

Ἐξοχώτατε!

Ἠλικὴ ὑπῆρξεν ἡ χαρά, ἥπερ κατέλαβεν ἅπαντας ἡμᾶς διὰ τὸ εὐφρόδουνον γεγονός τῆς ἀφί-

ξεως Ὑμῶν, ὅπερ τοσαύτας θρησκευτικὰς ἀληθείας, τέως βαθὺν καθενδούσας ὑπὸν παρέχετε εἰς τὰ Θανάτεια, τηλικαύτη τυγχάνει ἤδη ἡ λύπη ἡ ἀμανοῦσα τὰ πρόσωπα ὑμῶν διὰ τὸ λυπηρὸν γεγονός τῆς σήμερον ἀναχωρήσεώς σας. Εἶναι πάντῃ ἀδύνατον νὰ λησμονήσωμεν τὰς ἐπὶ πᾶσαν ἔποιν ἐξόχους ἡμέρας, αἵτινας διήλθομεν κατὰ τὴν ἐνθάδε διαμονὴν ὑμῶν ἐν πολλαῖς πλουτίσαντες τὰς πτωχὰς θρησκευτικὰς ὑμῶν γνώσεις. Εὐτυχεῖς θεωροῦμεν ἑαυτοὺς κατορθώσαντες δι' ὑμῶν νὰ ἐξυψωθῶμεν εἰς ὑψηλὰ καὶ περίλαμπρα θρησκευτικὰ τε καὶ ἐθνικὰ ἐπίπεδα διὸ ἀνεξίτηλοι θὰ μένωσιν ἐς αἰεὶ αἱ παραστάσεις, αἱ ἐισελθούσαι καὶ στεῆδ' ἀν καταλαβοῦσαι θέσιν ἐν τῷ νῶ ὑμῶν κατὰ τὰς ἡμετέρας ἡμέρας, τὰς ὁλβίας μὲν πλὴν μεστὰς σπουδαίων διδαγμάτων.

Ἡ Κοινότης σύμπασα καὶ ὁ Διδασκαλικὸς Σύλλογος εὐγνωμονοῦντες ἐκ βάθους καρδίας ἀφ' ἐνός διὰ τὴν τιμὴν, ἣν περιεποιήσατε ἡμῖν διὰ τῆς ἐπισκέψεώς σας, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τὰς ποικίλας καὶ μεγάλας ὑπηρεσίας, ἃς περ παρέχετε ταύτῃ, ἀνέθετο ἡμῶν, τῷ ταπεινῷ τῶν Μουσῶν θεράποντι νὰ ἐγχαρῶ ὑμῖν κατενόδιον, σινάμα δὲ ἐν ταῖς μελλούσαις ὑμῶν Χριστιανικαῖς ἀρχαιολογικαῖς μελέταις ἐπιτυχίαν τὰ μᾶλα τῆς ἐνθάδε ἀνωτέραν καὶ ἀνταξίαν τῶν ὑπερανθρώπων κόπων, εἰς οὓς ὑποβάλλεσθε διὰ τοὺς ὁποίους ἐναβροννομένη σήμερον ἡ τῶν ἐπιστημῶν θεὰ ἔπταται ἀγαλλομένη περὶ ὑμᾶς πλέκουσα ἀμάραντον τῆς δόξης τὸν στέφανον, προσωρισμένον διὰ τὴν σοφὴν ὑμῶν κσφαλὴν.

Πρὶν δὲ καταστρέψω τὴν μικρὰν ταύτην πρὸς ὑμῖς ἀποχαιρετιστήριον προσφώνησίν μου, μίαν θὰ σᾶς ἀποτείνω παράκλησιν, ἐξερχομένην ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδίας ὑμῶν ἐπιστρέφοντες δηλονότι εἰς τὴν ἱερὰν τῶν Παρθενῶν καὶ τῆς Παλλάδος πόλιν, τὴν κλεινὴν τοῦ Περικλέους πατρίδα, τὴν ἐστὶν τῶν Ἐπιστημῶν, φιλήσετε τὰ ἱερὰ ταῦτης καὶ ἐκ μέρους ὑμῶν ἐδάφη.

Μεθ' οὗ, ἐν συνωστισμῷ πολλοῦ πλήθους, ὑπὸ τῶν Σχολείων, ὑπὸ τοῦ Τούρκου Διοικητοῦ κ. Vasfi καὶ τῶν ἀρχῶν τῆς πόλεως συνοδευόμενοι, ἐφθάσαμεν ἐν τῷ Σιδηροδρομικῷ σταθμῷ (Φωτ. 6080.) (Εἰκ. 166), ἔνθα ἱκανὰ ὠμιλήσαμεν πρὸς τὰς ἡμέτερας πλήθη, εὐχχθέντες ἐν τέλει τὰ δέοντα ὑπὲρ τῆς ὑγείας τῆς Α. Μ. τοῦ Σουλτάνου, ὅφ' ὃν αἱ Χριστιανοὶ τοσαύτης εἰρήνης καὶ πολλῶν ἀγαθῶν ἀπολαύουσιν.

Οὕτω τῇ εὐγενεῖ συνοδείᾳ τοῦ Τούρκου Διοικητοῦ καὶ τοῦ φιλοξενήσαντος ἡμᾶς κ. Λεονταριτοῦ τῇ 9ῃ π. μ. τῆς 29 Σεπτεμβρίου, ἡμέραν Παρκασιεὺν ἀνεχωρήσαμεν διὰ Μαγνησίαν, εἰς τὸ Βασιλεῖον τοῦ Κροῖσου, τὰς Σάρδεις μεταβαίνοντες.

Δόξα καὶ τιμὴ Σοι, συμπαθῇ καὶ προσφιλῇ Θυσταίρα !

Δόξα καὶ τιμὴ Σοι, ἔνδοξος τῆς ἱστορίας τοῦ Χριστιανισμοῦ πόλις !

1. Ἐν Μαγνησίᾳ ἐφθάσαμεν περὶ τὴν 11 π. μ. ἔνθα ἐν τῷ Σιδηροδρομικῷ σταθμῷ ὑπεδέξαντο ἡμᾶς ὁ Ἑλλήν Προξένος κ. Δεπάστας καὶ ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ ἁγίου Ἐφέσου, παρ' ᾧ καὶ μέχρι τῆς Κυριακῆς παρεμείναμεν, ἐπακριβῶς τὰ τῶν Χριστιανικῶν ἀρχαιοτήτων τῆς ἱστορικῆς ταύτης πόλεως ἐξετάζοντες. Ἐν Μαγνησίᾳ, ἥτις ἐστὶν ἡ εἶρα τοῦ ἁγίου Ἐφέσου, εὐρήνται 3 Ναοί, ὁ τῆς Μητροπόλεως (ἅγιος Ἀθανάσιος), ὁ ἅγιος Θεόδωρος (Νοσοκομεῖον) καὶ ὁ ἅγιος Δημήτριος. Ὁ Μητροπολιτικὸς ναός, καίς τῷ 1798, ἰδρῦθη ὡς ἔχει τὸ 1800. Ὅπισθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος εὐρήνται λαμπρὸν μνημεῖον μετὰ τῆς προτομῆς τοῦ Ἐφέσου Ἀγαθαγγέλου († 1893). Ἐν δὲ τῷ ναῷ εὐρήνται αἱ εἰκόνες Ἰωάννου τοῦ Βατάτζη, (πρβλ. καὶ σ. 163. σὺμ. 6.) καὶ Μάρκου τοῦ Ἐφέσου (πρβλ. σ. 62. σὺμ. 8.) Ἐν τῷ ναῷ περιεσώθη μεγάλου μεγέθους σταυρὸς (0,46×0,21 διάμ. βάσως 0,13) ἐφ' οὗ ἀναγινώσκωμεν: «τίμιον ξῆλον» εἰς τὴν βάσιν δέ :

ΑΛΞΔ (=1764) Οκτομῆρην 15 ἀφιερόθι παρ' ἐμοῦ τοῦ Γαλ(ι)νοτάτου κς Αὐ-

Δόξα καὶ τιμὴ Σοι, εὐτυχὴς τῆς πρωτογόνου Ἐκκλησίας πόλις τῶν Θυατείρων !
 Ἡσύχαι, οὐδείς αἶρει ἀπὸ Σοῦ τὴν μεγάλην ταύτην χαρὰν καὶ τιμὴν τοῦ Πρωτο-
 νου Σοῦ Ἀστέρος, ἐνίσχυε μόνον καὶ καλλιέργει τὰ γράμματα τῆς ἐν Χριστῷ παι-
 δείας, ἀποφεύγουσα τὰς διὰ τῶν αἰώνων ποικίλας ἱεζαβήλ, τηροῦσα πάντοτε ὅ,τι Σοὶ
 ὁ Α καὶ ὁ Ω, ὁ ἦν καὶ ὁ Ἐρχόμενος ἔγραψέ Σοι καὶ ἐνετείλατό Σοι, ἐκ τοῦ σπη-
 λαιου τῆς Πατρὸς.

Εἰκ. 166. Ἡ ἐκ Θυατείρων ἀναχώρησις ἡμῶν δια Σάρδεϊς.

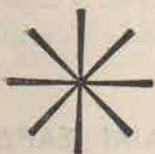
Καὶ ἦν ἐπὶ τῆς Σαρδεῖς, τὴν ἐνδοξὴν τῶν Λυδῶν Βασιλείων πρωτεύουσαν, καὶ
 Ε'. τῆς ἱερᾶς Ἀποκαλύψεως Ἀστέρα.

τοκράτορ Νικηφόρου Βασιλείος Φουκά: 964 κταμα τοῦ πανοσιωτάτου CN ηερομονά-
 χου κερ Διον(υ)σιου Σκεδοπούλου».

Ἐπὶ δὲ τοῦ Οὐλοῦ-Τζαμί, ποτὲ Χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν, ἐπὶ τεμαχίου κοσμήτου (0,22
 × 0,95.), ἐντετοιχισμένου ὑψηλὰ ἐπὶ τῆς ἑξω πλαγίας θύρας:

«† Ἐκ τῶν σῶν οἰκέτης ὁ σὸς πόθῳ σοι τόν δε Μιχαήλ | ΠΡ ΩΥΩΡΕΙ=
 ΠΡΟΣΦΕΡΕΙ τόν Νάον ἱεράρχα † ἔτους 966 (=6473=967 μ. Χ.) ἰνδ. ε'.»

ΣΑΡΔΕΙΣ

ΑΣΤΗΡ ΠΕΜΠΤΟΣ

Και τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Σάρδεσιν ἐκκλησίας γράφον. Τάδε λέγει ὁ ἔχων τὰ ἑπτὰ πνεύματα τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας· Οἶδ' αὖ σου τὰ ἔργα, ὅτι τὸ ὄνομα ἔχεις ὅτι ζῆς καὶ νεκρὸς εἶ.

Γίνου γρηγορῶν, καὶ στήριξον τὰ λοιπὰ ἃ μέλλει ἀποθανεῖν· οὐ γάρ εὐρηκά σου τὰ ἔργα πεπληρωμένα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

Μνημόνευε οὖν πῶς εἴληφας καὶ ἤκουσας, καὶ τήρει, καὶ μετανόησον· ἐάν οὖν μὴ γρηγορήσῃς, ἔξω ἐπὶ σέ ὡς κλέπτῃς, καὶ οὐ μὴ γνῶς ποίαν ὥραν ἔξω ἐπὶ σέ.

Ἐχεις ὀλίγα ὀνόματα καὶ ἐν Σάρδεσιν, ἃ οὐκ ἐμόλυναν τὰ ἱμάτια αὐτῶν· καὶ περιπατήσουσι μετ' ἐμοῦ ἐν λευκοῖς, ὅτι ἄξιοί εἰσιν.

Ὁ νικῶν, οὗτος περιβαλεῖται ἐν ἱματίοις λευκοῖς· καὶ οὐ μὴ ἐξαλείψω τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ τῆς βίβλου τῆς ζωῆς, καὶ ἐξομολογήσομαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ Πατρὸς μου καὶ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ.

Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς Ἐκκλησίαις.
(Ἀποκ. γ'. 1—6.).

ΙΣΤΟΡΙΑ

«Τὸ ὄνομα ἔχεις ὅτι ζῆς καὶ νεκρὸς εἶ». Καὶ ἀληθῶς! τὸ ὄνομα μόνον εἶχεν ὅτι ζῆς, πράγματι δὲ ἦν νεκρὸς. Τίς; ἡ πλουσιωτέρα, ἡ εὐτυχεστέρα, καὶ εὐδαιμονεστέρα πόλις τοῦ κόσμου, αἱ ὑπερήφανοι καὶ πανίσχυροι Σάρδεις!

ἰ Τίς ἀγνοεῖ τὸ Βασιλεῖον τοῦ Κροῖσου ; ἡ δὲν ἤκουσεν ὅτι οὗτος ἦν ὁ εὐτυχέστατος καὶ πλουσιώτατος Βασιλεὺς τοῦ κόσμου ;

ἰ Τίς δὲν ἐδιδάχθη, ἡ δὲν ἤκουσε τὴν πρὸς τὸν Κροῖσον σοφὴν διδασκαλίαν τοῦ Σόλωνος «μηδένα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε» ;

ἰ Τίς δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ γνωρίζῃ τίς ἦν ὁ Μελίτων, Σάρδεων Ἐπίσκοπος, περὶ οὗ ὁ Ἐφέσου Πολυκράτης λέγει ὅτι κοιμᾶται ἐν Σάρδεσι, τὴν κοινὴν ἀναμμένων ἀνάστασιν ;

Πόσα δὲ ἀληθῶς μεγάλα καὶ ἔνδοξα δὲν συνέβησαν εἰς τὴν νῦν φορικῶδη ταύτην ἐρημίαν τῶν Σάρδεων !

ΑΡΧΑΙΑΙ ΣΑΡΔΕΙΣ

Αἱ Σάρδεις ἦν ἡ περιλαμπρὸς, καὶ πασῶν τῶν πόλεων τοῦ κόσμου πλουσιωτάτη, ἡ Μητρόπολις τῶν Λυδῶν, τῶν αὐτῶν Λελέγων, Πελασγῶν, Μηόνων δὲ ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου ('Ιλ. Β' 865.), καὶ Μαιόνων βραδύτερον (Στράβ. II' σ. 625.), καλουμένων ἀπὸ Μαιόνος, υἱοῦ τοῦ Διὸς, πατρὸς τοῦ Κότυος καὶ πάππου τοῦ Ἄττιος, Ἀρχηγού τῶν Ἀττυαδῶν, τῶν ἐπὶ 300 ἔτη ἐν Σάρδεσιν ἀρξάντων ('Ηροδ. Α' 94.).

Τούτων ἡ καταγωγὴ βυθίζεται εἰς τὰ προϊστορικὰ σκότῃ τῆς Ἑλλήν. μυθολογίας.

Κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτην ἐποχὴν, οἱ μὲν, τὰς Σάρδεις, οἱ δὲ, μόνον τὴν Ἀκρόπολιν ταύτης, ὠνόμαζον Ὑδην, ἢ ἐν ἡ κωτώκει ἡ Βασίλισσα Ὀμφάλη, θυγάτηρ Ἰαρδάνου, βασιλέως τῶν Λυδῶν, καὶ γυνὴ τοῦ Τμῶλου.²

Κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν μυθολογίαν, ἐνταῦθα ἐπὶ μακρὸν διέτριψεν ὁ Ἡρακλῆς, ἐκ διαταγῆς χρησμοῦ, πωληθεὶς ὡς δούλος εἰς τὴν Βασίλισσαν Ὀμφάλην, εἰς ἧς τὰ νέμματα, τυφλῶς ὑπέκειν ὁ μέγας ἥρως, γυναικεῖα ἐνδεδυμένος, καὶ οἰκιακὰς ἐκτελῶν ὑπηρεσίας.³ (Σοφοκλ. Τραγ. 253.).

Ἐνταῦθα ὁ Ἡρακλῆς κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας αὐτοῦ, ἐκ τῆς Ὀμφάλης, ἢ ἐκ δούλης, (πολλὰ τοῦτο διδάσκον !) ἀπέκτησεν υἱόν, οὗ οἱ ἀπόγονοι ἐκλήθησαν Ἡρακλεῖδαι, λαμπρὰ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀποτελέσαντες.⁴

1. «Τμῶλω ὑπὸ νιφόντι, Ὑδης ἔν πτόνι δῆμω». ('Ομ. 'Ιλ. Β' 866.). «Οἱ δὲ τὰς Σάρδεις Ὑδην ὀνομάζουσιν, οἱ δὲ τὴν Ἀκρόπολιν αὐτῆς». (Στράβ. II' σ. 626.).

2. Κατὰ τὴν μυθολογίαν οὗτος φονευσθεὶς ὑπὸ ταύρου, ἐτάφη εἰς τὸ ἐκεῖ ὕψος, ἐξ οὗ τοῦτο καὶ Τμῶλος ἐπωνομάσθη (νῦν Μπόζ-δάγ). Ἐπ' αὐτοῦ κατὰ τὸν Στράβωνα ὑπῆρχε σκοπιὰ, ἀφ' ἧς κατωπτεύοντο τὰ κύκλω πεδία. «Ὑπέρεκείται δὲ τῶν Σάρδεων ὁ Τμῶλος εὐδαιμον ὁρος, ἐν τῇ ἀκρωρείᾳ σκοπὴν ἔχον ἐξέδραν λευκοῦ λίθου, Περσῶν ἔργον, ἀφ' οὗ κατοπτεύεται τὰ κύκλω πεδία καὶ μάλιστα τὸ Καῦστριανόν» περιοικοῦσι δὲ Λυδοὶ καὶ Μυσοὶ καὶ Μακεδόνες» (II' σ. 625.).

3. Σύμπλεγμα ἐκ τοῦ Μουσείου τῆς Νεαπόλεως παρίστησι τὴν Ὀμφάλην κρατοῦσαν τὸ βόταλον τοῦ Ἡρώος· αὐτὸς δὲ γυναικεῖα ἡμφιεσμένος, τυφλῶς ὑπέκει εἰς τὰς διατάγας ταύτης ('Αρχ. λεξ. Ραγκαβὴ ἐν λέξει Ὀμφάλη σ. 840.). Βεβαίως ἡ Ἑλληνικὴ διάνοια λαμπροτέραν παράστασιν τῆς δυνάμεως, ἣν ἐπὶ τοῦ ἀνδρὸς ἐξασκεῖ ἡ γυνή, δὲν ἤτο δυνατόν νὰ ἀνέυρῃ !

4. Τὰ περὶ Ἡρακλεῖδος ταῦτα, κατὰ τινὰς δεικνύουσι τὴν Σημιτικὴν καταγωγὴν τῶν Λυδῶν καὶ τὴν Ἀσσυριακὴν καταγωγὴν τοῦ Θεοῦ τοῦ Ἠλίου, ('Ελληνιστὶ Ἡρακλῆς).

Κατὰ τινες αἱ Σάρδεις ὠνομάσθησαν ἀπὸ τῆς νύμφης Σαρδοῦς, θυγατρὸς τοῦ Σθενέλου (Texier III. σ. 6.), κατ' ἄλλους ὅμως, ἀπὸ τῆς Σαρδοῦς, ἡ Σαρδηνίας θυγατρὸς τοῦ Ἡρακλέους, ἣν ἐγέννησεν ἐνταῦθα διατρίβων.¹

Αἱ Σάρδεις, ἕνεκα τῆς Ἀκροπόλεως αὐτῶν ἐθεωροῦντο ἀπόρρητοι, ἐφ' ὧν τὸ τῶν ἀρχαίων, ἐπὶ ἀδυνάτων, «*Ἀκρόπολιν Σάρδεων εἴληφας*».

Κατὰ τὸν ζ'. π.Χ. αἰῶνα ἀναφέρεται, ὅτι ὁ Γύγης κατεσκεύασε, τὴν ἀπ' αὐτοῦ Γυγαίαν λίμνην (Mermeré-Göl), Κολόην εἶτα μετωνομασθεῖσαν, ἀπὸ τοῦ ἐκεῖ ἱεροῦ «*Κολοηνῆς Ἀρτέμιδος*».²

«*Περίκειται δὲ τῇ λίμνῃ Κολόη τὰ μνήματα τῶν Βασιλέων*», ὡς ἀναφέρει ὁ Στράβων (II'. σ. 627.), ὧν τὸ θαυμασιώτατον, τὸ τοῦ Ἀλυάττου, πατρὸς τοῦ Κροίσου (560—546 π. Χ.), ὃ περιγράφει ὁ Ἡρόδοτος (Α'. 25. 73. 93.).

Τοῖς πᾶσι δὲ γνωστοὶ οἱ μυθῶδεις θησαυροὶ τοῦ Κροίσου, καὶ τὰ ἐπὶ τοῦ Τρωῶλου χρυσορυχεῖα αὐτοῦ, ἐξ οὗ ἀφθονα ψήγματα χρυσοῦ κατεβίβαζεν ὁ Πακτωλὸς (νῦν Ταμπάκ-τσάι), χυνόμενος εἰς τὸν Ἑρμῶν.³

Κατὰ δὲ τὸν Ἡρόδοτον οἱ κάτοικοι τῶν Σάρδεων : «*πρῶτοι δὲ ἀνθρώπων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, νόμισμα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου κοινάμενοι ἔχρησαν*». (Α'. 94.).

Ἡ Ἐφεσος, τὰ Δίδυμα καὶ οἱ Δελφοί, εἶχον πληρωθῇ τῶν πολυτίμων δώρων τοῦ εὐτυχιστάτου τούτου τῶν Βασιλέων τοῦ κόσμου, ὅφ' ὃν ἐξαιρέσει τῆς Κιλικίας καὶ Λυκίας, ἅπασα ἡ Μικρὰ Ἀσία ἦν ὑποτεταγμένη. (Ἡροδ. Α'. 29. πρὸς. Texier III. 7.).

Εἶναι γνωστὴ ἡ εἰς τὰς Σάρδεις διατρίβη τοῦ Αἰσώπου καὶ τοῦ Σόλωνος, οὗ αἱ σοφαὶ συμβουλαὶ ἀπῆρσαν εἰς τὸν εὐτυχῆ ὄντα τότε Βασιλέα, ὡς καὶ ἡ ἐκεῖ διαλέξις τῶν δύο τούτων σοφῶν, καθ' ἣν ὁ Αἰσώπος, λυπούμενος ὅτι ὁ Σόλων δὲν ἤξιοῦτο, ὧν αὐτὸς ἐτύγχανεν τιμῶν κολακεύων τὸν Βασιλέα, «*ὦ Σόλων εἴφη τοῖς Βασιλεῦσι δεῖ ὡς ἦμισα, ἢ ὡς ἦδιστα διμλεῖν*». Καὶ ὁ Σόλων· «*Μὰ Δι' εἶπεν, ἀλλ' ὡς ἦμισα ἢ ὡς ἄριστα*».⁴ τοῦτ' ἔστι ἡ οὐδόλως νὰ βλέπῃ τις τοὺς Βασιλεῖς, ἢ βλέπων

1. Περὶ τοῦ ὀνόματος τῶν Σάρδεων ὁ Texier λέγει τὰ ἐξῆς :

«*Nous savons par Strabon que le langage des Lydiens avait de grands rapports avec celui des Armeniens. Les anciens ne nous disent pas pourquoi cette ville reçut le nom de Sardes. Si on en juge par l' analogie, on peut conclure que ce nom signifiait Ville royale : Car, dans l' Arménie et la Géorgie, le mot Sardar, est employé pour désigner un prince indépendant.*

«*Nous avons la dynastie des Sardars de Géorgie. On retrouve de même la racine de ce mot dans le nom de Sardan—Phal».* (Texier. III. σ. 6.).

2. Στράβ. II'. σ. 627. «*Χειροποίητον δὲ τὴν λίμνην ἔνιοι ἱστοροῦσι τὴν Κολόην, πρὸς τὰς ἐκδοχὰς τῶν πλημυρίδων, ὡς συμβαίνει τῶν ποταμῶν πληρουμένων*».

3. «*Πεὶ δὲ Πακτωλὸς ἀπὸ τοῦ Τρωῶλου, καταφέρων τὸ παλαιὸν ψῆγμα χρυσοῦ πολὺ, ἀφ' οὗ τὸν Κροῖσον λεγόμενον πλοῦτον, καὶ τῶν προγόνων αὐτοῦ διονομασθῆναι φασι*». (Στράβ. II'. σ. 626.)

4. Πλουτ. Βίοι παράλλ. ἐν βίῳ Σόλωνος· κεσ, κζ'.

τούτους νὰ λέγῃ αὐτοῖς τὰ ἄριστα, καὶ οὐχὶ τὰ εὐχάριστα.

Καὶ ὅμως! τῷ 546 π. Χ. ἔτος οἱ περὶ λόφοι τῶς Σάρδεων εἶδον τὴν πυρὰν καὶ ἤκουσαν τοῦ Κροίσου ἀπὸ ταύτης φωνάζοντος τὸ, *Σόλων! Σόλων!*¹

Καὶ μόνον δὲ τὸ ὄνομα τοῦ σοφοῦ τούτου προσφερόμενον, αὐτὸν μὲν ἔσωσε, τὸν νικητὴν δὲ Βασιλέα ἐδίδαξεν!

Ὡ παιδεία καὶ σοφία, πόσον τὰ ὕμειρα διδάγματα καὶ ἀξιώματα εἰσιν αἰώνια καὶ σωτήρια!

Οὕτως αἱ Σάρδεες ἔκτοτε διὰ τῆς νίκης τοῦ Κύρου περιῆλθον εἰς τοὺς Πέρσας. Οἱ Ἕλληνες ὅμως, αἱ τέχναι καὶ αἱ ἐπιστῆμαι ἐφυγαδεύθησαν ἀπὸ τοῦ τέως εὐγενοῦς καὶ Ἑλληνικοῦ βασιλείου τούτου, τῶν Ἑλλήνων, μὴ δυναμένων νὰ ἀνέχωνται τὸν βαρβαρὸν Περσικὸν ζυγόν.

Ἐν Σάρδεσι τῷ 480 π. Χ. ὁ Δαρεῖος συνέλεξε τὰ ἀπειροπληθῆ αὐτοῦ κατὰ τῶν Ἀθηναίων στρατεύματα, ἐνδικούμενος τὴν ὑπὸ τούτων τῷ 499 π. Χ. καὶ τῶν Ἰώνων πυρπόλησιν τοῦ ἐν Σάρδεσιν ναυῦ τῆς Κυβέλης, Μητρὸς τοῦ Διὸς καὶ ὡς τροφοῦ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους θεωρουμένης.²

Ἐνταῦθα, χροίστατα διηγείται ὁ Ἡρόδοτος ὅτι ὁ Δαρεῖος ἠρώτησεν «οἷνες εἶεν οἱ Ἀθηναῖοι;» («τί εἶναι αὐτοὶ οἱ Ἀθηναῖοι;»).

Καὶ κατὰ λέξιν, ἰδοὺ πῶς ἀφηγείται ὁ Ἡρόδοτος ὅτι ὤμωσε τὴν ἐξολόθρευσιν τούτων. «Μετὰ δὲ πυνθόμενον αἰτῆσαι τὸ ἰόσον, λυβόντα δὲ καὶ ἐπιθέντα διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐς τὸν οὐρανὸν ἀπεῖναι, καὶ μὴ ἐς τὸν ἥερα βάλλοντα εἰπεῖν· Ὡ Ζεῦ, ἐκγενέσθαι μοι Ἀθηναῖους τίσασθαι, εἰπαντα δὲ ταῦτα προσιάξαι ἐνὶ τῶν θεοπαύτων, δείπνου προκειμένου αὐτῷ ἐς τοὺς ἐκάστοτε εἰπεῖν· Λάσποτα, μέμνεο τῶν Ἀθηναίων» (Ε'. 105. 106.).

Καὶ ὅμως πόσον πικρῶς ἐμνήσθησαν τούτου τὰ πεδία τοῦ Μαραθῶνος (490 π. Χ.) καὶ εἴτα μετὰ 10 ἔτη, τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ξέρξου τὰ ὕδατα τῆς Σαλαμῖνος (480 π. Χ.).

Διὰ τῶν Σάρδεων ὡδήγει ἡ μεγάλη Βασιλικὴ ὁδὸς πρὸς τὰ Σούσα, ἥς τὸ μῆκος κατὰ σταθμοὺς καὶ περὶ ἀσκήσεις ὑπολογιζόμενον, μετὰ τόσης χάριτος ἀναφέρει ἡμῖν ὁ Ξενοφών.

Ἐντεῦθεν ἐκ τῶν Σάρδεων, Κύρος ὁ νεώτερος υἱὸς τοῦ Δαρείου καὶ τῆς Παρυσάτιδος, ἐξεστράτευσε κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀρταξέρξου.

Οἶον ἦν τὸ μεγαλεῖον τούτου ἐν Σάρδεσι, καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια τῶν κήπων αὐτοῦ, ὧν τὴν διάταξιν καὶ διαίρεσιν αὐτὸς αὐτός ὁ Κύρος ἐποίησεν, πληροφορούμεθα ἐκ τοῦ Ξενοφῶντος, λέγοντος ὅτι ὁ Λύσανδρος μᾶλλον ἐθαύμαζε τὴν οὕτω τὸν κήπον διατάξαντα Κύρον, ἢ τὴν ὀραϊότητά καὶ ποικιλίαν τῶν δένδρων. (Οἶκ. Δ'. 21.).

1. Ἡρόδ. Α'. 86.

2. Τὰς περὶ τὴν ἑορτὴν ταύτης τελουμένηας ἀκολασίας, περιγράφει ὁ ἱερός Λακτάντιος, ἐν τῷ De Falsa religione.

Ἐνταῦθα, ἐν Σάρδεσι, ἐφυλακίσθη ὁ ἡμέτερος Ἀλκιβιάδης, συλληφθεὶς ἐν Ἑλλησπόντῳ ὑπὸ τοῦ Τισσαφέρνηος (Ξενοφ. Ἑλλ. Α'. 9.).

Περὶ τὸ 330 ὁ Μ. Ἀλέξανδρος, ἄλυν διαβάς, καὶ μεγάλην ἀρχήν, τὸ Περσικὸν κράτος, καταλύσας, κατέλαβε τὰς Σάρδεις, ἀνωκοδόμησε τὸν ναὸν τῆς Κυβέλης καὶ ἵδρυσε βωμὸν Διὸς Ὀλυμπίου.

Μετὰ ταῦτα αἱ Σάρδεις περιέρχονται ὑπὸ τοὺς Σελευκίδας,¹ μεθ' οὓς εἰς τοὺς Ῥωμαίους, ἐφ' ὧν ἐπέλαμψε τῷ κόσμῳ τὸ φῶς τοῦ Εὐαγγελίου, Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ φωτίζων τοὺς ἐν σκότει.²

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑΙ ΣΑΡΔΕΙΣ

Ἐπὶ Τιβερίου 17 μ. Χ. κατεστράφησαν αἱ Σάρδεις ὑπὸ σεισμῷ· μεγαλοπρεπῶς ὅμως ἀνωκοδομήθησαν ὑπ' αὐτοῦ, ἐφ' ᾧ οἱ Σαρδιανοὶ εὐγνωμονοῦντες ἤγειραν ναὸν πρὸς τιμὴν τοῦ Αὐτοκράτορος Τιβερίου,³ καὶ λαμπρότερον δ' εἶτα αὐταὶ κατεκοσμήθησαν ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ.

Αἱ Σάρδεις διὰ τὴν ὑπέροχον θέσιν τῆς ἱστορικῆς αὐτῶν δόξης καὶ ἀρχαιότητος, τῆς πολιτικῆς ἰσχύος καὶ δυνάμεως, τοῦ πλούτου καὶ τοῦ ἐπιβάλλοντος μεγαλείου, καὶ τῆς δεσποτικῆς αὐτῶν ἐπὶ τῶν πέριξ ποικίλων λαῶν, Λυδῶν, Μυσῶν καὶ Μακεδόνων (Στράβ. II'. σ. 625.), ἀνεκρήνυθη Ε'. Ἀστὴρ τῆς Ἀποκαλύψεως.

Πρῶτος Ἐπίσκοπος Σάρδεων ἀναφέρεται Κλήμης, μεθ' ὃν ἄγνωστος (Le Quien. I. σ. 860.), πιθανῶς ὅμως ὁ Παπείριος καὶ τρίτος Μελίτων⁴ ὁ ἀγιώτατος, εἰς ἓκ τῶν ἐπισήμων συγγραφέων τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Β'. αἰῶνος,⁵ ὃν πολλοὶ τῶν συγχρόνων Χριστιανῶν ἐθεώρουν Προφήτην,⁶ ὁ δὲ Σιναΐτης Ἀναστάσιος καλεῖ «θεῖον, πάνσοφον καὶ θεόσοφον Διδάσκαλον».⁷

Εἰς τὸν ἱερὸν Μελίτωνα Σάρδεων ὀφειλομεν τὴν πρώτην συλλογὴν, ἣ τὸν πρῶτον κανόνα τῆς Π. Δ. ὃν ἐπὶ τούτῳ μεταβάς εἰς Παλαιστίνην,⁸ συνέταξε χάριν Ὁνησίμου τινος, ὃν προσαγορεύει ἀδελφόν.

Πλὴν τῶν πολλῶν ἄλλων συγγραμμάτων αὐτοῦ, ἅτινα δυστυχῶς ἀπωλέσθησαν, συνέγραψε περὶ τοῦ Πάσχα, καὶ ἰδίᾳ λαμπρὰν ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν ἀπολογίαν, ἣν

1. Γενεαλογικὸν πῖνακα τούτων ἰδὲ Arundell. Discoveries in Asia Minor. London. 1834. I. σ. 317.

2. Περὶ τῶν ἀρχαίων Σάρδεων ἰδὲ Ἡρόδ. Α'. 7. 15. 84. 86. Ε'. 52—54. 101—105. Στράβ. IB'. 579. 624—627. ΙΔ'. 648. Παιαν. Γ'. 9'. 5. Δ'. κδ'. 2.

3. Στράβ. IB'. σ. 579. 627. Tacit. Annal. V. καὶ Chandler. II. 168.

4. Εὐσεβ. Ἑκκλ. Ἱστ. Ε'. 24.

5. Ἱερών. Epistol. ad Magnum. 70.

6. Tertul. de Script. eccl. XXIV.

7. Ἐν Ὁδηγῷ κεφ. ιγ'.

8. Πατρολ. Migne. τόμ. Ε'. σ. 1200.

ἐνεχείρισε πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Ἀντωνίνον, καὶ ἡς τεμάρχια διέσωσεν ἡμῖν ὁ Εὐσεβίος (Δ'. 26.).

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ κατὰ τῶν Χριστιανῶν διωγμὸς ἦν εὐκολώτατος.

Ἦρκει νὰ κατηγορηθῇ τις ὡς Χριστιανός, ὅπως δημευθῇ ἡ περιουσία αὐτοῦ· αὐτὸς δὲ ἄνευ ἀπολογίας ὁδηγηθῇ εἰς θάνατον.

Ὅ,τι συνέβαινε πανταχοῦ, συνέβαινε καὶ ἐν Σάρδεσιν.

Ἐν τῇ ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν δὲ τῶν Σάρδεων ἀπολογίᾳ αὐτοῦ ὁ Μελίτων λέγει :

«Οἱ γὰρ ἀναιδεῖς συκοφάνται, καὶ τῶν ἀλλοτρίων ἐρασταί, τὴν ἐκ τῶν διδαγμάτων ἔχοντες ἀφορμὴν, φανερώς ληστεύουσι, νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν διαρπάζοντες τοὺς μηδὲν ἀδικοῦντας . . . καὶ εἰ μὲν σου κελεύσαντος, ταῦτα πράττεται, ἔστι καλὸν γινόμενον· δίκαιος γὰρ Βασιλεὺς οὐκ ἂν ἀδίκως βουλεύσαιο πώποτε· καὶ ἡμεῖς ἡδέως φέρομεν τοῦ τοιοῦτου θανάτου τὸ γέρας».

Ἐπιτείνων δὲ τὴν πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα παράκλησιν προσεπιλέγει :

«Ταύτην δέ σοι μόνην προσφέρωμεν δέησιν ἵνα αὐτὸς πρότερον ἐπιγνὼς τοὺς τῆς τοιαύτης φιλονεικίας ἐργάτας δικαίως κρίνειας, εἰ ἄξιοι θανάτου καὶ τιμωρίας ἢ σωτηρίας καὶ ἡσυχίας εἰσὶν·¹ εἰ δὲ καὶ παρὰ σοῦ μὴ εἴῃ ἡ βουλὴ αὕτη καὶ τὸ καινὸν τοῦτο διάταγμα, ὃ μηδὲ κατὰ βαρβάρων πρόπει πολεμίων, πολὺ μᾶλλον δεόμεθά σου μὴ περιῶδειν ἡμᾶς ἐν τοιαύτῃ δημῳδῇ λεηλασίᾳ».²

Ὁ Μελίτων ἀπέθανε περὶ τὸ 170, κατ' ἄλλους δὲ τὸ 175 ἢ 176 μ. Χ., ὑφ' ἀπάσης τῆς Ἐκκλησίας τιμώμενος.

Ἐπὶ τούτῳ, ἐν τῇ πρὸς τὸν Πάπαν Βίκτωρα, περὶ τοῦ Πάσχα ἐπιστολῇ αὐτοῦ, λαμπρῶς τοῦτον ὁ Ἐφέσου Πολυκράτης ἐπικαλεῖται λέγων : «Καὶ γὰρ κατὰ τὴν Ἀσίαν μεγάλα στοιχεῖα κεκοίμηται . . . Φίλιππος, Ἰωάννης, . . . ἔτι δὲ καὶ Πολύκαρπος· τί δὲ δεῖ λόγων Σάγαριν. . . ἔτι δὲ καὶ Παπείριον τὸν μακάριον καὶ Μελίτωνα τὸν ἐθνοῦχον, τὸν ἐν ἁγίῳ πνεύματι πάντα πολιτευσάμενον· ὃς κεῖται ἐν Σάρδεσι περιμένων τὴν ἀπὸ τῶν Οὐρανῶν ἐπισκοπὴν, ἐν ᾗ ἐκ νεκρῶν ἀναστήσεται».³

Ποῦ ἄρα γε τῆς νῦν ἀπεράντου ἐρημίας τῶν Σάρδεων κοιμᾶται ὁ εὐσεβὴς Ἐπίσκοπος ; Ἐροῦμεν τὰ δέοντα ἐν τοῖς ἑρειπίοις.⁴

Τῷ 250 ἐκ Θυατείρων ἤχθησαν εἰς Σάρδεις, οἱ ἅγιοι Μάρτυρες Κάρπος καὶ Πάπυλος καὶ ἡ Ἀγαθονίκη, περὶ ὧν τὰ δέοντα ἐν σελ. 255. καὶ 311. εἵπομεν.

Διὰ τῶν αἰώνων.—Ἐπὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ παραβάτου (361—363) διωρίσθη

1. Ἐνταῦθα νομίζει τις ὅτι ἀκούει τοῦ Ξενοφώντος : «Πολλὰκις ἐθαύμασα τίσι ποτε λόγοις Ἀθηναίους ἔπεισαν οἱ γραφάμενοι Σωκράτην, ὡς ἄξιος εἴη θανάτου τῇ πόλει».

2. Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἰστ. Δ'. 26. καὶ 13. Πατρ. Migne. Ε'. σ. 1208.

3. Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἰστ. Ε'. 24. Πιθανῶς ὁ Παπείριος οὗτος ἦν ὁ πρὸ τοῦ Μελίτωνος δευτέρως Σάρδεων Ἐπίσκοπος.

4. Ἀξιολόγους βιογραφικὰς καὶ φιλολογικὰς παρατηρήσεις περὶ τοῦ ἱεροῦ Μελίτωνος, ὅρα Θεοτόκη σειρὰ εἰς τὴν Πεντάτευχον. Τόμ. Α'. 1772. σ. κδ'.

¹ Ἀρχιερεὺς τῶν εἰδώλων ὁ ἐκ Σάρδεων γερουσιαστῆς Χρυσάνθιος, λαβὼν ἐντολὴν ὅπως ἀναστηλώσῃ τοὺς ναοὺς καὶ βωμοὺς τῶν ἀρχαίων θεῶν καὶ ἐνισχύσῃ τὴν λατρείαν αὐτῶν.¹

Τῷ 400 μ. Χ. οἱ Γότθοι ὑπὸ τοῦ Τριβιλήτου καὶ Καῖνα ὁδηγούμενοι ἐκ Βιθυνίας καὶ Τρωάδος, εἰσβαλόντες εἰς Λυδίαν, ἐδήωσαν καὶ ἐνέπηρσαν τὰς Σάρδεις, ὧν οἱ κάτοικοι ἐτράπησαν εἰς τὰ ὄρη καὶ ἐκρύβησαν εἰς τὰ δάση.²

Κατὰ τὸν Ε'. αἰῶνα, διὰ τοῦ διατάγματος Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ (Codex Theodosianus), γενικῶς οἱ ἐθνικοὶ ναοὶ περιέρχονται εἰς τοὺς Χριστιανούς καὶ τὰς δημοσίας τοῦ Κράτους ἀνάγκας· τότε καὶ οἱ Ναοὶ τῶν Σάρδεων ἢ αὐτοὶ οὗτοι, ἢ τὸ ὕλικόν αὐτῶν περιέρχεται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν Χριστιανῶν (408—450 μ.Χ.)

Περὶ τὸ 410 μ. Χ. ἀναφέρεται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Πατρολογίᾳ (Τόμ. 113. σ. 650.) συγγραφεὺς Εὐνάπιος ὁ Σαρδιανός.

Ὁ Le Quien ἐν τῇ σειρᾷ αὐτοῦ (I. σ. 860—866.) εἴκοσι δύο μόνον, μετὰ τὸν ἱερὸν Μελίτωνα, σημειοὶ Ἐπισκόπους Σάρδεων· ὧν ὁ Ἀρτεμίδωρος παρέστη εἰς τὴν Α'. Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, ὁ Ἐορτάσιος καθηρέθη ἐπὶ Μακεδονίου (Σωζομένου Ἐκκλ. Ἰστ. Δ'. κδ'). ὁ Μεώνιος παρέστη εἰς τὴν Γ'. Οἰκουμενικὴν Σύνοδον (ιδεὲς σ. 57.), ὁ Ἰουλιανὸς εἰς τὴν Ε'. ὁ Μαρίνος εἰς τὴν Σ'. ὁ δὲ Εὐθύμιος εἰς τὴν Ζ'. ἐπὶ Κωνσταντίνου καὶ Εἰρήνης τῷ 778, πολλὰ παθὼν ὑπὲρ τῶν ἁγίων εἰκόνων, ἐπὶ Λέοντος (813—820), καὶ οὐ τὴν μνήμην ἡ Ἐκκλησία τελεῖ Δεκεμβρίου 26.

Πρὸ τοῦ Θ'. αἰῶνος αἱ Σάρδεις ἦσαν ὁ Σ'. θρόνος ὑπὸ τὸν Κωνσταντινουπόλεως,³ ὑπ' αὐτὸν ὑπήγοντο ἡ Φιλαδέλφεια καὶ τὰ Θυάτειρα.⁴ Ἐπὶ Λέοντος τοῦ σοφοῦ ὡσαύτως ὡς Σ'. ἀναγράφεται.⁵ Ἐπὶ δὲ Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου (1183), ἀναγράφεται ὡς η'. θρόνος.⁶

Τῷ 1213 ἀναφέρεται Μητροπολίτης Σάρδεων Νικηφόρος,⁷ μὴ ἀναφερόμενος ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ Le Quien.

Τῷ 1216 εὔρηται Ἐπίσκοπος Σάρδεων ὁ Ἀλέξιος, συμμετασχὼν τῆς ἐν Ἐφέσῳ Συνόδῳ ὑπὸ τὸν Ἐφέσου Νικόλαον (ιδεὲς σ. 61.).⁸

Περὶ τὸ 1228—1240 ἀναφέρεται Μητροπολίτης Σάρδεων Ἀνδρόνικος, ὃς μετὰ τοῦ Φιλαδελφείας Φωκᾶ μετέσχε τῆς ὑπὸ τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Μανουὴλ τὸν Β'. Συνόδου πρὸς λύσιν ἀποριῶν, ὑποβλήθεισῶν ὑπὸ τοῦ Βελλᾶς (πρὸς σ. 163.).

Τῷ 1256 ὑπὸ τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Ἀρσένιον συμπαρίσταται ἐν τῇ ἐν

1. Εὐνάπιος σ. 154. Chandler. II. 168.

2. Chandler. II. 169. Texier. III. 17—19.

3. Ράλλη καὶ Ποτλῆ. Ε'. σ. 455.

4. Αὐτόθι. σ. 458.

5. Αὐτόθι. σ. 474.

6. Αὐτόθι. σ. 491.

7. Βυζ. Χρον. Δ'. σ. 164. Μηλιαρ. Νίκαια. σ. 100.

8. Πρὸς Βυζ. Χρονικὰ Πατρ. Τόμ. IB'. σ. 103. Ν. Σιών. Ε'. σ. 183.

Νυμφαίῳ Μονῇ τῶν ἁγίων Θεοδώρων Συνόδῳ καὶ ὁ Σάρδεων Ἀνδρόνικος.¹

Τῷ 1315 ὑπὸ Συνοδικὸν ἔγγραφον τοῦ Πατριάρχου Ἰωάννου ιγ'. δεῦτερος μετὰ τὸν Ἡρακλεῖα ὑπογράφεται ὁ Σάρδεων Γρηγόριος, μεθ' ὃν 19 Μητροπολίται καὶ Ἀρχιεπίσκοποι.²

Εἰς δύο δὲ ἔγγραφα τοῦ 1329³ καὶ τοῦ 1331⁴ ὑπογράφεται καὶ Πρόεδρος Μιτυλήνης.

Μεσοῦντος ὅμως τοῦ ιδ'. αἰῶνος ὁ Ε'. οὗτος Ἀστὴρ ἄρχεται συστέλλειν τὰς ἀκτίνας αὐτοῦ, ἡ ἐπ' αὐτὰς φθορὰ τῶν ἐθνῶν ἦν μεγίστη.⁵ ἂν τῆς ἐποχῆς ταύτης παύει πλέον ἴδιος Ἐπίσκοπος νὰ περικοσμή τὸν θρόνον τῶν Σάρδεων διὰ Συνοδικῆς δὲ πράξεως, Φιλοθέου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, κατ' Αὐγούστον τοῦ 1369 αἱ Σάρδεες ὑπήχθησαν τῷ Μητροπολίτῃ Φιλαδελφείας.⁶

Οὕτως· ἐν τῇ Συνοδικῇ ταύτῃ πράξει ἀναγινώσκομεν :

«Συνδιασκεψαμένη τοίνυν τὰ περὶ τούτου ἡ μειριότης ἡμῶν τῇ περὶ αὐτὴν ὁμῳύρῃ τῶν ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπεριτύμων, τῷ Ἐφέσῳ, τῷ Κνζίκῳ, τῷ Νικαίας, τῷ Χαλκηδόνης, τῷ Βούσεως, τῷ Περιθωρίου καὶ τῷ Μιλήτου, πέπραχε τὴν μὲν ἐνορίαν πᾶσαν τῶν Σάρδεων ὅση τις ἐστίν, εἶναι ὑπὸ τὴν ἀγιωτάτην ταύτην μητροπόλιν, ταύτην δ' ὡσαύτως τὴν τῶν Σάρδεων κεκτημένην τόπον καὶ θρόνον, τοῦτο εἰς τὸν ἐξῆς ἅπαντα χρόνον εἶναι, ὅπερ αἱ Σάρδεες ἦσαν, καλῶς ἔχουσαι καὶ μήπω τῇ τῶν ἐθνῶν φθορᾷ, θεοῦ παραχωρήσαντος, ἐκδοθεῖσαι. ἐξέσται τοίνυν τὸ ἀπὸ τοῦδε τῷ ἱερωτάτῳ μητροπολίτῃ Φιλαδελφείας, ὑπεριτύμῳ καὶ ἐξάρχῳ πάσης Ἀνδίας, ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῷ ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ τῆς ἡμῶν μειριότητος, γνησίῳ ὄντι ἀρχιερεῖ καὶ τῆς περιλειφθείσης ἐνορίας τῶν Σάρδεων, μετέχειν πάντων τῶν ἀνηκόντων τῷ τοιοῦτῳ θρόνῳ, ἥγουν τοῦ τε τόπου καὶ τῆς ἐν ταῖς ἱεραῖς συνάξεσι στάσεως καὶ καθέδρας, τοῦ τε διακόνους καὶ πρεσβυτέρους χειροτονεῖν, ἐπισκόπους ἐν ταῖς ὑπ' αὐτὰς ἐκκλησίας ἐγκαθιστᾶν καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν πάντα ποιεῖν καὶ πράττειν ὅσα πᾶσι τοῖς γνησίοις ἀρχιερεῦσιν ἐν ταῖς ὑπ' αὐτοὺς ἐκκλησίαις ἀνήκει ποιεῖν, τῶν καταλειφθέντων μερῶν ἐκείνης ὑποκειμένων τῇ ἀγιωτάτῃ μητροπόλει Φιλαδελφείας, ὀφειλούσῃ καὶ τὸν τόπον ἔχειν καὶ τὴν τιμὴν καὶ τὸν θρόνον ἐκείνης, ὡς εἴρηται ὀφειλόντων πάντων τῶν ἐν αὐταῖς ἐδοξοκομένων χριστιανῶν ὑποκεῖσθαι αὐτῷ, δὴ τῷ ἱερωτάτῳ μητροπολίτῃ Φιλαδελφείας καὶ πειθαρχεῖν, ὡς γνησίῳ ἀρχιερεῖ καὶ διαλακτῇ καὶ μεσίτῃ αὐτῶν τὰ πρὸς τὸν θεόν, μηδενὸς ὄντος τοῦ πλεονεκτικῶς τι τι τῶν παρεισαχθέντος καὶ ἐν τῇ ἐνορίᾳ τούτων ἱερατικόν τι βουλευθσομένου ποτὲ διαπραξασθαι». (Τόμ. Ι. σ. 510.).

1. Acta. Patr. I. σ. 119.

2. Acta. Patr. I. 5. Ὁ αὐτὸς καὶ σ. 14. σ. 98. 102. 104. 111. 132. 140.

3. Acta. Patr. I. σ. 146.

4. Acta. Patr. I. σ. 164. πρβλ. καὶ σ. 224. 235.

5. Acta. Patr. I. σ. 510.

6. Acta. Patr. I. σ. 509.

Ἀπὸ τοῦ 1369 λοιπὸν ἡ Φιλαδέλφεια ἐκκλησιαστικῶς εἶναι, ὅπερ αἱ Σάρδεις ἦσαν ἀπὸ τῶν πρώτων αἰώνων. Οἱ δὲ Ἐπίσκοποι οἱ φέροντες τὸ ὄνομα αὐτῶν, ἐπλά-
νοντο περὶ ἄλλα ποιμνία, μόνον κόσμον, τὸ ποτε περιλαμπρὸν καὶ περισσευόν ὄνομα
τῶν Σάρδεων φέροντες· οὕτω κατὰ τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ Σύνοδον τοῦ 1438 ὡς ἀντι-
πρόσωπος τοῦ Ἱεροσολύμων παρίσταται ὁ Σάρδεων Διονύσιος,¹ ὡς καὶ κατὰ τοὺς
μετὰ ταῦτα αἰῶνας, ἄνδρες λόγιοι καὶ σεβάσμιοι, ὡς τι ἱστορικὸν κόσμημα φέρουσι
τὸν ψιλὸν τίτλον Ἐπισκόπου τῶν Σάρδεων.

Ἀλλὰ δυστυχῶς αἱ Σάρδεις δὲν ἔμειναν ἕως ἐδῶ· ἄλλαις λέξεσιν, γοργῶ τῷ βή-
ματι βαινουσιν εἰς τὴν λύσιν τοῦ φθεροῦ δι' αὐτὰς δράματος, ἥτοι εἰς τὴν ἐκπλή-
ρωσιν τῶν φθερῶν κατ' αὐτῶν λόγων τῆς Ἀποκαλύψεως, ἄλλως, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς,
ἀπὸ τοῦ σπηλαιου τῆς Πατρὸς, εἶχε σημαίνει δι' αὐτὰς ὁ κώδων τοῦ κινδύνου, ὁ
κώδων τῆς ἐρημώσεως.

«Τὸ ὄνομα ἔχεις οἱ ζῆς καὶ νεκρὸς εἶ, γίνου γοργοῶν καὶ στήριζον τὰ λοιπὰ ἃ
μέλλει ἀποθανεῖν· οὐ γὰρ εὐρηκά σου τὰ ἔργα πεπληρωμένα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ·
ἐάν οὖν μὴ γοργοήσης, ἦξω ἐπὶ σέ, ὡς κλέπτῃς καὶ οὐ μὴ γνῶς ποίαν ὥραν ἦξω
ἐπὶ σέ».

Καὶ διὰ τῶν αἰώνων, ἀκριβῶς τοῦτο συνέβη. Μετὰ τὰς φρικώδεις περιπετείας,
πολιορκίας καὶ καταστροφῆς τῶν Σάρδεων ὑπὸ τῶν Σελτζούκων, τοῦ Ταμερλάνου
(1402), τοῦ ἀντάρτου Τζενοβιδ μετὰ τοῦ Ὁμούρ² καὶ τῶν Τούρκων (1424), ὁ
σεισμός τοῦ 1595, ὡς κλέπτῃς ἐν νυκτὶ ἐπελθὼν, ἀνετίναξε καὶ τὰ ὀλίγα ἐναπομεί-
ναντα λειψύνα τῆς πόλεως, καὶ ἔκτοτε αἱ μεγαλοπρεπεῖς Σάρδεις ἐξάίσιον κείνται.
πτῶμα ἀνεκφράστου καταστροφῆς, θείας τιμωρίας, εἰς ἀπόδειξιν τῆς θεοπνευστίας τῶν
λόγων τῆς Ἀποκαλύψεως, ἄλλως δὲν ἐξηγεῖται ἡ φρικώδης τῶν Σάρδεων ἐρήμωσις!

Καὶ ἵπτανται οὕτως ὑπεράνω τῶν ἀπεράντων ἐκείνων ἐρειπίων καὶ τοῦ χάους
ἀπὸ μὲν τοῦ ἐθνικοῦ κόσμου αἱ σκιαὶ μόνον καὶ τὰ ὀνόματα τῆς Ὀμφάλης, τοῦ
Ἡρακλέους, τοῦ Κροίσου, τοῦ Κύρου, τοῦ Αὐσάνδρου, τοῦ Σόλωνος, τοῦ Αἰσώπου,
τοῦ Ἀλκιβιάδου, τοῦ Δαρείου· ἀπὸ δὲ τοῦ Χριστιανικοῦ ἡ μνήμη καὶ τὸ ὄνομα Κλή-
μεντος Μελίτωνος τοῦ ἱερωτάτου καὶ ἀγιοτάτου Ἐπισκόπου Σάρδεων κλπ.

Τῷ 1675 ὁ Spon περιηγήθεις τὰς Σάρδεις, λέγει ὅτι εὗρεν αὐτὰς ὀνομαζομένας
Sardo· ὅτι ἀντὶ τῶν πλουσιων καὶ ὑπερχάνων Σάρδεων, εὗρε πτωχὸν χωρίον ἐξ
ὀλιγίστων καλυθῶν, ἀλλὰ μετὰ μεγάλου χανίου, ὅπου ἠδύναντο νὰ ἀναπαυθῶσιν αἱ
διαβάται καὶ τὰ καραβάνια τὰ ἀπὸ Σμύρνης εἰς Περσίαν διευθυνόμενα· καὶ ὅτι αἱ
κάτοικοι εἰσὶ ποιμένες ὁδηγοῦντες τὰ ποιμνία εἰς τὴν καλὴν νομὴν τῶν ἐγγὺς πεδιά-
δων· εἶδεν ὡς λέγει, πρὸς Ἀνατ. τῆς πόλεως παλαιὸν φρούριον μετὰ ἐρειπίων μεγάλης
Ἐκκλησίας· ὡσαύτως Χριστιανικὸν Ναὸν μεταβληθέντα εἰς Ὀθωμανικὸν τέμενος·
ὅπερ δὲ χαρακτηριστικώτατον, διὰ τὴν ἱερὰν Ἀποκαλύψιν, λέγει, ὅτι ἐν Σάρδεσιν

1. Δημητράκοπ. Ἱστορία τοῦ σχίσματος. σ. 107. 108.

2. Δούκας. Τόμ. XVIII. σ. 83.

εὔρε κηπουροὺς τινὰς Χριστιανοὺς μὴ ἔχοντας οὔτε ἱερεῖα, οὔτε Ἐκκλησίαν· ἀποδίδει δὲ τοῦτο ὁ εὐσεβὴς περιηγητὴς εἰς τὴν ὑπὸ τῆς ἐπ' αὐτῆς Ἀποκαλύψεως ἐπαγγελλομένην τιμωρίαν.

Ἰδοὺ ὡς κατὰ λέξιν περιγράφει τὰς Σάρδεϊς τοῦ 1675 ὁ πολύτιμος καὶ θαυμάσιος συγγραφεὺς :

« Tout y étoit riche et superbe, mais elle est presentement reduite à un pauvre Village qui n'a que de chetives cabanes, mais où il y a pourtant un grand Kan bâti à la maniere des autres Kans de Turquie, et où les Voyageurs sont cômmodement logez. C'est le grand passage de Caravanes qui vont de Smyrne à Alep et en Perse. Elle n'est presque habitée que de Bergers qui vont mener leurs troupeaux dans les beaux pâturages de la plaine voisine. On voit à l'Orient de la Ville un vieux Château avec les ruines d'une grande Eglise. Au Midy et au Nord il y a aussi des ruines considerables de quelque ancien palais ; mais au fond ce ne sont que des ruines. Les Turcs y ont une Mosquée qui étoit une Eglise de Chrétiens, à la porte de laquelle il y a plusieurs colonnes de marbre poli. Il s'y trouve quelques Chrétiens, qui s'occupent la plûpart au jardinage, et qui n'ont ni Prêtre, ni Eglise. Aussi le Fils de Dieu dans la revelation de S. Iean reproche à ceux de Sardes. « Qu' ils avoient la reputation d' être vivans, qu' ils étoient morts. Soyez vigilans, ajoûte-t-il, faites penitence ; car si vous ne veillez, je viendray à vous comme le larron, vous ne sçauvez à quelle heure je viendray. (Spon. I. σ. 349—350.).

Τὸ 1750 ἐπεσκέρθη ταύτας ὁ Peyssonnel, Πρόξενος τῆς Γαλλίας ἐν Σμύρνῃ, δημοσιεύων καὶ εἰκόνα τῶν ἐρειπίων, τοῦ παρὰ τὸν Πακτωλὸν ἀρχαίου Ναοῦ,¹ ὡς καὶ θέαν καὶ κάτοψιν τῆς Ἀκροπόλεως.²

Τὸ 1764 ἐπεσκέρθη ταύτας ὁ Chandler, ἀναφέρων ὅτι εὔρε σκηνὰς τινὰς Τουρκομάνων, οἵτινες τῷ ἐζήτησαν ῥακί· καὶ μὴ ἔχοντας, ἐζήτησαν μικρόν τι δῶρον διὰ τὸν Ἄγγλ τοῦ χωρίου, ὅστις ἦτο ἀπέναντι τῆς τοῦ ξένου. (II. σ. 174.).

Ἐν τῇ Μονῇ Πάτμου περιεσώθη ποιμαντικὴ ῥάβδος, ἐφ' ἧς :

« Νεκταρίου Ἀρχιερέως Σάρδεων Πατμίου 1803 ».

Ἀναλώμασι τούτου ἐγένετο καὶ τὸ λαμπρὸν εἰκονοσχίσιον τοῦ Ναοῦ τῆς Μονῆς Πάτμου (Εἰκ. 10.), ἐφ' οὗ ἀναγινώσκομεν :

1. Ἱστορικαὶ καὶ Γεωγρ. παρατηρήσεις κλπ. Ἐν Παρισίοις. 1765. πρὸς. Clerc. Θυσία (Ζάχα). σ. 2. Prokesch. Denkwürd. III. σ. 31.

2. Chandler II. σ. 173.

«Διὰ δαπάνης τοῦ πανιερω | τάτου Μητροπο | λίτου ἁγίου Σάρε | ων κυροῦ Νε-
ατ | αρίου τοῦ Πατριῶ τοῦ | ἐκ τῶν Θωμαϊδῶν | ἐπὶ ἔτους αωκ'. (1820)».

Ὡσαύτως δ' ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς Μονῆς περιεσώθη λόγου ἁξία ὥραια αὐτοῦ εἰκὼν.

Τὸ 1833 περιηγήθη τὰς Σάρδεις ὁ Prokesch περιγράφας τὰ ἐρείπια μετ' ἐκπλήξεως δὲ ἀναφέρει ὅτι οὐδὲν εἰς ταύτας εὔρε χωρίον· «Kein Dorf bezeichnet die Stélie». (III. σ. 26.).

Τὸ 1835 ὁ Texier εὔρεν αὐτάς οὐχὶ μόνον ἐρήμους (III. σ. 6.) ἀλλ', ὡς λέγει, οὐδ' ἔχθος καὶ τοῦ χανίου, περὶ οὗ ὠμιλοῦν οἱ πρὸ αὐτοῦ περιηγηταί. (III. σ. 8.)

Εἰς τὸ χωρίον Demich εἶδε λαμπράν Ἐκκλησίαν ἐγειρομένην, ἀντὶ 500 χιλ. γροσίων, καὶ ἥς τὸ ὑλικὸν οἱ κάτοικοι ἔφερον ἐκ τοῦ ἐγγύς ἀρχαίου χωρίου τῶν Ὑπαίπων,¹ ἐξ οὗ, ὡς ἀναφέρει, καὶ ἡ Χριστιανικὴ ἐπιγραφή αὕτη :

«† Μαρτύριος ὁ ἐλλογι | μώτατος σχολασ | τικός καὶ λαμπρώτατος ἀπὸ λη | γά-
των, εὐχαριστῶν | τῷ εὐκτηρίῳ τοῦ | ἁγίου Θεοδώρου ἐκα | λιεργήσεν τὸ ἔργον | τοῦτο. †». (Texier. III. σ. 11.).

Καὶ ἤδη ἐπὶ τὰ ἐρείπια.

ΣΑΡΔΕΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ ΕΡΕΙΠΙΑ

Πλὴν δύο ἡρειπωμένων Ἐκκλησιῶν, μιᾶς Χριστιανικῆς ἐπιγραφῆς καὶ εἰ τινας ἑτέρου, οὐδὲ ἐρείπια καὶ ἑτέρα ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἢ ποτὲ πρώτη τῆς ὑψηλίου πόλις, αἱ περιώνυμοι Σάρδεις!

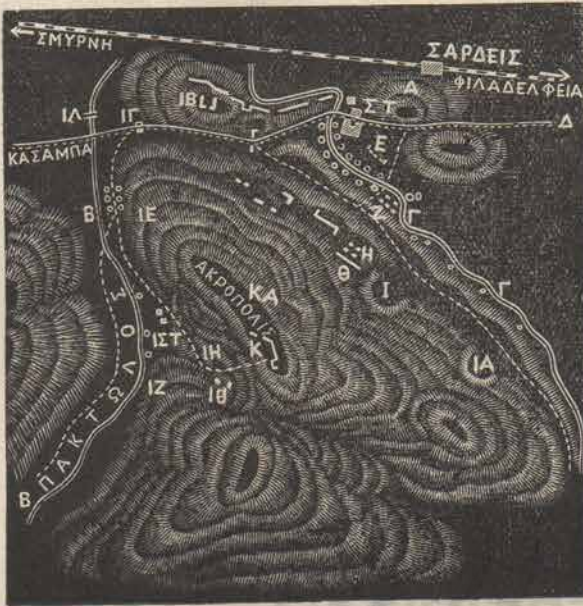
Τὰ ἐρείπια τῶν Σάρδεων ἐσύλησαν τὸ πῦρ καὶ ὁ σιδηρὸς, καὶ τὰ περὶ οἰκούμενα μέρη διὰ τῶν αἰώνων· μέγα μέρος ὅμως τούτων ἐχρησιμοποιήθη ἐσχάτως πρὸς κατασκευὴν τοῦ διὰ τῶν Σάρδεων διερχομένου Σιδηροδρόμου.

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΣΑΡΔΕΩΝ

Ἰδοὺ τοπογραφικῶς, ὡς ἔχουσι νῦν τὰ ἀνὰ τὰς Σάρδεις διεσπαρμένα ἐρείπια. (Εἰκ. 167).

1. «Ὑπαιπα δὲ πόλις ἐστὶ καταβαίνουσα ἀπὸ Τμώλου πρὸς τὸ τοῦ Καύστρου πεδῖον». (Στράβ. ΙΓ'. σ. 627.). Ἐφημίζοντο δὲ αἱ γυναῖκες τούτων διὰ τε τὴν ὠραιότητα καὶ τὴν περὶ τοὺς χοροὺς χάριν. Στεφ. Βυζ. ἐν λέξει Ὑπαιπα. Τὸ 1246 εὐρῆται Ἐπίσκοπος Ὑπαίπων Ἰωάννης. (Βυζ. χρόν. τόμ. 12. σ. 103.). Νῦν τὸ χωρίον ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καλεῖται Hyrpa παρὰ δὲ τῶν Τούρκων Topoé. (Texier. III. σ. 11.).

- Α'.** Σιδηροδρομικὸς σταθμὸς τοῦ ἀπὸ Σμύρνης εἰς Φιλαδέλφειαν Σιδηροδρόμου.
Β'. Ὁ διάσημος χροσοροδὸς Πακτωλὸς ποταμὸς.
Γ'. Ἐξ ἀντιθέτου ἑτερος ἕναξ, χυνόμενος εἰς τὸν Πακτωλόν.

Εἰκ. 167. Τοπογραφία τῶν Σάρδεων.

- ΙΑ'.** Τὸ ὡς Ὡδεῖον τῆς πόλεως θεωρούμενον.
ΙΒ'. Ἀρχαία τεῖχη καὶ θεμέλια ἀρχαίου Ναοῦ.
ΙΓ'. Λείψανα ἀρχαίου Πύργου.
ΙΔ'. Πεντὰς γεφύρας τοῦ Πακτωλοῦ περὶ τὴν θέσιν, περὶ ἣν περὶτον καὶ πρὸς τὰ ἄνω ἐξετείνεται ἡ ἀρχαία ἀγορὰ τῶν Σάρδεων.
ΙΕ'. Πτωχοὶ οἰκίσκοι καὶ καλῶσαι παμπτόχων Ὀθωμανῶν, ἐπὶ τῆς [δεξιᾶς] ὁδοῦ τοῦ συνδένδρου Πακτωλοῦ. (Φωτ. 6096.) (Πρβλ. εἰκ. 174.)
ΙΣΤ'. Δύο ἰσάμενοι κίονες Ἰωνικοῦ ὀνύμου (τεχνικῶς ἀτελείωτοι), ἀναφερόμενοι ὡς ἀνήκοντες εἰς τὸν Ναὸν τῆς Κυβέλης. (Φωτ. 6097.). Ἀπὸ τῆς θέσεως δὲ ταύτης φαίνεται καὶ τὸ ὅζον καὶ ἀπόκρημνον τῆς Ἀκροπόλεως. (πρβλ. εἰκ. 170.)
ΙΖ'. Πάμπτωχοι καλῶσαι Ὀθωμανῶν.
ΙΗ'. Ἀτραπὸς δι' ἣς ἀναβαίνομεν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν.¹
ΙΘ'. Ἀτραπὸς, δι' ἣς ἀναβαίνομεν εἰς τὰ χροσορορυχεῖα τοῦ Κροίσου.
Κ'. Θέσις, δι' ἣς εἰσερχόμεθα εἰς τὴν Ἀκρόπολιν.
ΚΑ'. Τὰ ἔσω καὶ ἡ ὑψίστη κορυφή τῆς Ἀκροπόλεως.

1. Τὴν ὁδὸν ταύτην συνιστῶμεν εἰς τοὺς περιηγητάς, ὡς τὴν μόνην κατάλληλον, δι' ἣς ἀκινδύνως δυνάμεθα νὰ ἀνέλθωμεν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν.

Δ'. Παναρχαία ὁδὸς τῶν διὰ Σάρδεων διερχομένων καραβανίων.

Ε'. Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς οἰκοδόμημα μεταβληθὲν εἰς Χριστιανικὸν Ναόν, τῆς Θεοτόκου. (πρβλ. εἰκ. 168.).

ΣΤ'. Μικροὶ οἰκίσκοι καὶ οἰκίσκος παντοπώλου διὰ τοὺς διαβάτας.

Ζ'. Ῥεῖμα Ναοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. (πρβλ. εἰκ. 169.).

Η'. Διπλὴ θύρα ἀρχαίου φρουρίου.

Θ'. Τὸ Στάδιον τῆς πόλεως (μῆκ. 190 περίπ. γ. μ.).

Ι'. Τὸ Θέατρον τῆς πόλεως (διχμ. 162 γ. μ.).

Ο ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

Οὕτως ἡ παράδοσις ἀναφέρει τὸ μίγα Ῥωμαϊκὸν τοῦτο οἰκοδόμημα (Τοπογ. χάρτ. εἰκ. 167. Ε.), ὅτι τοῦτο μετεβλήθη εἰς Ναὸν τῆς Θεοτόκου. (Περβλ. καὶ Texier. III. σ. 19.).

Ὁ Ἀζων τοῦ οἰκοδομήματος τούτου ἀποκλίνει τῆς Ἀναταλῆς 15° πρὸς Βορρᾶν.

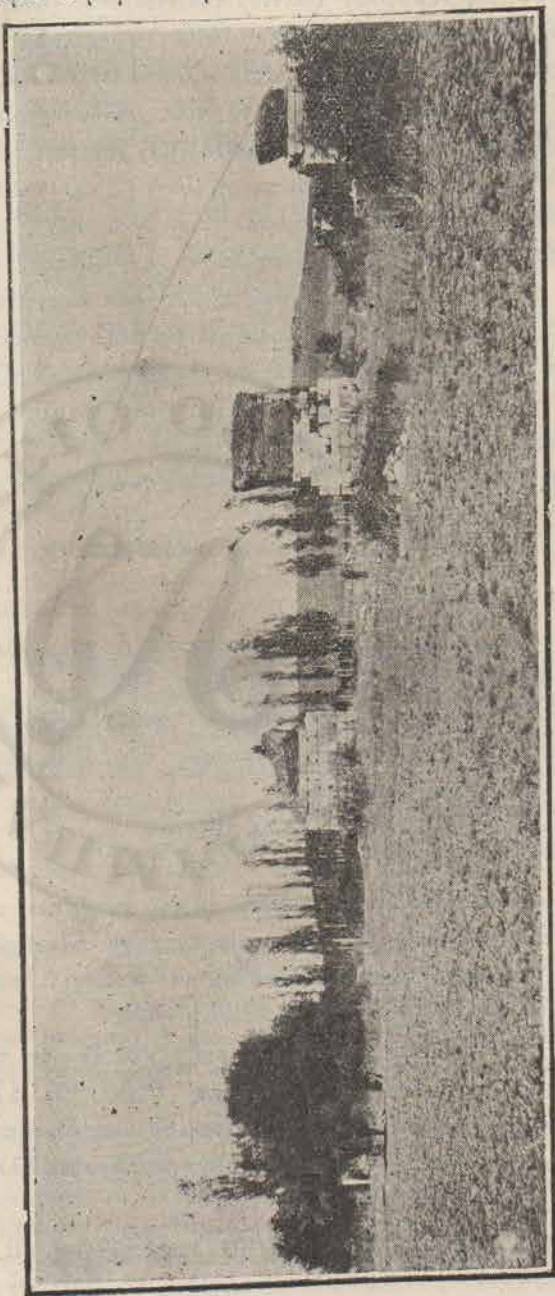
Ὅτι δὲ τοῦτο ἀρχικῶς ἦν Ῥωμαϊκὸν οἰκοδόμημα, περὶ τούτου οὐδεμίαν ἀμφισβολίαν, θεωροῦσι δὲ τοῦτο, οἱ μὲν ὡς Γυμνασίον, οἱ δὲ ὡς Θέατρον.

Τοῦ ἀρχαίου τούτου οἰκοδομήματος διεσώθησαν 4 μεγάλοι πενσσοί, ἐκτισμένοι διὰ μεγάλων μαρμαρίνων ἰσοδομικῶν ὀγκολιθῶν ἐπ' αὐτῶν δὲ οἱ Χριστιανοὶ ὕψωσαν μεγάλας ἐκ πλίνθων ἀψιδας, ὧν καταφανὴς ἡ ἀψιδωτὴ κλίσις (Εἰκ. 168), ἡ ἡ ἀρχιτεκτονικῶς καλουμένη ἡ γένεσις τῶν τόξων.

Πρὸς Ἀνατ. εὐρεταὶ κυκλικὸς τοῖχος, ὅπερ ἐχρησίμευσεν ὡς ἡ κόγχη τοῦ ἱεροῦ βήματος τοῦ ναοῦ (διαμ. 13 γ. μ.).

Ἡ κόγχη δ' αὕτη ἐπανελαμβάνετο καὶ πρὸς Δυσμᾶς (Ναὸς ἀντικογχος).

Περίπου δὲ τὸ ὅλον τοῦ Ναοῦ μῆκος ἐστὶ 73 γ. μ. (Φωτ. 6093.).

Εἰκ. 168. Ῥωμαϊκὸν οἰκοδόμημα μετεβληθὲν εἰς Ναὸν τῆς Θεοτόκου.

ΝΑΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ. Ο ΤΑΦΟΣ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΜΕΛΙΤΩΝΟΣ

Ὀλίγα δὲ λεπτὰ πρὸς Μεσημβρ. εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην, εὐρηγται τὰ εῖρεπια τοῦ Ναοῦ (33,50×21,60) Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου (Φωτ. 6093. 6094.), ἐξ οὗ διεσώθησαν 4 γιγαντιαίοι πενσοί (Εἰκ. 169).¹ συμπιλημα ἐξ ἔργων ἀρχαίας τέχνης, ἀτινα Χριστιανοὶ ἀπλῶς ὡς οἰκοδομήσιμον ὕλην ἐλάμβανον.

Τοῦτο δὲ κυρίως ἐγένετο μετὰ τοὺς χρόνους Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ, ὃς δι' ἰδίου διατάγματος (Codex Theodosianus) ἐπέτρεψε τοῦτο.

Τοῦτον δὲ οἱ ἀρχαιότεροι περιηγηταί, ὡς καὶ ἡμεῖς, ἐκ τοῦ ὀνόματος ὑπολαμβάνομεν ὡς τὸν ἀρχαῖον Μητροπολιτικὸν Ναὸν τῶν Σάρδεων.

Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἀρχιερεῖς κατ' ἀρχήν, ὡς γινώσκομεν, ἐθάπτοντο ὑπὸ τὴν ὑπὸ τὸ ἅγιον βῆμα κρύπτην,² ἢ τὰ ἱερὰ αὐτῶν ὅσῃ κατετιθεντο ἐν ταύτῃ ὑπὸ τὴν ἀγίαν Τράπεζαν, διὰ τοῦτο ἡμεῖς φρονοῦμεν ὅτι πολὺ πιθανῶς ἐν τῷ Ναῷ τούτῳ, καὶ ὠρισμένως ὑπὸ τὴν κρύπτην τοῦ ἁγίου βήματος, δεῦν νὰ ζητηθῇ ὁ τάφος, ἡ ἢ σορὸς τῶν ὁσίων τοῦ ἱεροῦ Μελιτωνος († 170.), περὶ οὗ μετὰ τοσαύτης θρησκευτικῆς περιπαθείας ὁ Ἐφέσου Πολυκράτης λέγει ὅτι «κεῖται ἐν Σάρδεσιν περιμένων τὴν ἀπὸ τῶν οὐρανῶν ἐπισκοπὴν, ἐν ᾗ ἐκ νεκρῶν ἀναστήσεται». (Εὐσ. Ἐκκλ. Ἰστ. Ε'. 24.)

Η ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ

Ἡ Ἀκρόπολις κεῖται ἐπὶ λίαν ὕψηλῳ καὶ ἀποκρήμου ὄρους, ἐπὶ ἰσχυροῦς κροκαλοπαγούς ἀμμολιθοῦ, ὅπερ ὅλον ἐν καταρρέον, ἐπαφίνει ἰλιγγιωδῶς κρεμάμενα ὑπεράνω αὐτοῦ τὰ τείχη τῆς Ἀκροπόλεως (Φωτ. 6099.).

Οὕτως κατωθεν, ἐκ τοῦ λεγομένου ναοῦ τῆς Κυβέλης, φαίνεται ἀπέναντι ὕψηλὰ τὸ ἀπόκρημνον καὶ ὀξὺ τῆς Ἀκροπόλεως (Εἰκ. 170. πρὸς Εἰκ. 173.), ἥτις πολλὰ καὶ ὑψοῦται πυραμίδων δικτν.³

Μίαν δὲ μὲν ἀτραπὸν συμβουλευόμεν ἐν τῷ τοπογραφικῷ ἡμῶν πινάκι, τὴν θέσιν (Εἰκ. 167. III'. K'. σ. 348.), ὅπως ἀκολουθῶσιν οἱ περιηγούμενοι ταύτην καθόσον ἡμεῖς, ὑπὸ ἀδεξίου ὁδηγοῦ ἐκ τοῦ ἀντιθέτου μέρους, δεινῶς περιπλανηθέντες βέβαιον ἠθέλομεν εὐρεῖ μετὰ τῶν ἡμετέρων συντρόφων θάνατον, εἰ μὴ εἰς Σαλιγγλὴ ἀφ' ἐσπέρας, ὃ ἐκεῖ Τοῦρκος διοικητὴς δὲν εἶχεν ἀποστείλει ἡμῖν 3 ὑπὸ ἐκατόνταρχον στρατιώτας, οἵτινες καὶ ἔσωσαν ἡμᾶς.

Τὰ νῦν τείχη τῆς Ἀκροπόλεως οὐδ' ἔγνος ἔχουσιν τῶν ἀρχαίων αὐτῶν τειχῶν, ἅπαντα καὶ ἰδίᾳ τὰ πρὸς Δυσμᾶς (Φωτ. 6100. Εἰκ. 171) εἰσὶ συμπιλημα μαρμαρῶν διαφόρων Ναῶν καὶ οἰκοδομημάτων δι' ὕλης ὅλων τῶν αἰώνων.

Οὕτως ἐν τοῖς τείχεσι τούτοις εὐρηγται ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ μάρμαρα, Ῥωμαϊκὰ

1. Πρὸς. Prokesch. Denkwürd. III. σ. 43. Texier. III. σ. 49.

2. Ὅρα καὶ τὸν ἐν Τράλλεσιν ἐν σχήματι νηὸς Ναὸν τοῦ ἁγίου Φιλίππου.

3. Πρὸς. καὶ Prokesch. Denkwürd. III. σ. 25.

καὶ Χριστιανικά, πληθὺς Χριστιανικῶν κιόνων καὶ κιονίσκων, μεσοθυρίων, κιονοκρά-

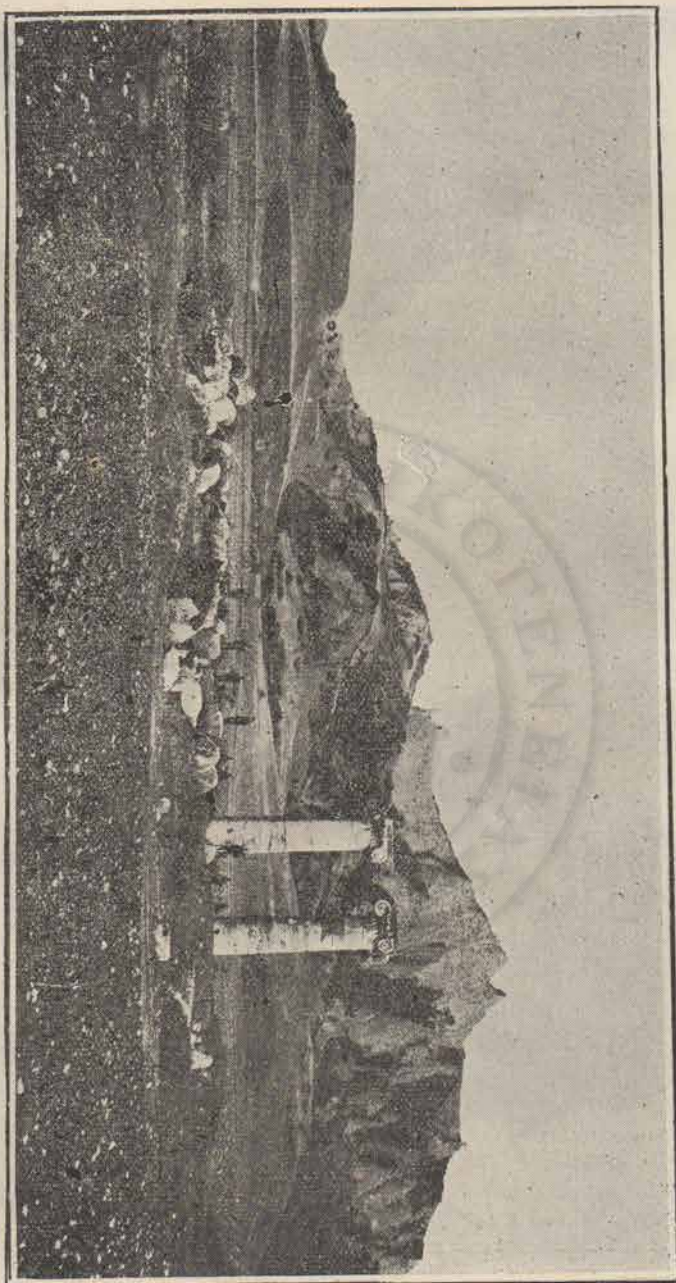
Εἰκ. 169. Ἐρείπια τοῦ Ναοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

νων, ἐκ μεγάλου Χριστιανικοῦ Ναοῦ, καὶ ποικίλων ἐπιγραφῶν, ὡς :

... ΒΟΚ... ΤΟΛ... Α ΤΑC ΑΘΗΝΑΙΩ... Ω ΠΑΝΑΡΙCΤΕ ΒΟΚΟΝΤΙΕ ...

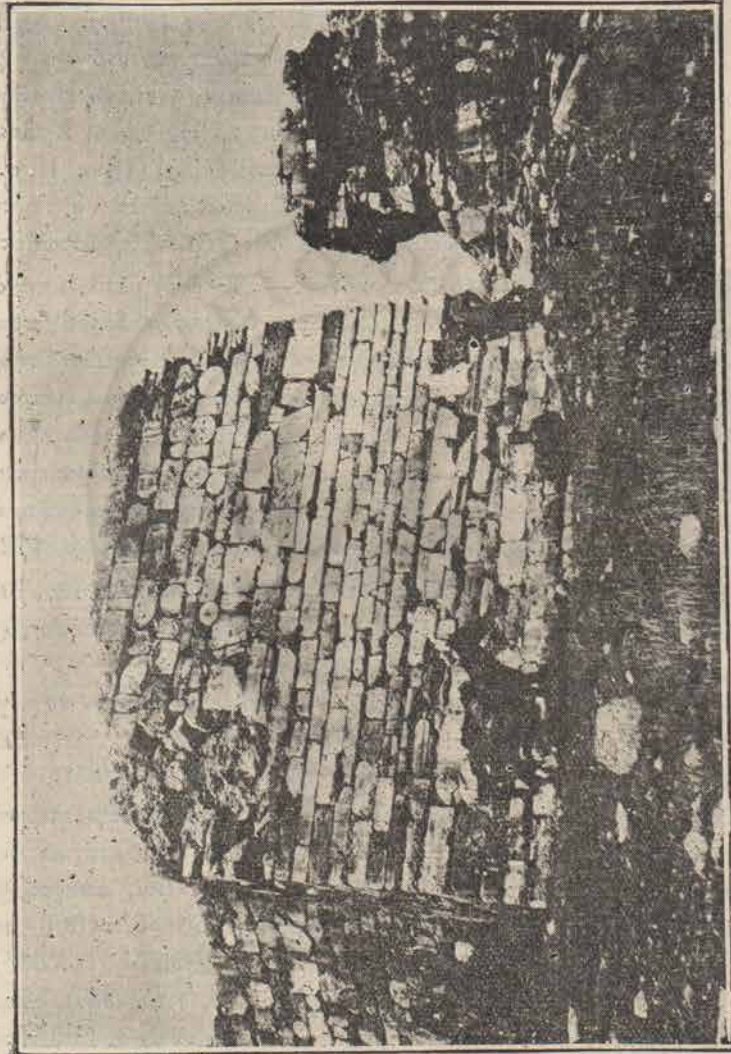
Ἡ Χριστιανικὴ ἐπιγραφή.— Ἐν τῇ ἐν Εἰκ. 171 μεταξύ τοῦ ἵππου καὶ

Εἰκ. 170. Παρὰ τὸν Πακτοῶν τὰ θεωρούμενα ὡς ἔρειπια τοῦ Ναοῦ τῆς Κυθέραις.

τοῦ ἱσταμένου κυρίου θέσει, δι' ἧς νῦν εἰσερχόμεθα εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, εὔρηται ἡ ἐπι-
γραφή αὕτη : (1,15×0,40.).

† ΓΝΩΝΔΙΑΤΥΠΩΘΗΤΟΙ ΚΕΞΩΡΙΣ
ΘΕΝΤΩΝΑΝΟCΙΩΝ ΚΜΥCΕΡΩΝΕΛΛΗ
ΝΩΝΠΑΡΑΥΠΕΡΥΧΙ8Τ8ΕΝΔΟΞΩΤΑΤ8
ΕΦΕΡΕ ΚΟΤ8ΔΙΚΑCΤ8
..... ΠΟCΕΙCΤΟΝΤΩΝΑΡΟCΤΩΝΕΝ...Α
..... ΕΠΙΕΤΗ Ι.

Ελκ. 171. Τείχος τῆς Ἀκροπόλεως καὶ θέσεις, δι' ἧς εἰσερχόμεθα ἐν αὐτῇ.
(Πυλὸν, τοπογρ. πίν. εἰκ. 167. Κ.)

† ΓΝΩΝΔΙΑΤΥΠΩΘΗΤΟΙ

† Γνώ(μη) τῶν διατυπωθέντων ἤτοι καὶ ἐξωρίσ-
θέντων ἀνοσιῶν καὶ μυσερῶν Ἑλλή-
νων παρὰ Ὑπερεχίου τοῦ ἐνδοξωτάτου

P[εφερε[νδαρίου] καὶ θ[εοφιλεστάτου] δικαστοῦ
 . οὗτος] ὁ τῷ]πος εἰς τὸν τῶν ἀρώστων ξεν[ῶν]α
 . κατελήφθη] . ἐπὶ ἔτη ι' .

Ταύτην ἐντελῶς ἐσφαλμένως ἀνέγνω ὁ Philippe Le Bas καὶ Waddington (Inscriptions Grecques en Grèce et en Asie Mineure. Τόμ. III. 2. Paris. 1870 no. 30. σ. 17. πρβλ. καὶ C. I. G. no. 8645. Τόμ. IV. σ. 301 302.), λόγου δ' ἀξίαν, καὶ ὑπὲρ τῆς ἀναγνώσεως ἡμῶν ἰδίαν διατριβὴν ἐδημοσίευσεν. ὁ σοφὸς Φοντριέρ ἐν τῇ « Ἀρμονίᾳ » Σμύρνης (18. Νοεμβρ. 1906.).

Προδὴλον ὅτι πρόκειται περὶ ἐπιγραφῆς μικρὸν πρὸ τῶν χρόνων ἢ μετὰ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ, καθ' οὓς γνώμη τῶν Τύπων (ἤτοι τῶν Βασιλικῶν Διαταγμάτων, τῶν διατυπωθέντων—τῶν διαταχθέντων) κατίσχυσαν οἱ Χριστιανοί, ἐξορίζονται δὲ ἐκ Σάρδεων οἱ Ἕλληνες παρὰ τοῦ Ῥεφερενδαρίου (Προκ. II. σ. 23.) καὶ δικαστοῦ Ὑπερχίου, ἀποκαλούμενοι μυσεροὶ καὶ ἀνόσιοι· φαίνεται δ' ὅτι τόπον ἀνήκοντα εἰς τοὺς Ἕλληνας, κατέλαβον οἱ Χριστιανοὶ χάριν ξενώσεως ἀρρώστων ἐπὶ ἔτη 10.¹

Eik. 172.

Ὁ Σταυρός.— Ἐν ᾧ δὲ μετὰ λύπης ἀνεχωροῦμεν, ὅτι δι' ὅλης τῆς ἡμέρας τὰς Σάρδεις περιτρέξαντες οὐδαμῶς ἀνεύρομεν τὸν τύπον τοῦ τιμίου Σταυροῦ, ὑποδεικνύοντα τέλος πάντων ὅτι Χριστιανοὶ διέβησαν καὶ κτήκησαν τὰ μέρη ταῦτα, εἰς τῶν συνοδῶν ἡμῶν εἰς ἀπόκρημνον καὶ ἀπροσπέλαστον δι' ἡμᾶς μέρος εἶπεν ὅτι εἶδε Σταυρόν. Τῇ ἡμετέρᾳ δὲ ὁδηγίᾳ αὐθωρεὶ ἔφερον ἐπὶ χαρτί-νου ἀποτύπου τὸν Σταυρὸν τοῦτον. (Eik. 172.).

Εὐνόητος ἡ χαρὰ ἡμῶν· ἐδοξάσαμεν τὸν Κύριον ὅτι καὶ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τοῦ Κροίσου ὁμολογεῖται καὶ σημειοῦται τοῦ νικητηρίου τροπαίου τὸ σύμβολον, ὁ τίμιος Σταυρός.

Ἡ ἀπὸ τῆς Ἀκροπόλεως θέα.—Εἶναι ἀπερίγραπτον τὸ μεγαλεῖον, τὸ ἀναπτυσσόμενον ὑπὸ τὰ ὄμματα τοῦ θεατοῦ ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς Ἀκροπόλεως.

Ἐκείθεν ὑπερῆφάνως ἀναβαίνουνσι τὰ ὄρη τοῦ Τρωῶλου (ὑψ. 2050. μ.) καὶ ὁμαλῶς καταβαίνουνσι τὰ πεδία τῶν Σάρδεων, ἐφ' ὧν ὡς ἀργυροῦς ὄφεις περιστρεφόμενος ὁ Ἑρμῆς ποτίζει καὶ ἀρδεύει αὐτά. Ἐκείθεν, οἶονεὶ αἶρεται ἡ αὐλαία, καὶ διαφαίνεται ἡ ἀσυλλήπτου μεγαλείου Νεκρούπολις τῶν Λυδῶν βασιλέων, ἀπαρτιζομένη ἀπὸ σειρὰν γιγαντιαίων τεχνιτῶν λόφων (tumuli), (Bin tepé=1000 τάφοι), ὧν παμμέγιστος καὶ ὁ τάφος τοῦ Ἀλυάττου, πατρὸς τοῦ Κροίσου (ὑψ. 69 καὶ διαμ. 514 γ. μ.), καὶ ὧν ἤδη περιγράφει ἡμῖν ὁ Ἡρόδοτος (Α'. 93.), ἡρεμεῖ δὲ ὡς κἀποπτρον ἐκεῖ μακρὰν ἡ Γυγαλία λίμνη, περὶ ἧς τὰ δέοντα ἐν σ. 339 εἵπομεν.

Τὰ ἐρείπια τῶν Σάρδεων ἐπεσκέφθημεν κατὰ τὸ ἔτος 1906 δις, τῇ 1 Ὀκτωβρίου. ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ, καὶ τῇ 10 ἰδίου, ἐκ Φιλαδελφείας ἐπιστρέφοντες.

1. Περί τοιούτων φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων ἰδὲ Νεαρ. Ἰουστ. CXXXI. 10.

ΝΥΝ ΣΑΡΔΕΙΣ

Ἑρείπια ἑρείπιων ! Ἑρείπιων ἑρείπια ! Εἶναι ἡ μόνη ἔκφρασις, δι' ἣς δυνάμεθα πῶς νὰ περιγράψωμεν τὴν νῦν κατὰστασιν τῶν Σάρδεων, σήμερον «Σάρτ» καλουμένων.

Φθάνων δὲ ἐκ Μαγνησίας εἰς τὰς Σάρδεις, ἔτι ἐν τῷ Σιδηροδρόμῳ ὧν ὅλος προσοχὴ καὶ ἐξέτασις τοῦ τόπου, ἔγραψα ἐπὶ τοῦ ὁδοιπορικοῦ μου :

Βλέπω ἀπὸ τοῦ τραίνου μεμονωμένα τείχη ἑρείπιων ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἐσκορπισμένων ὅλον τὸ περιβάλλον λέγει, ὅτι αὗται εἰσιν αἱ Σάρδεις αἱ ἑνδοξοί, καὶ νῦν; τῶν ἑρείπιων ἑρείπια !

Βλέπων δὲ τις ἀποτόμους καθιζισαίς καὶ τὰς ἐκ τῶν σεισμῶν ἰδίως τοῦ 1599 κατακρημνίσαις τῶν ἀμυρῶν ἐκείνων καὶ κροκαλοπαγῶν μερῶν τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τῶν ἀπέναντι μερῶν¹ (Εἰκ. 173) ὡς καὶ τὴν ἀπέραντον ἐρημίαν, νομίζει ὅτι ἀναγινώσκει τὸ τοῦ ψαλμοῦ (μδ΄.) «*Ἄβυσσος ἄβυσσον ἐπικαλεῖται*».

Συστάσει τοῦ εὐγενοῦς ἐπιθεωρητοῦ τῶν Σιδηροδρόμων κ. Μαζούρη διενυκτερεύσαμεν εἰς τὸν ἐκεῖ σταθμόν, ἐν ᾧ διέμενεν ὁ Ἀρμένιος σταθμαρχὴς κ. Gr. Kessedjian μετὰ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ, παρ' ἣ ἐτύχουμεν εὐγενοῦς καὶ προθύμου φιλοξενίας. Ἦτο ἤδη 5 1)2 μ. μ., ὅτε τὸ πρῶτον ἐπατήσαμεν τὰ ἱερὰ καὶ ἱστορικὰ τεκῆτα ἐδάφη.

Παρὰ τὸν σταθμόν, ὅπως ἀπροσδοκῆτως εὗρομεν 2—3 Χριστιανικὰ μαγαζεῖα.

Πόσῃ ἀνακούφισιν ἡσθάνεθμεν ἐπὶ τῇ θέᾳ τούτων !

Ὀλίγιστα, καὶ ὅμως πόσον ἐξημερώνουσι τὴν ἐκεῖ ἀπέραντον ἐρημίαν !

Οἰκογένεια ὅμως Χριστιανικὴ οὐδεμία !

Πάσῃ δυνάμει συνεστήσαμεν, εἰ δυνατόν, τὴν ἵδρυσιν ἐκεῖ, ἔστω καὶ μικροσκοπικῆς ἑστίας Ἑλληνικῆς Χριστιανικῆς κοινότητος, καὶ τὴν πῆξιν, ἔστω καὶ σμικροτάτου Ναοῦ, Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἐν μέσῳ τῶν ἑρείπιων τοῦ παμπάλαιου αὐτοῦ Ναοῦ. Περί τούτου εἰργάσθημεν καὶ ἐργαζόμεθα. Ὁ Κύριος μόνον γινώσκει κατὰ πόσον θὰ εἶναι δυνατόν νὰ ἀνζήσῃ, ὁ ἀπὸ πολλοῦ νεκρωθεὶς καὶ σκοτασθεὶς Ἀστὴρ οὗτος !

Τὰ κρίματα καὶ αἱ βουλαὶ τοῦ Κυρίου ἄβυσσος !

Αἱ μόναι οἰκίαι, ὁ μόνος πληθυσμὸς, οἱ μόναι κάτοικοι, οὔτινες εὗρηνται νῦν ἐπὶ τῶν Σάρδεων, εἰσὶ παμππτῶχων Τουρκομάνων οἰκίσκοι καὶ καλύβαι, κείμενα παρὰ τὸν Πακτωλόν, εἰς τὸ μεταξὺ τοῦ Σιδηροδρομικοῦ Σταθμοῦ καὶ τῆς Ἀκροπόλεως διάστημα. (Εἰκ. 174. πρβλ. καὶ τοπογρ. πίν. εἰκ. 167. **ΠΕ'.** **ΙΖ'.**).

Οὗτοι εἰσιν οἱ μόναι ἀντιπρόσωποι τοῦ μεγαλείου καὶ τῶν ποτε θησαυρῶν τοῦ Κροίσου ! Ἀληθῶς, οὕτω παρέρχεται ἡ δόξα τοῦ κόσμου !

1. Πρβλ. Chandler. II. 172. Arundell. Discoveries in Asia Minor. I. σ. 27. Ἐνθα παραβάλλει τὰ ἐκεῖ ἐδάφη πρὸς τὰ τῆς Ζακύνθου.

ΣΚΕΨΕΙΣ

Εἶναι πῶς μεσονύκτιον. Μόνας ὑπὸ τὸν ἀκτινοβολοῦντα ἀστερόεντα οὐρανόν, μόνος ἐγὼ καὶ ψυχάριον, ἐν μέσῳ τῶν περὶ ἐμὲ αἰωρουμένων κόσμων, τῶν τρεμοδυνόντων Ἀστέρων, ζητῶ καὶ ἐπιθυμῶ, μόνος, ὑπὸ τὴν σιγὴν τῆς νυκτός, νὰ ἶδω τὴν φοβεράν ἐρηκίαν, καὶ νὰ προσομιλήσω πρὸς τὰ ἐκεῖ περιπτάμενα πνεύματα.

Οἱ πάντες κοιμῶνται, καὶ μόνον τοῦ Πακτωλοῦ τὸ ρεῦμα ἀενάως κινούμενον ῥέει, ῥέει χυνόμενον πρὸς τὴν θάλασσαν. Τὸ πᾶν ἡσυχάζει καὶ ἡμεῖς γράφομεν :

Σάρδεις. Κυριακὴ 1 πρὸς τὴν 2 Ὀκτωβρίου 1906. Μεσονύκτιον.

Ἀπειρία κόσμων αἰωρεῖται ὑπεράνω τῶν κεφαλῶν ἡμῶν. Ἀπειρία ἡλίων, καὶ ἀπειρία ἀστέρων. Ἀστὴρ ἦτο ποτε δόξης καὶ ἡ ἐρημία, ἐν ἣ κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἀναπνέω, καὶ ταχυνομένους ἐκ συγκινήσεως αἰσθάνομαι τοὺς παλμοὺς τῆς καρδίας μου !

Νομίζω ἔξω, ὅτι περὶ ἐμὲ συνήχθησαν καὶ πλανῶνται τὰ μεγάλα πνεύματα τῆς ἀρχαιότητος καὶ τὰ μεγάλα πνεύματα τῶν πρώτων Χριστιανῶν τῆς πρωτογόνου Ἐκκλησίας τῶν ἐνδόξων Σάρδεων !

Νομίζω, ὅτι μετὰ τόσους αἰῶνας ἔρχονται οἱ ἐκ Σάρδεων δύο Διόδωροι οἱ ῥήτορες, καὶ Ξάνθος ὁ Λυδὸς, οὗς ὀνομάζει ὁ Στράβων (II', σ. 627.) ὅπως χαιρετίσωσιν Ἀθηναῖον Χριστιανόν, ἐρχόμενον ἀποχλειςτικῶς ὅπως ἐπισκεφθῇ τὰς Σάρδεις !

Μεγάλῃ ἡ ἐπικοινωνία τοῦ πνεύματος !

Πόσοι χρόνοι διαχωρίζουσιν ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ Ἡρακλείους, ἀπὸ τοῦ Σόλωνος, ἀπὸ τοῦ Αἰσώπου, ἀπὸ τοῦ Ἀλκιβιάδου, ἀπὸ τοῦ Λυσιστράτου καὶ λοιπῶν τῆς ἀρχαιότητος Ἑλλήνων ! καὶ ὁμοῦ διὰ τῆς ἱστορίας συζῶμεν.

Τοὺς αἰσθάνομαι πλησίον μου, εἶμαι ἀπόγονός των, εἶμαι ἐξ αὐτῶν, κατάγομαι ἐξ αὐτῶν ! οἶα εὐχαρίστησις δι' αὐτούς, οἶα τιμὴ δι' ἐμὲ !

Ἴδού ἔχω ἐνώπιόν μου τὰ μεγαλοφυῆ ταῦτα τῆς ἀρχαιότητος πνεύματα.

Ἡ φαντασία μου συμπληροῖ καὶ ἀναπαριστᾷ αὐτοὺς περιτετυλιγμένους εἰς τοὺς πολυπτύχους καὶ μακροὺς αὐτῶν ἐπεδύντας· ἡ φαντασία μου πλάσσει αὐτοὺς ἀναστρεφόμενους ἐν τῇ ἀγορᾷ τῶν Σάρδεων παρὰ τὸν Πακτωλόν, καὶ συζητοῦντας περὶ τῶν ἐν Σάρδεσι καὶ τῶν ἐν Ἀθήναις κοινῶν. Πάθη καὶ μίσση, ἀντεκδικήσεις καὶ φθόνοι δὲν ἔλειπον, ὑπεράνω αὐτῶν ὁμοῦ βλέπω δεσποζόν τὸ ἠθικὸν ἰδεῶδες ! Τὸ μεγαλεῖον τοῦ Γένους καὶ τῆς Πατρίδος !

Παρέρχεται ἡ χορεία τῶν ἀρχαίων σοφῶν, καὶ ἰδοὺ πάρεστι πρὸ ἐμοῦ σεμνὸς γηραιὸς ἀνὴρ σταυρὸν καὶ ῥάβδον φέρων, εἶναι ὁ πρῶτος τῶν Σάρδεων Ἐπίσκοπος Κλήμης, μεθ' ὃν ἔπειτα· δεύτερος, καὶ τρίτος Μελίτων ὁ ἱερώτατος ! Βλέπω στρατιὰν ὀπίσω αὐτῶν ἐν λευκοῖς, καὶ ὁμοῦ ὀλίγα βλέπω ὀνόματα, ἃ οὐκ ἐμόλυναν τὰ ἱμάτια αὐτῶν !

ὦ ! πόσον τρέμω διὰ τὰς κηλίδας, ἃς βλέπω ἐπὶ τῶν ἱματίων αὐτῶν !

Εἶναι κηλίδες τοῦ ἔσω ἀνθρώπου, εἶναι αἱ φοβεραὶ κηλίδες τῆς συνειδήσεως, ἧς οὐδὲν ἐν κόσμῳ βιαιότερον !

Εἶναι κηλίδες αἵτινες, ἂν μὴ ἐξαλειφθῶσιν, ἀφεύκτως θὰ ἐπιφέρωσι τὴν σκότωσιν, τὴν ἐρημωσιν καὶ τὴν καταστροφὴν τῶν Σάρδεων !

Αἱ κηλίδες ἔμειναν, ῥῆξάν, καὶ ἐπὶ τέλους ὁ Κύριος ἦλθεν ταχὺ ὡς κλέπτης ἐν νυκτί !

Οἶα ταχύτης ! πῶς ῥέουσιν οἱ αἰῶνες ἐνώπιον τοῦ Αἰωνίου, ὡς ἡμέρα μίας ἡ φυλακὴ ἐν νυκτί !

Αἱ βουλαὶ τοῦ Κυρίου ἐπληρώθησαν, καὶ ἦδη αἱ Σάρδεις εἰσὶ νεκრაί !

Ἐφθάσαμεν πρὸ μικροῦ, μένομεν εἰς τὸν σταθμόν, ἐπίομεν ἤδη τὸ πρῶτον ὕμῳ ἀπὸ τοῦ Πακτωλοῦ !

Ἐξῆλθον πρὸς μικρὸν ἔξω· νύξ ζοφώδης καὶ ἀσέληνος! Ἐρημία ἀνέκραστος!
Ἐδῶ ἦσαν τὰ μυθώδη πλούτη τοῦ Κροίσου, ὅπου σήμερον βασιλεύει πενία καὶ ἐρημία!

Εἰκ. 173. Αἱ ἀπέναντι τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Σάρδεων καθιζήσεις καὶ κατακρημνίδεις. Κάτω εἰς τὸ βάθος δύο κίονες, ἐκ τοῦ θεωρουμένου ὡς Ναοῦ τῆς Κυβέλης, παρ' ὧν ὑπὸ τὰ δένδρα ἴκει ὁ Πακτωλός.
(Εἰκὼν ληφθεῖσα ἀπὸ τῶν μερῶν τῆς Ἀκροπόλεως.).

Ἦδη ὁ Κύριος διὰ τοῦ Ἰωάννου εἶπεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ταύτην «ὅτι ζῆς καὶ νεκρὸς εἶ». Μεγαλειτέρα νέκρα δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ, μεγαλειτέραν ἐρημίαν δὲν εἶδον ποτε οἱ ὀφθαλμοί μου!

Ζώσιν εὐτυχῶς αἱ λοιπαὶ Ἐκκλησίαι, ἃν αὕτη καὶ ἡ Λαοδικεῖα ἐξηφανίσθησαν.

Αὐριον, παλλούσῃ καρδίᾳ, θέλω ἐξετάσει τὰ Χριστιανικὰ ἐρεῖπια, θέλω θέσει τὴν χεῖρά μου ἐπ' αὐτῶν τῶν ἀντικειμένων, καὶ ὁψομαι, εἰ διεσώθησαν ἰχνη τοῦλάχιστον τῆς ευχλείας τῆς πρωτογόνου Ἐκκλησίας.

Τρεῖς Τοῦρκοι στρατιῶται πρὸ μικροῦ ἐφθασαν ἐκ τοῦ ἐγγύς Σαλιχλί· ὁ ἐκεῖ Καϊμακάμης τοὺς ἐπέμψε πρὸς φρουρὰν καὶ ἀσφάλειαν ἡμῶν, κατὰ τὴν ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ μετὰ τῆς ἐμῆς συζύγου διαμονήν.

Ἐρτημοὶ τόποι, ἐξ ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ ἔρτημοι ἐκ τῆς φύσεως καὶ τοῦ εἶδους τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ζῶσιν εἰς τὰ εὐγενῆ ταῦτα τῆς ἀρχηγόνου Ἐκκλησίας χώματα!

Ἐρημία ἀνταξία τῆς ἀσωτείας καὶ διαφθοράς, ἥτις προηγήθη τῆς θείας ταύτης ἐκδικήσεως! Οὐδὲν λοιπόν, τὰ πλούτη, οὐδὲν, ἡ δοξα, οὐδὲν, τὸ βάρος τοῦ χρυσοῦ, ὅταν τις δὲν ἐφρόντισε νὰ ἔγῃ ἡθικὸν πλεῦτον χρυσοῦ, οὐ ἡ ἀξία καὶ ἡ λάμψις οὐδέποτε ἐκπύπτει, οὐδέποτε ἀμαυροῦται!

Σάρδεις 2 Ὀκτωβρίου 1906. Πρωῶ. 7 π. μ.

Βλέπω περὶ ἐμὲ μακρὰν ἐρεῖπια καὶ μόνον ἐρεῖπια.

Μέμνημαι ὅλων τῶν γεγονότων τῆς Ἱστορίας, καὶ λέγω: οὕτως ὁ εἰς χρυσόν, καὶ οὐχὶ εἰς Χριστὸν πλουτῶν.

Εἰς τὴν φρικώδη καὶ παντελῇ καταστροφῇ τῆς Νινευὶ καὶ τῆς Βαβυλώνος, προστεθήτω ἡδὴ καὶ ἡ τῶν Σάρδεων!

Ο ΝΥΝ ΣΑΡΔΕΩΝ

Μόνον τὸν τίτλον φέρων, ἀνὴρ δὲ λογιώτατος, τιμῶν καὶ τιμώμενος ἐκ τῆς ἐπωνυμίας ταύτης, ἐν Βυζαντίῳ διαμείνων, νῦν Σάρδεων ἐστὶν Μιχαὴλ ὁ Κλεόβουλος, σεμνὸς ἱεραρχὴς, καὶ ὁτρηρὸς τῶν Μουσῶν ἐργάτης (ἴδε εἰκ. 178.).

Ὅτε δὲ κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1902 ἤμην ἐν Βυζαντίῳ, ἡμετέρᾳ ἐπιθυμίᾳ ἔγραψεν ἐπὶ τῆς ἀναμνηστικῆς ἡμῶν βιβλίου:

«Τὸν Θεὸν φοβοῦ, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ φύλασσε, ὅτι τοῦτο πᾶς ἄνθρωπος».

† Ὁ Σάρδεων Μιχαὴλ Κλεόβουλος.

Ἰ Δὲν νομίζει τις ὅτι διὰ τῶν δύο τούτων λέξεων ἀκούει τὴν περιληψὶν τῆς πρὸς τὰς Σάρδεις γραφείσης διαταγῆς τῆς Ἀποκαλύψεως;

Θαυμάζομεν ἀληθῶς τῆς ἀφελοῦς συμπτώσεως, τὸ θεῖον μεγαλεῖον!

Ἄλλ' ἀντὶ νὰ ὀνομάσωμεν αὐτὸ σύμπτωσιν δὲν ὀνομάζομεν μίαν καὶ ἐνιαίαν τοῦ Πνεύματος ἐνέργειαν, διὰ τῶν διζφορῶν αὐτοῦ, ἀνὰ τοὺς αἰῶνας ὁργάνων;

ΣΠΟΥΔΑΙ ΤΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ.—ΑΦΙΞΙΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ ΠΡΟΣΚΛΗΣΙΣ ΕΙΣ ΣΑΛΙΧΛΙ

Μετὰ τὰς ἀνωτέρω σκέψεις ἡτοιμάζομεν ἤδη τὰ δέοντα καὶ τὰ ἐπιτήδεια πρὸς σπουδὴν τῶν μνημείων, ὅτε ἐκ τῆς ὥραν καὶ πλέον ἀπειχούσης κωμοπόλεως Σαλιχλί, εὐγενεστάτῃ ἦλθεν πρὸς ἡμᾶς ἐξ ὁμογενῶν ἐπιτροπεῖα, τῶν ἀξιοτιμῶν κ.κ. Μ. Σπανουδάκη, διευθυντοῦ τῶν ἐκεῖ σχολείων, τοῦ ἱατροῦ κ. Π. Κοκκίνου καὶ τοῦ ἐμπόρου κ. Κ. Ὠνάσση, δι' ἧς οὗτοι χαιρετίζοντες ἡμᾶς ἐκ τῆς ἐγγύς ὁμογενοῦς κοινότητος,

παρεκκλίνουν ὅπως ἐπισκεφθῶμεν ταύτην, ἥτις ἀπὸ τῆς χθὲς ἐπὶ ποδὸς ἐν τῷ Σιδηρο-

Εἰκ. 174. Αἱ νῦν Σάρδεις. Παμπτόχων Τουρκομένων καλύβαι παρὰ τὸν Παντωλόν.

δρομικῷ σταθμῷ ἀνέμενον ἡμᾶς.

Εἶναι προφανές, τίς ὑπῆρξεν ἡ ἀπροσδόκητος ἡμῶν αὕτη συγκίνησις, ἐπὶ τῷ ζήλω τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων Χριστιανῶν.

Προσεκαλέσαμεν τὴν εὐγενῆ ταύτην ἐπιτροπείαν, ἐὰν θέλῃ νὰ παρακολουθήσῃ ἡμᾶς, καὶ οὕτως, τῇ συνοδείᾳ τῶν ἐκεῖ βιούντων, καλῶν καὶ εὐγενῶν τούτων τεκνῶν τῆς Πατρίδος, καὶ τῆς, ὑπὸ τὸν καλλίστον Τζελάλ Βέην ἐκατόνταρχον φρουρᾶς, ἣτις τόσον χρήσιμος ἐφάνη ἡμῖν καὶ τοῖς συντρόφοις εἰς τὰ ἀπότομα καὶ λίαν ἐπικινδύνα μέρη ἐκεῖνα, (σ. 350), ἠρξάμεθα τῆς ἕως ἐσπέρας ἐπιμελοῦς σπουδῆς τῶν περισωθέντων μνημείων.

ΣΑΛΙΧΛΙ

Τὸ ἐσπέρας 2 Ὀκτωβρίου 1906 περὶ τὴν 6 μ. μ. ἀφίχθημεν τὸ πρῶτον εἰς Σαλιχλί, ὁρίσθεισος εἰς φιλοξενίαν ἡμῶν τοῦ οἴκου τοῦ εὐπατρίδου κ. Δικμὲ Ὀγλοῦ Δζελέπη Κοσμᾶ.

Ἡ κωμόπολις αὕτη, νεοπαγῆς οὖσα, εἶναι πρωτεύουσα τῆς ὑποδιοικήσεως τῆς Ἐπαρχίας Σαρουχάν τοῦ νομοῦ Σμύρνης, ὑπαγομένη ὑπὸ τὴν Ἐκκλησίαν Φιλαδελφείας, καὶ τῷ μὲν 1889 (Ὁδηγὸς Σμύρνης σ. 376.) κηρύττει περὶ τοὺς 2500 κατοίκους, ἐξ ὧν 800 Ἕλληνες, 120 Ἰουδαῖοι καὶ τινες Ἀρμενιοὶ, νῦν ὅμως ἡ κωμόπολις ἔχει περὶ τὰς 7 χιλ. κατοίκων, ὧν 2000 περίπου Χριστιανοί.

Ἐχει δὲ δύο λαμπρὰ σχολεῖα, τῶν ἀρρένων, διευθυνομένων ὑπὸ τοῦ κ. Μ. Σπανουδάκη, καὶ τῶν θηλέων, διευθυνομένων ὑπὸ τῆς κ. Ἀμιρσας Εὐαγγελينوῦ.

Πρώτῃ ἐπίσκεψις ἡμῶν ἦν πρὸς τὸν Τοῦρκον Διοικητὴν κ. Sefki, ὃν ἐγκαρδίως εὐχαριστήσαμεν ἐπὶ τῇ φροντίδι, ἣν ἔλαβε δι' ἡμᾶς εἰς Σαρδεῖς.

Μεθ' ὃ μετέβημεν εἰς τὰ συγκεντρωμένα ἐκεῖ σχολεῖα, ἐνθα ἐχαιρετισάμεν τὴν ἐκεῖ ἀναμένουσαν ἡμᾶς Δημογεροντίαν, διὰ μακρῶν ἀναπτύξαντες τις ἡ σημασία τῶν μερῶν ἐκείνων καὶ τίς ἡ ἀξία τῶν ἡμετέρων Προγόνων.

Ἀμέσως δὲ μετ' ὀλίγον, καὶ τῆς ὅλης κοινότητος προσκλήθεις, ἐδιδάξαμεν ἐν τῷ σχολεῖῳ πῶς ἐκ τῶν κρυπτογραφικῶν σημείων, Χριστιανικῶν συμβόλων καὶ μονογραμμάτων, δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν τὰ διάφορα εὕρισκόμενα ἀντικείμενα ὅτι εἶναι Χριστιανικά.

Πόσον δὲ ἡ διδασκαλία ἡμῶν αὕτη ὠφέλησεν, ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ ὅτι μετ' ὀλίγον οἱ ἐκεῖ εὗρον τοιαῦτα ἀντικείμενα, ἀναγνωρίσαντες αὐτὰ ἐκ τῶν συμβόλων, ἃ ἐδιδάξαμεν αὐτοῖς.

Ἐπὶ τοῦ ἀετώματος τῶν σχολείων ἀναγινώσκομεν :

— | —
18 | 97

«Τὰ περικαλλῆ σχολεῖα κόσμος ἐστὶ τῶν πόλεων».

ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Ἐνα ἔχει Ναὸν ἡ κοινότης, τὸν Ναὸν τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου, ἀπλούστατον καὶ ἀρχιτεκτονικῶς ἀνάξιον λόγου (ἱερεὺς· Χρυσόστομος Καρχιαννόπουλος).

Ἑσωτερικῶς : IC. XC. Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΔΟΞΗΣ συνήθους τέχνης ἔργον περίπου τοῦ 1830—1840.

ΜΗΡ. Θ8. συγχρόνου συνήθους τέχνης εἰκόν, ὑφ' ἣν :

«Ἀφιέρωμα Ἀργυροῦ Γεωργιάδου σταφιδεμπόρου ὑπὸ Σιταρᾶ».

Εἶτα, εἰκόν τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ Ἑλενης, ἔργον περίπου τοῦ 1790—1800· ἡ εἰκὼν τοῦ Προδρόμου «Τμήθην δὴ κάραν. . . .»

Ἰπὸ τὴν εἰκόνα τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν ἀθλιεστάτης τέχνης :

«αὐτὴ ἡ εἰκὼν ἱστορήθη ὑπὸ τῶν εὐλογημένων ἱεραφίων τῶν ἐν Κωμοπόλει Σαλιχλί».

Ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ἀντιμνησίου :

«Ἐπιτάφιος θρῆνος. Ἀντιμίσιον ἱερὸν τῆς θείας λειτουργίας. Μνήσθητι Κύριε τῶν δαπανησάντων Διονυσίου καὶ Κωνσταντίνου τῶν ἱερομονάχων καὶ Κωνσταντίνας γονέων καὶ ἀδελφῶν. Ἐν Ἀθήναις 1848».

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΕΙΣ — ΑΝΤΙΦΩΝΗΣΕΙΣ

Τῇ 3 Ὀκτωβρίου ἀνεχωροῦμεν διὰ Φιλαδέλφειαν, ὅτε ἐν τῷ Σιδηροδρομικῷ σταθμῷ ἐν μέσῳ τοῦ συγκινητικῶς ἀποχαιρετίζοντος ἡμᾶς πλήθους, ὁ Διευθυντὴς τῶν σχολείων κ. Μ. Σπανουδάκης ἀπεχαιρέτισεν ἡμᾶς εἰπὼν ταδε :

Κύριε Καθηγητά,

Ὅτε ἡ ταχύτερος φήμη διὰ τοῦ κοινοτέρου αὐτῆς ὁργάνου τῆς θαυμασίας Γουτεμβέργειον ἐφευρέσεως τοῦ τύπου ἐφθασε μέχρις ἡμῶν ἀναγγέλλουσα ὅτι ὁ τῆς Με, αλειστάτης Βασιλείας τῶν Ἑλλήνων Ὁλγας ἰδιαιτέρος γραμματεὺς καὶ διαπρεπὴς τοῦ Ἀθήνησι Πανεπιστημίου καθηγητὴς κ. Γεώργ. Λαμπάκης ἐπεχείρει ἐπιστημονικὴν ἐκδρομὴν χάριν Χριστιανικῶν ἀρχαιολογικῶν μελετῶν ἀνὰ τοὺς ἐπὶ ἀστέρας τῆς τοῦ Ἰωάννου Ἀποκαλύψεως, οὐδ' ἐφανταζόμεθα ἂν ὅτι ἠθέλομεν ἔχει τὸ ἐντύχημα καὶ τὴν ὑψηλὴν τιμὴν νὰ εὐρίσκεσθε σήμερον μεταξὺ ἡμῶν. Ὅτε δὲ διὰ τοῦ τύπου πάλιν ἐπληροφοροῦμεθα τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν ὁμογενῶν εἰς τὰς πόλεις, ἃς ἐπισκέψθητε μετὰ τῆς εὐγενεστάτης ὑμῶν συζύγου ἐφθονοῦμεν τῇ ἀληθείᾳ τὴν τύχην τῶν κατοίκων τῶν μερῶν ἐκείνων ἀγαπώσκοντες τὰς ἐκεῖθεν μακροὺς ἀνταποκρίσεις. Διὰ τοῦτο πληροφωρηθέντες ὅτι εὐρίσκεσθε εἰς τὸν πέμπτου ἀστέρα εἰς τὰς πάλαι ποτὲ διαλαμνύσας Σάρδεις ὑπὸ ἀκρατήτου ὄντως ἐνθουσιασμοῦ κατελήφθημεν καὶ δὲν ὠκνήσαμεν μετὰ τοῦ φιλογενοῦς καὶ ἐν παντὶ καλῷ προθύμου κ. Πανταλέοντος Κοκκίνου ἱατροῦ, ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς ἐνταῦθα ὁμογενοῦς κοινότητος συνδεόμενοι καὶ ὑπὸ τοῦ εὐγενοῦς ἐκατοντάρχου τῆς ἐνταῦθα χωροφυλακῆς μετὰ πολλῶν χωροφυλάκων, ὅπως ἐλθώμεν ἐκεῖσε, τοῦτο μὲν ὅπως ὑποβάλλωμεν τὰ σέβη ἡμῶν τῷ πρώτῳ Ἑλληνι ἀρχαιοχριστιανολόγῳ καὶ ἰδιαιτέρῳ γραμματεῖ τῆς Σεπτῆς τῶν Ἑλλήνων Ἀνάσσης, τοῦτο δὲ ὅπως διατυπώσωμεν ὑμῖν ἐγκάρδιον τῶν ἐνταῦθα ὁμογενῶν πόθον, ἵνα εὐαρεστούμενοι τιμήσῃτε μετὰ τῆς κ. Λαμπάκη δι' ἐπισκέψεως καὶ τὴν μικρὰν ἡμῶν πόλιν. Εὐγενῶς ἀποδεχθέντες ἡμεῖς τὸ δεύτερον καὶ μεθ' ἱερᾶς συγκινήσεως ἐκπληρώσαντες ἡμεῖς τὸ πρῶτον ὑπ' ἀνεκλήτου χάριτος ἐνεπλήσθημεν ὅτε εὐγενεῖ προσκλήσει ἡμῶν ἐλάβομεν μέρος εἰς τὴν ἀνὰ τὰ ἱερεῖα τῶν Σάρδεων ἐπιστημονικὴν ὑμῶν ἐκδρομὴν. Καὶ τότε εἶδομεν τὸν ἐπιστήμονα ταχὺν περὶ τὴν ἐκτέλεσιν, διορατικὸν καὶ ἐμβριθῆ περὶ τὴν γνωμοδοτήσιν, πανταχοῦ προφθάνοντα καὶ πάντα καὶ τὰ ἐλάχιστα ἀκόμη λεπτομερῶς ἐξετάζοντα. Ἐθανμάσαμεν τὸν ἄνδρα τὸν ἀποκρήμνους βράχους καὶ ἀνωφερεῖς ἀτραποὺς ἀναρριζώμενον χάριν τῆς ἐπιστήμης καὶ παράκολουθοῦμεν αὐτὸν μετὰ σιγῆς ἀφώνων καὶ αἰξόντος θαυμασμοῦ. Πόσον ἐπεθυμοῦμεν, κύριε Καθηγητά, νὰ κατείχομεν καὶ ἡμεῖς θέσιν τινα εἰς τὰ τοῦ Πανεπιστημίου βάρθρα ὅτε θέλετε ἀναπτύσσει εἰς τοὺς πρὸ ὑμῶν φοιτητὰς τὰς ἐκ τῶν ἀνὰ τὰς ἐπὶ τῆς ἀποκαλύψεως πόλεις ἐμβριθεῖς ὑμῶν με-

λέτας. Πλὴν μὴ δυνάμενοι νὰ τυχώμεν τούτου, ἐπιτρέψατε ἡμῖν ἅπασιν νὰ εὐχρηθώμεν ἐπὶ τῇ σήμερον ἀναχωρήσει ὑμῶν πρὸς ἐξακολούθησιν τῆς εὐγενοῦς ὑμῶν ἀποστολῆς κατευοδίων, ἔχοντες δι' ἐλπίδος ὅτι ἐκ τῆς ἀνὰ τὰς διαφόρους πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐπιστημονικῆς ὑμῶν ἐκδρομῆς θέλετε προσκομίσει καὶ τὴν ἐντύπωσιν ὅτι οἱ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ φιλολάου ἡμῶν Ἀνακτορ Σουλτὰν Ἀπιούλ Χαμίτ Χὰν τοῦ Β'. ἐν αὐταῖς διαβιοῦντες ὁμογενεῖς ἀπολαύουσι εὐρήνης πλήρους καὶ δικαιοσύνης καὶ ἐλευθερίας μὴ λησμονοῦντες ὅμως καὶ τὴν μητέρα πατρίδα πάσης εὐκαιρίας δραττόμενοι ὅπως ἐκδηλώσωσι τὴν πρὸς αὐτὴν ἀγάπην των. Εὐχαριστοῦντες δ' ἐν τέλει ὑμᾶς καὶ τὴν εὐγενεστάτην ὑμῶν σύζυγον ἐγκαρδίως διὰ τὴν ἣς ἐτιμῆσατε τὴν μικρὰν ταύτην πόλιν ἐπισκέψεως ὑμῶν δεόμεθα τοῦ Παναγάρχου ὅπως χαρίζῃ ὑμῖν κατὰ τὰς ὑπολειπομένας ἐπιστημονικὰς ἐκδρομὰς ὑγίαν ἀμετάπτωτον ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ μικροῦ μὲν τὸ δέμας πλὴν μεγάλη ἐκάστοτε ἐπιτελέσαντος Ἑλληνικοῦ Ἔθνους.

Εἰς ταῦτα ἀντεφωνήσαμεν ὅτι ἐκ παντὸς τρόπου ὀφειλομένον διπνεκῶς νὰ ῥίπτωμεν ἐν τοῖς σχολείοις ἡμῶν ἔλαιον, ἵνα μὴ αἱ λαμπάδες ἡμῶν σβέννυνται.

Ἡ παιδεία καὶ τὰ φῶτα, εἶναι ἀνέκκλετον ἡ δύναμις τοῦ Ἑλληνισμοῦ· ἔλαιον, ἔλαιον, ἔστω γενικῶς ὁ πόθος καὶ τὸ σύνθημα ἡμῶν. Καὶ τὸ πλῆθος μιᾶς φωνῆ ἐπὶ ὧσαν ἐφώνει : λάδι, λάδι, εἰς τὰ σχολεῖα !

ΧΡΙΣΤΙΑΝ ΤΑΤΑΡ

Τὴν 9 Ὀκτωβρίου, ὅτε ἐπιστρέφομεν ἐκ Φιλadelphείας, ἰσχυρὰ ἔσω φωνὴ ἔλεγεν ἡμῖν ὅτι ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἡδυνάμεθα νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς Σμύρνην, χωρὶς νὰ ἐπισκεφθώμεν τὸ ἐγγύτερον τοῦ Σαλιχλί πρὸς τὰς Σάρδεες Χριστιαν. τοῦτο χωρίον, ἄλλοτε Γκιανού-κιοὶ καὶ Γκιούρ-κιοὶ καλοῦμενον. Καὶ ὡς ὁψόμεθα οὐκ ἔλαθεν ἡμᾶς ἡ φωνή.

Τὸ χωρίον τοῦτο τῶν μὲν Σάρδεων ἀπέχει 1 ὥραν, τοῦ δὲ Σαλιχλί 20' λεπτά· συνίσταται δὲ μόνον ἐξ 25 Χριστιανικῶν οἰκογενειῶν, ἐξ οὗ καὶ ἡ ἐπωνυμία Χριστιαν-Τατάρ.

Γνωστὸν δ' ὅτι πᾶσαι αἱ περὶ τὰς Σάρδεες χριστιανικαὶ κοινότητες ἀνέκλετον ἔλαβον καὶ ἐλάμβανον ἐκ τῶν Σάρδεων χριστιανικᾶς πλάκας καὶ μάρμαρα πρὸς χρῆσιν τῶν ἰδίων ναῶν.

ΝΑΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

Τὸ ναίδιον τοῦ χωρίου ἦν παλαιόν· καταστραφὲν δὲ ὑπὸ τοῦ ἐκεῖ χειμάρρου Κουρσούμ-Τσάι, (ποταμὸς-μολύβδου) ἐσχάτως ἀνηγέρθη νέον, τούτου δὲ ἡ αὐλὴ χρησιμεύει καὶ ὡς νεκροταφεῖον. (Φωτ. 6101. Εἰκ. 175).

Εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἐχάσαμεν ὅτι ἡ ἐκεῖ Χριστιανικὴ συνειδήσις ἔχει Νεὸν εἰς τὸν ἰδρυτὴν Εὐαγγελιστὴν τοῦ Ε'. Ἀστέρος τῆς Ἀποκαλύψεως.

Ἐσωτερικῶς : IC. XC. Ο ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΩΡ ἔργον συνήθους τέχνης.

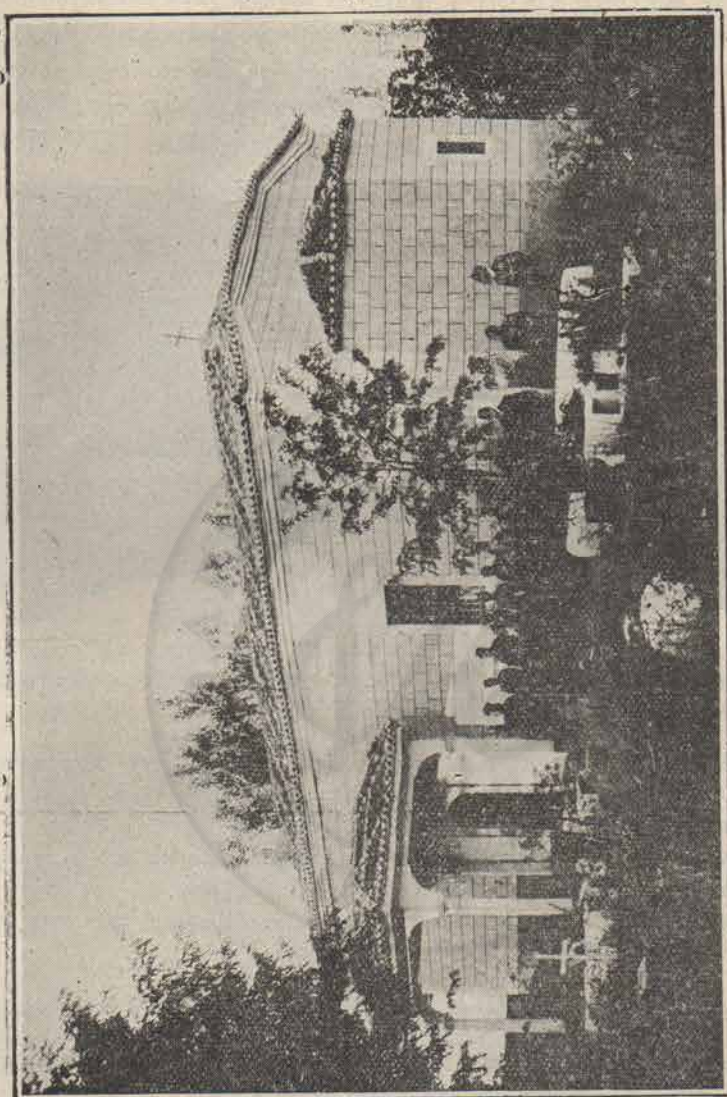
«Δέσις τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ Λιμπέρι 1843».

MHP. Θ8 ἔργον ἀθλιας τέχνης.

ὑπὸ τὴν εἰκόνα Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου :

«Δέσις τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ Κωνσταντίνου συμβίας καὶ τῶν τέκνων αὐτῶν 1844».

ὑπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου Γεωργίου «1844»· ὑπὸ τὴν τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προ-

Εἰκ. 175. Ναὸς ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἐν τῷ ἐγγυτέρῳ τῶν Σάρδεων Χριστιανικῷ χωρίῳ Χριστιάν-Τατέρ.

δρόμου : «μετανοεῖτε»· ὑπὸ δὲ τὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου Τρύφωνος :

«Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ τοῦ εὐλογημένου Ἰσααφίου τῶν περιβολάριδων 1836».

ΤΟ ΙΕΡΟΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΜΟΝΟΓΡΑΜΜΑ

Ἀρχαίαν ὅμως Χριστιανικὴν πλάκα, μάρμαρον ἢ σταυρὸν ἐκ Σάρδεων, ἢ ἐπιγραφὴν, οὐδαμῶς ἐπὶ πολὺ ἀνευρισκόν, ὅτε ἀνεξετάζων τάφον τινα εἶδον ἀσβεστωμένην τοιαύτην τινα ἐπ' αὐτοῦ πλάκα, ἥτις ὡς πῶρινος λιθοῦς μᾶλλον, ἢ ὡς μάρμαρον ἐφαίνετο· βεβαιωθεὶς ὅμως ὅτι ἔχω ἐνώπιόν μου τμῆμα σταυροφόρου πλακός, ἔψαυσα πρὸς τὴν ὑποκάτω, θείς τὴν χεῖρά μου εἰς τὴν ὀπὴν, ἐν ἣ τίθεται τὸ κανδύλιον τοῦ

νεκροῦ, διὰ τῆς ἀφῆς εὐθὺς κατενόησα ὅτι αἱ χεῖρές μου ψηλαφῶσιν ἴσως ἱερὸν τι μονόγραμμα, ἐφ' ᾧ αὐθωρεὶ ἀνατρεψας ταύτην, ἐν ἀρρήτῳ χαρᾷ καὶ συγκινήσει εἶδον ὅτι ἔχω ἐνώπιόν μου λαμπρὸν ἐκ Σαρδεων μαρμαρίνον Χριστιανικὸν θωράκιον ε', αἰῶνος (0,50×0,52.), ἐφ' οὗ, ἀφ' ἐνὸς εὑρηται ἀληθῶς τὸ ἱερὸν τοῦ Ἰησοῦ μονόγραμμα (Εἰκ. 176), οἷα τοιαῦτα εὑρηται ἐν τῷ ἐν Θεσσαλονικῇ Ναῷ τοῦ ἁγίου Μηνᾶ ἐπὶ Ἀμβωνος, νῦν χρησιμεύοντος ὡς συνθρόνου. (Φωτ. 5634. Πρβλ. Holtz. σ.

Εἰκ. 176. Θωράκιον, ἐφ' οὗ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἰησοῦ μονόγραμμα. = I. X.

Εἰκ. 177. Θωράκιον, ἐφ' οὗ ὁ ἀρχαῖος τύπος τοῦ τιμίου Σταυροῦ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Σαρδεων.

172.), ἀφ' ἐτέρου δὲ ὁ ἀρχαῖος τύπος τοῦ τιμίου Σταυροῦ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Σαρδεων (Εἰκ. 177) ὡς τοιοῦτος εὑρηται καὶ ἐπὶ θωρακίου ἐν τῷ ἐν Ῥαβένν., Ναῷ τοῦ S. Giovanni Evangelista. (Holtz. σ. 152.).

Ταύτην παρελαβομεν αὐθωρεὶ εἰς τὸ χωρίον Σιλιχλί, καὶ διὰ τοῦ ἀναχωροῦντος τὴν ἐσπέραν ἐκείνην συρμῶ ἀπεστείλαμεν ταύτην εἰς Σμύρνην.

Εἶναι ἀνεκδιήγητον πόσον ὑπερήφανος καὶ ἡγεμονικῶς ἐφανη ἡμῖν τὴν ἐσπέραν ἐκείνην τρέχων ὁ Σιδηρόδρομος!

Καὶ διατί ὅχι; Ποιον φορτίον ἤξιοῦτο νὰ ἔχη ἐφ' αὐτοῦ;

Τὸ ἐκ Σαρδεων ἱερὸν τοῦ Ἰησοῦ μονόγραμμα, εἶναι μικρὰ ἢ τιμὴ αὕτη;

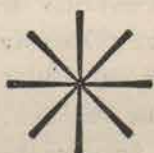
ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΗΜΩΝ ΒΛΕΜΜΑ ΕΠΙ ΤΑ ΕΡΕΙΠΙΑ ΤΩΝ ΣΑΡΔΕΩΝ

Διανυκτερεύσαντες δὲ εἰς Σαλιχλί, τὴν ἐπιούσαν (10 Ὀκτωβρ.), ἐπισκεφθήμεν τὸ β' τὰς Σάρδεις τὴν δ' ἐπομένην 8 1)2 π. μ. ἀνεχωρήσαμεν διὰ Σμύρνην.

Διερχόμενοι δὲ διὰ τῶν Σαρδεων, διηνεκῶς ἤμεν προσηλωμένοι εἰς τὰ ἐνδοξα ταῦτα τοῦ Ἑλληνικοῦ Χριστιανισμοῦ ἐρείπια· ἐφ' ἃ ἐκταζόμεθα τὸ πνεῦμα τοῦ ἱεροῦ Μελίτωνος ἱπτάμενον ὑπεράνω τούτων· καὶ ὅτι παρηκολούθει ἡμᾶς, χωρὶς νὰ δύναται καὶ νὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τοῦ τόπου, εἰς ὃν ἐκοιμήτο καὶ τὸ ἀγαπητὸν παιμνιον αὐτοῦ!

Καὶ ἤδη ἐπὶ τὸν ΣΤ' τῆς Ἀποκαλύψεως Ἀστέρα, τὸν οὕτω θειῶς ἐν τῷ πνευματικῷ στερεώματι τῆς Λυδίας μαρμαίροντα.

ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑ

ΑΣΤΗΡ ΕΚΤΟΣ

Και τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Φιλαδελφείᾳ ἐκκλησίας γράψον, Τάδε λέγει ὁ ἅγιος, ὁ ἀληθινός, ὁ ἔχων τὴν κλεῖδα τοῦ Δαβὶδ, ὁ ἀνοίγων καὶ οὐδεὶς κλείει, καὶ κλείει καὶ οὐδεὶς ἀνοίγει.

Οἶδά σου τὰ ἔργα, ἰδοὺ δέδωκα ἐνώπιόν σου θύραν ἀνεφγμένην καὶ οὐδεὶς δύναται κλείσαι αὐτήν· ὅτι μικρὰν ἔχεις δύναμιν, καὶ ἐτήρησάς μου τὸν λόγον, καὶ οὐκ ἤρνησω τὸ ὄνομά μου.

Ἴδοὺ δίδωμι ἐκ τῆς συναγωγῆς τοῦ Σατανᾶ τῶν λεγόντων ἑαυτοὺς Ἰουδαίους εἶναι, καὶ οὐκ εἶσιν, ἀλλὰ ψεύδονται· ἰδοὺ ποιήσω αὐτοὺς ἵνα ἤξωσι καὶ προσκυνήσωσιν ἐνώπιον τῶν ποδῶν σου, καὶ γνώσιν ὅτι ἐγὼ ἡγάπησά σε.

Ὅτι ἐτήρησας τὸν λόγον τῆς ὑπομονῆς μου, καὶ ἐγὼ σε τηρήσω ἐκ τῆς ὥρας τοῦ πειρασμοῦ τῆς μελλούσης ἔρχεσθαι ἐπὶ τῆς οἰκουμένης ὅλης, πειρᾶσαι τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς.

Ἴδοὺ ἔρχομαι ταχύ· κράτει ὃ ἔχεις, ἵνα μηδεὶς λάβῃ τὸν στέφανόν σου.

Ὁ νικῶν, ποιήσω αὐτὸν στύλον ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ μου, καὶ ἐξω οὐ μὴ ἐξέλθῃ ἔτι, καὶ γράψω ἐπ' αὐτὸν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ μου, καὶ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως τοῦ Θεοῦ μου, τῆς καίνης Ἰερουσαλὴμ, ἣ καταβαίνει ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ μου, καὶ τὸ ὄνομά μου τὸ καινόν.

Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.

(Ἀποκ. γ'. 7—13.).

ΙΣΤΟΡΙΑ

Ἐπὶ τῶν μεθορίων τῆς Λυδίας καὶ Φρυγίας, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Τρώλου καὶ Τήνου (Ἀκ-δάγ), παρὰ τὸν ποταμὸν Κόγαμον (Κουζού-Τσαϊ), τὸν ἐπὶ τοῦ Ἑρμου χυνόμενον, ἐπὶ τῆς ἀρχαίας πόλεως Καλλατῆβου (Ἡροδ. Ζ'. 31.), κεῖται ἡ ἀμφιθεατρικὴ πόλις Φιλαδέλφεια, τῷ 130 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Βασιλέως τῆς Περγᾶμου Ἀττάλου Β'. τοῦ Φιλαδελφεύς κτισθεῖσα, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα ἔλαβεν.

Ἡ Φιλαδέλφεια, ὡς ἐκ τῶν ἡφαιστειογενῶν αὐτῆς πηγῶν καὶ πετρωμάτων, φαίνεται ὅτι ἦν τὸ κέντρον τοῦ φοβεροῦ σεισμοῦ, ἐξ οὗ δεινῶς ἔπαθε τὸ 17 μ. Χ. ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Τιβερίου, καὶ διὰ τοῦτο ὁ Στράβων καλεῖ αὐτὴν σεισμῶν πλήρη.¹

Διὰ τὴν ἐν τῇ ἀρχαιότητι δὲ λαμπρότητα καὶ κομψότητα αὐτῆς, ἡ Φιλαδέλφεια ἐκλήθη καὶ «μικρὰ Ἀθῆναι».

Ἡ Φιλαδέλφεια παρakoλoυθεῖ τὴν πολιτικὴν τύχην τῆς Περγᾶμου καὶ τῶν Σάρδεων, ὧν ἀπέχει πρὸς Ν. 28 μίλια,² τῆς δὲ Ἐφέσου 60.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ

Βεβαίως ὁ Χριστιανισμὸς εἰσῆχθη ἐν Φιλαδέλφειᾳ πρὸ τῆς Ἀποκαλύψεως, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, καθ' ὃν, ἥδη εἵπομεν ὅτι, εἰσῆχθη καὶ εἰς τὰς προηγουμένας Ἐκκλησίας τοῦτ' ἐστὶ ἡ ὑπὸ μαθητῶν Παύλου καὶ Ἰωάννου, ἢ ὑπὸ ἐμπόρων Χριστιανῶν τῆς Ἀσίας, ἢ ὑπ' ἐκείνων ὅσοι ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκ Φρυγίας, ἦσαν παρόντες κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς. (Πράξ. β'. 10.).

Η ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ

Ἐκ τῶν λόγων δὲ, οὓς ἀποτείνει εἰς τοὺς Φιλαδελφεῖς ἡ Ἀποκάλυψις, βλέπομεν ὅτι ἐξ ἀρχῆς (ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς Χριστιανούς τῶν Σάρδεων), ἡ Χριστιανικὴ κοινότης τῆς Φιλαδελφείας διεκρίνετο διὰ τὴν πίστιν αὐτῆς, ἐφ' ᾧ εὐλογεῖται, ὅτι ἐπειδὴ μικρὰ οὖσα, ἐτήρησε τὸν λόγον τοῦ Κυρίου καὶ δὲν ἡρνήθη τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ, διὰ τοῦτο θέλει δώσει εἰς τὴν μικρὰν ταύτην κοινότητα τῶν Χριστιανῶν,

1. «Μετὰ δὲ Λυδοῦς εἰσι οἱ Μυσοὶ καὶ πόλις Φιλαδέλφεια σεισμῶν πλήρης· οὗ γὰρ διαλείπον-σιν οἱ τοῖχοι δι' ἰστάμενοι καὶ ἄλλοι· ἄλλο μέρος τῆς πόλεως κακοπαθοῦν· οἰκοῦσι οὖν ὀλίγοι, τὴν πόλιν διὰ τοῦτο· οἱ δὲ πολλοὶ καταβιοῦσιν ἐν τῇ χώρᾳ γεωργοῦντές, ἔχοντες εὐδαίμονα γῆν». (Στράβ. II'. σ. 628. πρβλ. καὶ IB'. σ. 579.).

2. Γεωγρ. Μελετίου σ. 459. Κατὰ τὸν Spon (1675) ἀπέχει τῶν Σάρδεων 27. (I. σ. 350.).

νά μέλη Χριστιανῶν, ἐξ αὐτῶν τῶν ἀσπόνδων ἐχθρῶν, τῶν Ἰουδαίων, καὶ δὴ θά-
κάμη, ὥστε οὗτοι νὰ ἔλθωσι καὶ νὰ προσκυνήσωσι τοὺς ποδας αὐτῶν, καὶ οὕτω μύ-
θωσιν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἠγάπησεν αὐτούς.

Ὑπόσχεται εἰς αὐτοὺς σταδίον ἐλεύθερον «*θύραν ἀνεωγμένην*», ἣν ἀφοῦ ἤνοι-
ξεν Αὐτός, οὐδεὶς δύναται νὰ κλεισῇ· ὅτι θὰ τηρήσῃ αὐτοὺς ἐκ τῆς ὥρας τῶν δια-
φόρων πειρασμῶν τῶν ἐρχομένων εἰς τὸν κόσμον· συνιστᾷ δὲ εἰς αὐτοὺς ὅπως κρα-
τῶσιν, ὃ ἔχουσι καὶ τοῦτο, ὅπως μὴ ἄλλος λάβῃ τὸν στέφανον αὐτῶν. Τὸν νικῶντα
θέλει ποιῆσαι ὡς στύλον ἐντὸς τοῦ ναοῦ τοῦ Θεοῦ, μὴ ἐξερχόμενον πλέον καὶ ἐπ'
αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς θέλει γράψῃ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ Αὐτοῦ, τὸ ὄνομα τῆς Νέας Ἱερου-
σαλήμ, ἥτις καταβαίνει ἐκ τοῦ Οὐρανοῦ, ὡς καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ τὸ καινόν, ὅπερ
ἐστὶν **ΧΡΙΣΤΟΣ**.

Τί ἐκ τούτων μνησθάνομεν ; ὅτι, ἂν εἰς ἐκάστην Ἐκκλησίαν ὁ Ἰησοῦς διδῇ ταύτην,
ἢ ἐκείνην τὴν δωρεάν, ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν εὐλογίαν, τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Φιλα-
δελφείας τὴν θεωρεῖ ὡς τὴν μεγάλην στήλην, ἐφ' ἧς θέλει ἀναστηλώσει εἰς μνημόσυ-
νον αἰώνιον τὰ τιμιώτατα τῶν ὀνομάτων, οἷον τὸ ὄνομα τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, κατ'
ἀντιθεσιν τῶν ψευδῶν θεῶν τῆς Ἑλληνικῆς μυθολογίας, θέλει γράψῃ τὸ ὄνομα τῆς
νέας πόλεως Ἱερουσαλήμ, ἥτις καταβαίνει τελεῖα ἀπὸ τοῦ Οὐρανοῦ, ὡς πρότυπον
νέας ἐν Χριστῷ πόλεως· πρὸς δὲ θέλει ἐπιγράψῃ τὸ καινόν αὐτοῦ ὄνομα **ΧΡΙΣΤΟΣ**,
ἐξ οὗ καὶ **ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ** οἱ εἰς Αὐτὸν πιστεύοντες προσωνομάσθησαν.

Ποία τοῦ κόσμου Ἐκκλησία δύναται νὰ εἴπῃ ὅτι, κατὰ τὴν Ἀποκάλυψιν, εἶναι ὁ
στύλος, ὃν ὁ Κύριος εὗρεν ἄξιον καὶ πιστόν, ἐφ' οὗ νὰ γράψῃ τὰ θεῖα ταῦτα ὀνόματα
τοῦ Θεοῦ, τῆς νέας Πόλεως καὶ τοῦ Χριστοῦ ; ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν τὴν τὴν
ἀγαπητὴν αὐτοῦ Χριστιανικὴν κοινότητα τῆς Φιλαδελφείας, ὅτι θέλει τηρήσῃ αὐτήν
ἐκ τῆς ὥρας τῶν πειρασμῶν.

Καὶ ἀληθῶς, πολλοὶ πειρασμοὶ διὰ τῶν αἰώνων διήλθον διὰ τῆς Ἐκκλησίας
ταύτης, ἀπὸ πάντων ὅμως ἐλυτρώσατο αὐτήν ὁ Κύριος, ἐφ' ᾧ αὕτη ζῇ καὶ ἀκμαζει·
δικαίως δὲ ὁ Chandler λέγει ὅτι εἶναι θαυμασμοῦ ἄξιον, ὅτι ἡ Φιλαδέλφεια ἐν
μέσῳ τύσων καταστροφῶν οὐδέποτε ἐγκατελείφθη, ἢ ἡρημώθη. (II. σ. 158.).

1. Μία μόνον πόλις τοῦ Νέου Κόσμου ἦ ἐν Ἀμερικῇ Φιλαδέλφεια, ἐξ ἐντανακλάσεως τῆς
λάμψεως τοῦ ΣΤ'. τούτου Ἀστέρος τῆς Ἀποκαλύψεως, δύναται νὰ εἴπῃ ὅτι φέρει τὸ ὄνομα
τοῦτο, ἐκ τῶν εἰρηνικῶν αἰσθημάτων, ἅτινα ἐν αὐτῇ καλλιεργῶσιν οἱ Χριστιανοὶ Κουάκεροι,
οὗτοι πρῶτοι, ἐκ τῆς Ἀποστολικῆς ρήσεως, ἡ Φιλαδέλφεια μενέτω, Φιλαδέλφειαν καλέσαντες
τὴν πόλιν, ἣν οὗτοι τὸ πρῶτον εἰσέσχισαν.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι πρὸ τίνος μέγας ἐν Φιλαδελφείᾳ Κουάκερος βιομήχανος, ἡρνήθη νὰ ἐκ-
τελέσῃ ὠρισμένας παραγγελίας ἐν τῷ καταστήματι αὐτοῦ, διὰ μόνον τὸν λόγον ὅτι αὐταὶ ἤθε-
λον χρησιμεύειν ὡς ὄργανα πολέμου, ἅτινα οὐδόλως οἱ τὴν εἰρήνην διώκοντες Χριστιανοί, ἐπι-
τρέπεται νὰ κατασκευάζωσιν.

Ὡσαύτως δ' ἔχομεν Φιλαδέλφειαν ἐν Κιλικίᾳ ὑπὸ τὸν Σελευκίαν Μητροπόλιν μετ' ἑρ-
νον Ἐπισκόπου. (Μελετ. Γεωγρ. 1728 σ. 475), ἐτέραν ἐν Παμφυλίᾳ τὸ πάλαι Ἀσέλγειαν
διὰ τὴν ἀσέλγειαν τῶν κατοίκων (αὐτόθι σ. 473), καὶ ἐτέραν ἐν τῇ Κοίλῃ Συρίᾳ (αὐτόθι σ. 509).

Τὸν ἀνεξήγητον ὁμῶς θαυμασμὸν τοῦτον ἐξηγοῦσιν αἱ ὀλίγαι αὐταὶ λέξεις τῆς Ἀποκαλύψεως : «οὐ ἐτήρησας τὸν λόγον τῆς ὑπομονῆς μου, καὶ γὰρ σε τηρήσω ἐκ τῆς ὄρας τοῦ πειρασμοῦ, τῆς μελλούσης ἐρχεσθαι ἐπὶ τῆς οἰκουμένης ὅλης, πειράσαι τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς»! (Ἀποκ. γ'. 10.).

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ ΑΠΟ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΑΙΩΝΟΣ

Πρῶτος Ἐπίσκοπος Φιλαδελφείας, κατὰ τὰς Ἀποστολικὰς Διατάξεις (VII. 46.), χειροτονηθεὶς ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἀναφέρεται ὁ Δημήτριος, πιθανῶς ὁ ἀναφερόμενος ἐν τέλει τῆς Γ'. ἐπιστολῆς Ἰωάννου (στιχ. 12.), κατὰ δὲ τὸν Le Quien (I. 868.), πρῶτος Ἐπίσκοπος Φιλαδελφείας ἀναφέρεται ὁ Λούκιος, εἶτα δὲ ὁ Δημήτριος.

Ἐξ ὧν δὲ τῶν αἰώνων, ὀνομαστί 23 ἀναφέρει Ἐπισκόπους Φιλαδελφείας, ἐξ ὧν ὁ Ἐτοιμάσιος συμμετέσχε τῆς Α'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου (325), ὁ Θεοφανὴς τῆς Γ'. (431.), ὁ Ἰωάννης α'. τῆς Ε'. (680.), καὶ ὁ Στέφανος τῆς Ζ'. (778.).

Διὰ τῶν αἰώνων. — Κατὰ τὸν Ε'. αἰῶνα περὶ τὸ 480 μ. Χ. ἀναφέρεται γνωστὸς ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Πατρολογίᾳ συγγραφεὺς ὑπὸ τὸ ὄνομα Μάλχος, ρήτωρ Φιλαδελφείας. (Τομ. 113. σελ. 756.).

Πρὸ τοῦ Θ'. αἰῶνος ἡ Φιλαδέλφεια ἦν α'. θρόνος ὑπὸ τὸν Σάρδεων.¹ Ἐπὶ Λέοντος τοῦ σοφοῦ (886.) ἀναφέρεται ὡσαύτως ὡς α'. θρόνος.² Ἐπὶ δὲ Ἀνδρονικοῦ τοῦ Παλαιολόγου. (1183). προῦβιβάσθη εἰς ε'. θρόνον ὑπὸ τὸν Κων. πόλεως.³

Ἡ Φιλαδέλφεια ἐπὶ τῶν χρόνων τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων ἐθεωρεῖτο πολυάνθρωπος πόλις, ὡς ἀγγιτερμονοῦσα δὲ πρὸς τὰ Περσικὰ ὄρια, ἐφημιζετο διὰ τὸ μάχιμον τῶν ἀνδρῶν, καὶ ἰδίᾳ τὴν ἐπὶ τοξείᾳ ἀσκήσιν αὐτῶν.

Ἡδὴ ἀπὸ τοῦ ια'. αἰῶνος ἄρχονται αἱ κατ' αὐτῆς δειναὶ πολιορκίαι τῶν Τούρκων. ἃς περιγράφει ἡμῖν ὁ Χωνιάτης.

Τῷ 1074 ἐκυριεύθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν Σελτσούκων, ἀλλὰ τῷ 1907 ἐπανεκτήσε αὐτήν ἐξ ἐφόδου μετὰ τῶν Σαρδεων ὁ στρατηγὸς Ἰωάννης ὁ Δούκας.⁴

Τῷ 1175 ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐν Φιλαδελφείᾳ διέμενον Μανουὴλ ὁ Κομνηνὸς νοσηλευόμενος πληγωθεὶς ἐγγὺς τῶν πηγῶν τοῦ Μαιάνδρου.⁵

Τῷ 1188 Θεόδωρος ὁ Μανικαπᾶς, Πατριάρχης Φιλαδελφείας, ὁ καὶ Μωροθεόδωρος ἐπωνομαζόμενος, ἀνηγορεύθη ἐν Λυδίᾳ Αὐτοκράτωρ, ὅς καὶ ἰδίᾳ ἀργυρᾷ ἐκοψέ νομί-

1. Πάλλη καὶ Ποτλῆ. Ε'. σ. 458.

2. Αὐτόθι. Ε'. σ. 477.

3. Αὐτόθι. Ε'. σ. 491.

4. Ghandler II. 157.

5. Chandler II. 157.

ματα ((Ισακκ. II. κεφ. Β'), ὡν οὐδὲν διεσώθη· τοῦτον συλλαβὴν καθεῖρξεν ὁ Ἰσακκὸς Β'. (1185—1195.). (Sabatier I. σ. 16. II. σ. 22.).

Κατὰ τὸν Tagenon, τῇ 21 Ἀπριλίου 1190, συνεκροτήθη ἐν Φιλαδελφείᾳ μάχη τῶν Σταυροφόρων, δύο ἡμέρας ἐνταῦθα διατριψάντων. (Weber. Δινέρ. σ. 23.).

Τῷ 1213—1216 ἀναφέρεται Μητροπολίτης Φιλαδελφείας Νικόλαος¹ μὴ ἀναφερόμενος εἰς τὸν κατάλογον τοῦ Le Quien.

Κατὰ τὸν 17. αἰῶνα, περὶ τὸ 1220 ἐν τῇ Ἀσματικῇ Ἀκολουθίᾳ τοῦ ἁγίου Βασιλέως Ἰωάννου τοῦ Βατάτζη (1872. σ. 32.), ἀναφέρεται ὅτι ἐν Φιλαδελφείᾳ ὑπῆρχε Νεὸς τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ, πρὸς ὃν, ὁ παππὸς τοῦ ἀνωτέρου Βασιλέως († 1255) Κωνσταντῖνος προτίθετο ὅπως ἀποδώσῃ τοὺς εὐχαριστηρίους ὕμνους ἐπὶ τῇ λαμπρᾷ αὐτοῦ κατὰ τῶν ἐχθρῶν νικῇ, ἣν ἔρατο παρὰ τὴν κατὰ τὸν Μαϊάνδρον Ἀντιόχειαν, ἀλλὰ παρητήθη τοῦτου μαθὼν τὰ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Αὐτοκράτορος Μανουὴλ κλπ.

Μετ' ὀλίγας δὲ ἡμέρας διετάχθη παρὰ τοῦ, μετὰ τὸν Μανουὴλ, Αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου, ὅπως παραδώσῃ τὴν Φιλαδελφειανὴν Θεόδωρον τὸν Αἰμπερδᾶν (αὐτόθι σ. 33.).

Ὁ Νεὸς οὗτος τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ ἐστὶν ἡ νῦν Μητρόπολις, ὡς ἐξάγεται ἐξ ἀρχαίων λειψάνων, περὶ ὧν ἐροῦμεν εἰς τὰ περὶ τοῦ Νεοῦ τοῦτου.

Ἐπὶ Μανουὴλ Β'. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου (1228—1240), ἀναφέρεται ὁ Φιλαδελφείας Φωκᾶς, ὃς μετὰ τοῦ Σάρδεων Ἀνδρονίκου, τοῦ Σμύρνης Ἰωάννου

Εἰκ. 178. † Ὁ Σάρδεων Μιχαὴλ Κλεόβουλος. Ὁ σοφὸς Διευθυντὴς τῆς ἐν Φαναρίῳ Πατριαρχικῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς, χειροτονηθεὶς κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1901. (ἰδὲ σελ. 358.).

1. Βυζ. Χρον. Δ'. σ. 166 καὶ τῷ 1216 IB'. σ. 103. Ράλλη. Ε'. σ. 114. Μεγλιάρη. Νίκαια. σ. 100.

κτλ., συμμετέσχε τῆς ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω Πατριάρχην Συνόδου πρὸς λύσιν διαφορῶν ἀποριῶν (πρβλ. σ. 163.).¹

Τῷ 1244 ὁ Αὐτοκράτωρ Ἰωάννης Δούκας ὁ Βατάτζης (1222—1254) ἀμυνόμενος κατὰ τοῦ Ὁρθογρούλεω, ἀνήγειρεν ἐν Φιλαδελφείᾳ ὄχυρόν φρούριον (Φωτ. 6127.) πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς πόλεως. (Texier. III. σ. 25.).

Ἐν Πατριαρχικῷ ἔγγράφῳ, Ἀρσενίου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου τῷ 1256, ὁ Φιλαδελφεὺς Ἰωάννης ἀναφέρεται καὶ ὡς τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ Συρακούσης.²

Περὶ τὸ 1270 ὁ Νικηφόρος Χοῦμος, γράφει πρὸς τὸν Φιλαδελφεὺς Θεολήπτον λύων ἀπορίας αὐτοῦ.³

Ἐν τῇ Πατρολογία δέ, περὶ τὸ 1320 εὐρηται λόγος τοῦ Μητροπολίτου τούτου Θεολήπτου: «τὴν ἐν Χριστῷ κοινὴν ἐργασίαν διασαφῶν, καὶ δεικνύων ἐν βραχεὶ τοῦ μοναδικοῦ ἐπαγγέλματος τὸν κόπον» ὡσαύτως περὶ νοερᾶς προσευχῆς καὶ ὕμνοι κατανυκτικοὶ ἐννέκ.⁴

Οὗτος ἦν διδάσκαλος τοῦ Βαρλαάμ, ὁ δὲ Πατριάρχης Φιλόθεος καλεῖ αὐτὸν «μέγαν τῆς Φιλαδελφείας φωστῆρα».⁵

Τῷ 1300, ὁ Σουλτάνος Ἀλλαδὶν, μετὰ τοῦ Καραμάν, ἐκυριεύσαν τὴν Φιλαδέλφειαν⁶ τούτων δὲ τῷ 1304 ἐκδιωχθέντων, ἡ Φιλαδέλφεια ἠνώθη μετὰ τῆς Περγάμου καὶ τῶν Σάρδεων.

Τῷ 1306 ὁμοῦς, ἐν ᾧ ἤδη ἡ πόλις ἐκυριεύετο ὑπὸ τοῦ Ἀλίουρά, αἰρνης ἀπεκρούσθη οὗτος ὑπὸ τοῦ, ὡς ἐκ θείας προνοίας προεβάσαντος Βυζαντινοῦ στρατοῦ⁷ καὶ οὕτως ἀληθῶς ὁ Κύριος, κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν Αὐτοῦ, ἔσωσεν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ὥρας τοῦ πειρασμοῦ· θαυμάσιον δ' ὅτι οἱ Φιλαδελφεὶς πεποιθότες ἐπὶ Κύριον ἐνέπαιζον τὸν ἐχθρόν.

Ἀπὸ τοῦ 1320—1321 ἐπατριαρχευσεν ὁσίως καὶ θεαρέστως ὁ ἐκ Φιλαδελφείας Γεράσιμος ὁ Α'. ἡγούμενος τῆς ὑπὸ τοῦ Βατάτση περὶ τὴν Μαγνησίαν ἰδρυθείσης Μονῆς τῶν Σωσάνδρων.⁸

Τῷ 1342 ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἰωάννης ΙΔ'. ὁ Καλέκας, διακρίπτει τῷ Φιλαδελφεῖς ἴδιον ἔγγραφον, ὅπως οὗτος παύσῃ ἀποστερεῶν τὸν εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν προσελθόντα Γενουήσιον Ἰωάννην⁹ τῆς ζωαρχείας, ἣν ἡ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἡ Βασιλεὺς ἀπέταξαν ὑπὲρ αὐτοῦ.

1. Βυζ. Χρον. Δ'. 166. Πάλλη. Ε'. 114. Μηλιαρ. Νίκαια. σ. 100.

2. Acta. Patr. I. σ. 119.

3. Πατρ. Migne. Τόμ. 140. σ. 1452. πρβλ. Κλεις Πατρ. σ. 259.

4. Πατρ. Migne. Τόμ. 143. σ. 381. πρβλ. καὶ Γεδεών Πατρ. πίν. σ. 400.

5. Πατρ. Migne. Τόμ. 151. σ. 551. καὶ 560. πρβλ. Γεδ. Πατρ. πίν. σ. 400. Ἐκκλησ. Φάρος. Τόμ. Β'. σ. 299.

6. Chandler. II. σ. 157.

7. Chandler. II. 158.

8. Γεδ. Πατρ. πίν. σ. 417.

9. Acta. Patr. I. σ. 227.

Τῷ 1345 Φιλαδελφείας ἀναφέρεται Μακάριος ὁ Χρυσοκέφαλος, οὗ λαμπρὸς καὶ εὐγλωττος περιεσώθη λόγος εἰς τὴν ὕψωσιν τοῦ Τιμίου Στζυρού, πλήρης θείου ἐνθουσιασμοῦ πρὸς τὴν δόξαν τοῦ Κυρίου, καὶ τὸν τιμιὸν αὐτοῦ Στζυρόν.¹

Τοῦτου ὡσαύτως ἔργον ἐστὶν ἡ λαμπρά ἐπὶ ἐπιδρομῶν εὐχή: «*Δέσποτα Κύριε, ὁ Θεὸς ἡμῶν, τίς ὁμοιωθήσεται σοι, τίς ὁμοίός σοι ἐν Θεοῖς . . .*»,² ἣν διὰ τὰς τότε φοβεράς ἐπιδρομὰς τῶν ἀντικειμένων συνέγραψεν.

Τῷ 1347 ἀνατίθεται τῷ Φιλαδελφείας ἡ διοικήσις τῶν Ἐκκλησιῶν Σμύρνης³ (σ. 165.).

Τῷ 1354 διὰ Πατριαρχικοῦ γραμματοῦ Καλλίστου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ἀνατίθεται τῷ Φιλαδελφείας ἡ διοικήσις τῆς Παλαιᾶς Φωκαίας, ὡς καὶ τῶν χειροῦσων Ἐκκλησιῶν, ὅσαι δὲν εἶχον δοθῇ πρὸς ἄλλους Ἐπισκόπους, ἐπιδύσεως χάριν.⁴

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος πληροφορούμεθα, ὅτι ἐν Φιλαδελφείᾳ ὑπῆρχε Γυναικεία Πατριαρχικὴ Μονὴ τῆς Θεοτόκου, ἐπιτεκλημένη «*τοῦ κῦρ Δαυὶδ*», ἀφ' ἧς, ὁ αὐτὸς Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Καλλίστος, ἐντέλλεται τῷ Φιλαδελφείας, ὅπως ἀποδιώξῃ τὴν κακὴν μοναχὴν Ἀγγελίαν τὴν Σεναχηρίαν, τὴν πολλῶν ψυχᾶς λυμνηαμένην, καὶ ἀναλάβῃ αὐτὴς τὴν πνευματικὴν ἐφορείαν τῆς Μονῆς ταύτης.⁵

Ἀπὸ τοῦ 1369 ἡ Φιλαδέλφεια λαμβάνει ὑφ' ἐαυτὴν τὸν θρόνον τῶν Σάρδεων, ὡς ἤδη τὰ δέοντα ἐν σ. 344 εἶπομεν.⁶

Ἐπὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Νεῖλου (1380—1385) διδόνται εἰς τὸν Ἐξάρχον Μιχαὴλ τὰ ἐν τῇ πόλει Φιλαδελφείᾳ Πατριαρχικὰ δικαία,⁷ τῷ δὲ 1385 ἐδόθησαν ἐξαρχικῶς εἰς τὸν Μητροπολίτην Φιλαδελφείας αἱ Μητροπόλεις Ἱεραπόλεως καὶ Συναδῶν τῆς Φρυγίας.⁸

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, πάντα τὰ περὶ εἶχον κατὰχληθῇ ὑπὸ Τούρκων, καὶ μόνον ἡ Φιλαδέλφεια, ὡς ὅσας ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἔμεινεν εἰς χεῖρας τοῦ Βυζαντίου· ὅτε τῷ 1390 ὁ Βαγιαζίτ, ἐπὶ προφασί, ὅτι ἤθελε δῆθεν ἐνθρονίσαι ἐν Φιλαδελφείᾳ τοῦ ἐκπεπτωκότος βασιλεῖς τοῦ Βυζαντίου, Ἰωάννην τὸν Παλαιολόγον καὶ Μανουὴλ, ἐκυρίευσεν αὐτήν,⁹ διῆλθε δὲ δι' ἀψιδος θριαμβευτικῆς, ἐγεροθείσης διὰ τῶν κεφαλῶν

1. Πατρ. Migne. Τόμ. 150. σ. 174—232.

2. Πατρ. Migne. Τόμ. 150. σ. 227. Εὐχ. σ. 567. Παρὶ ἐτέρων αὐτοῦ ἔργων ὅρα Fabric. Bibl. Graec. Τόμ. XI. σ. 513—518, πρὸς Μ. Οἶκον. περὶ τῶν Ο'. Ἑρμ. 1849. σ. 787. Ὁ αὐτὸς Φιλαδελφείας Μακάριος ὑπογράφεται καὶ εἰς τὸν Συνοδικὸν τόμον, τὸν καταδικάζοντα τὰς δόξασιας τοῦ Βαρλαάμ καὶ Ἀκινδύνου. Acta. Patr. I. σ. 255.

3. Acta. Patr. I. σ. 256.

4. Acta. Patr. I. σ. 334.

5. Acta. Patr. I. σ. 333.

6. Acta. Patr. I. σ. 510.

7. Acta. Patr. II. σ. 96. Γεδεών. Πατρ. πίν. 442.

8. Acta. Patr. II. σ. 87. Γεδεών. Πατρ. πίν. σ. 443.

9. Δούκας. ἔκδ. Βόν. σ. 19. Χαλκοκονδύλης. σ. 64.

τῶν ἀποτμηθέντων κατοίκων. Ἐκτοτε ἐν τεμάχιον τείχους τοῦ φρουρίου, ἐκτισμένον διὰ κροακῶν καὶ ὕδατινων ἀπολιθώσεων, ἐπιστεύετο ὅτι ἐκτίσθη δι' ὀστέων (ὀστέινον τείχος) τῶν φονευθέντων Φιλαδελφείων. Ὁ Spon οὐχ ἤττον, λέγει ὅτι ὁ κ. Ricaud ἔδειξεν εἰς αὐτόν (1675) τεμάχιον τοιοῦτου τείχους ἐξ ὀστέων νεκρῶν. (Spon. I. σ. 350.). Ὁ Chandler διαψεύδει τοῦτο. (1775. II. σ. 160.).

Τέλος μετὰ τὴν καταλήψιν ταύτης ὑπὸ τοῦ Ταμερλάνου (1402), εἴτα δὲ τοῦ ἀποστάτου Τζενοῦιδ, ἡ Φιλαδέλφεια ὀριστικῶς πλέον περιέρχεται ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Τούρκων (1424), οἵτινες ὠνόμασαν ταύτην Ἀλά-σεήρ, ὅπερ, κατὰ τινάς, σημαίνει πόλις τοῦ Θεοῦ, (Spon. 1675. I. σ. 350.), κατ' ἄλλους, ὠραία πόλις· κατὰ δὲ τὸν Texier (III. σ. 23.) Ala-Cheher—λευκὴ πόλις.

Ἐπὶ Γενναδίου Β' (1454—1456) Φιλαδελφείας ἦν ὁ Μακάριος, εἰς τῶν ἐν Βυζαντίῳ τριῶν Διδασκαλῶν, τῶν συνταξάντων τὴν Ἀκολουθίαν Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ.²

Μεταξὺ δὲ τῶν λογίων καὶ ἐπιφανῶν ἀνδρῶν ἀπὸ τοῦ 1575—1578 (docti et clari viri), ἐν τῇ Τουρκοκρασίᾳ (σ. 506—507), ἀναφέρεται ὁ Φιλαδελφείας Σωφρόνιος.³

Ἔδρα τοῦ Φιλαδελφείας ἐν Βενετίᾳ.—Τῇ 18 Ἰουλίου 1577 ὁ ἐν Βενετίᾳ ἐφημέριος τοῦ ἀγίου Γεωργίου, Γαβριήλ Σεβήρος, μεταβὰς εἰς Βυζάντιον ἐξευρετονήθη ὑπὸ Ἱερεμίου Β' Μητροπολίτης Φιλαδελφείας. Χάριν ὅμως τῶν ἐν Βενετίᾳ πολυαριθμῶν τότε Ὀρθοδόξων, καὶ τῆς ὑπερασπίσεως τῆς Ἐκκλησίας ἐκ τῶν προσβολῶν τῆς Ῥωμικῆς Ἐκκλησίας, καὶ διὰ τὴν ἐπιμέλειαν ἐπὶ τῶν ἐκδόσεων τῶν λειτουργικῶν καὶ θερησκευτικῶν βιβλίων, ἡ ἐδρα τοῦτου μετετέθη εἰς Βενετίαν, ἔνθα οὗτος διὰ τε τὸ χρηστὸν τοῦ βίου καὶ σοφὸν τῶν ἐαυτοῦ συγγραφῶν, μεγάλως ἐτίμησε τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὰ συμφέροντα τοῦ Γένους.⁴ († 1616.).

Μετὰ τοῦτον ἐν Βενετίᾳ ἐγένοντο ἐξ Ἐπισκοποῦ Φιλαδελφείας, ὁ ἐκ Κύπρου Θεοφάνης ὁ Ξανάσιος (1607), ἐπὶ 15ετίαν καλῶς διοικήσας καὶ ἐπιμεληθεὶς τῶν ἐκδόσεων τοῦ Ν. Θησαυροῦ (1610) καὶ τῶν Μηνυίων Ἰαννουαρίου (1612) καὶ Μαρτίου (1625).⁵

Τρίτος, ὁ Κερκλλήν Νικόδημος Μεταξῆς (1632), ὁ πολλὰ ὑποστάς ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τῆς τυπογραφίας⁶ ἐπὶ τριετίαν μέχρι τοῦ 1635 ἐς Βενετίαν διατρίψας.

Τέταρτος, ὁ Ἀθανάσιος Βαλεριανός, πρὸς ὃν, ὡς καὶ τοῖς μετ' ἑπειτα Ἀρχιερεῦσι διὰ συνοδικοῦ χρυσοβούλλου λόγου τῷ 1644, ἀπονέμεται ἡ προνομία «μίτραν ἐπὶ κεφαλῇς φέρειν, καὶ προσεπικοσμεῖσθαι σάκκῳ» πρὸς δ' ἐπὶ τούτοις τούντεσθεν οἱ

1. Δούκα. XVIII. σ. 83.

2. Γεδ. Πατρ. πίν. σ. 477.

3. Σάβα. Νεοελ. Φιλ. σ. 235.

4. Γεδ. Πατρ. πίν. σ. 520. Σάβα. Νεοελ. Φιλ. σ. 248. Σάβα. Ἱερσμ. Β'. μγ'. ἰδὲ καὶ τὴν πρὸς τοῦτον ἐπιστ. Ἱερσμ. τοῦ Β'. Γεδ. Κανονικαὶ διατάξεις. Τόμ. Α'. σ. 38.

5. Σάβα. Νεοελ. Φιλ. σ. 403.

6. Σάβα. Νεοελ. Φιλ. σ. 285.

ἐν Βενετίᾳ Ἀρχιερεῖς ὀνομαζονται Ἐπίτροποι καὶ Ἐξαρχοὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιῶν, τῶν τελευσῶν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Βενετῶν, οὗτοι τὸν τεῦθεν κρίνοντες, ἀνακρίνοντας καὶ ἀποφασίζοντας τὰ κατ' αὐτάς, ὡς ἀντιπρόσωποι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου.¹

Αἱ προνομίαι δ' αὐταὶ προσεπικυροῦνται τῷ αὐτῷ Ἀθανασίῳ καὶ τοῖς μετ' ἑπειτα δι' ἑτέρου ἐπικυρωτικοῦ συνοδικοῦ λόγου Ἰωαννικίου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου τῷ 1651,² ἐν ᾧ οἱ ἐν Βενετίᾳ Μητροπολίται «χειρ δεξιὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας» προσονομαζονται.

Δὲν νομίζει τις ὅτι δι' ἄλλης ἐκφράσεως ἐπαναλαμβάνονται οἱ λόγοι τῆς Ἀποκλύψεως γ'. 12., «ὁ νικῶν ποιήσω αὐτὸν σὺλον ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ μου...»;

Μετὰ δὲ τοῦτον πέμπτος Φιλαδελφείας Μητροπολίτης ἐν Βενετίᾳ ἐγένετο ὁ ἐκ Ῥεθύμνης Μελέτιος ὁ Χορτάκης, διοικήσας ἐπὶ εἰκοσαετίαν (1657—1677).³ ἔκτος, Γεράσιμος ὁ Βλάχος, διοικήσας ἐπὶ εἴς ἔτη (1679—1685).⁴ καὶ ἕβδομος ὁ πρὸς τοὺς Λατίνους τραπεῖς δραπετιδῆς Μελέτιος ὁ Τυπαλδός (1685), ὁ διὰ τοῦτο καθαιρεθεὶς καὶ ἀναθεματισθεὶς, ὅτε καὶ κατηργήθη πλέον ὁ ἐν Βενετίᾳ θρόνος οὗτος τῶν Φιλαδελφείας.⁵

Παρανόμως ὅμως μετὰ τοῦτον ἐχειροτονήθη, ἐν Ἑπτανήσῳ (1723) Φατσέας τις ὡς Φιλαδελφείας, ὃν καθήρεας καὶ ἀπεκήρυξεν ἡ Ἐκκλησία.⁶

Βραδύτερον ἐξελέγησαν Φιλαδελφείας ὁ Νικηφόρος Μόρμορης, τῶς Κυθήρων (1768) καὶ Νικηφόρος ὁ Θεοτόκης (1772), ἀλλ' οὐδέτερος τούτων ἐδέχθη τὸν ἐν Βενετίᾳ θρόνον τοῦτον τοῦ Φιλαδελφείας.⁷

Τοιαύτη ἡ προσγινομένη τιμὴ τῷ ἱερωτάτῳ τούτῳ θρόνῳ τῆς Φιλαδελφείας, ἐφ' ᾧ ἐν τῇ φήμῃ αὐτοῦ ὁ Φιλαδελφείας, ἔκτοτε καλεῖται καὶ «Πρόεδρος Βενετίας».⁸

Ὁ Νεομάρτυς Δημήτριος.—Τῷ 1657 κατεκόσμησε τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Φιλαδελφείας τούτου τὴν μνήμην ἡ Ἐκκλησία τελεῖ Ἰουνίου 2.

Ἡ Φιλαδέλφεια ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ εἴς. αἰῶνος.—Ὁ Spon (1675) ἀναφέρει ὅτι εὑρεν ἐν Φιλαδελφείᾳ 4 Ἐκκλησίας, τῆς Παναγίας, τοῦ ἁγίου Γεωργίου, τῶν ἁγίων Θεοδώρων καὶ τοῦ Τζαζιάρχου.

1. I. Βελούδου. Χρυσόβουλλα καὶ Γράμματα. Βενετ. 1873. σ. 32. Γεδ. Καν. Διατ. Α'. σ. 44.

2. Γεδ. Καν. Διατ. Α'. σ. 50—54. Τὸν Ἀθανάσιον δὲ τοῦτον ἐκ παραδρομῆς βεβαίως ὁ Σάβας καλεῖ Ἀναστάσιον. Νεοελ. Φιλ. σ. 338.

3. Σάβας. Νεοελ. Φιλ. σ. 338.

4. Σάβας. Νεοελ. Φιλ. σ. 337.

5. Σάβας. Νεοελ. Φιλ. σ. 454.

6. Σάβας. Νεοελ. Φιλ. σ. 483.

7. Σάβας. Νεοελ. Φιλ. σ. 484. σημ. 1.

8. Ἐν γένει περὶ τούτων ἀνάγνωθι I. Βελούδου Χρυσόβουλλα καὶ Γράμματα κλπ. Βενετ. 1873. Ἑλλήνων Ὁρθόδοξων ἀποικία ἐν Βενετίᾳ. 1872. Γεδεών. Καν. Διατάξεις. Α'. Σάβας Νεοελ. Φιλ. Ἡμερ. καὶ Ὁδήγ. Σμύρνης. 1889. «Ἡ ἐν Βενετίᾳ Ὁρθοδ. Ἐκκλησία» ὑπὸ Παπαμιχαήλως. σ. 52—59.

Ἀναφέρει δὲ ὅτι ἡ Φιλαδέλφεια εἶχε 7—8 χιλ. κατοίκων, ἐξ ὧν 2 χιλ. Χριστιανῶν. Ἐν τέλει ἀναγνωρίζει ὁ εὐσεβὴς περιηγητὴς τὴν πλήρωσιν τῆς Ἀποκαλύψεως, καὶ ποιεῖ ἰδίως σκεψίμους περὶ τῶν κρατούντων, ἀξίας ἀναγνώσεως. (I. 351.).

Ὁ Chandler, ἐπισκεφθεὶς τῷ 1764 τὴν Φιλαδέλφειαν, ἀναφέρει ὅτι ἡ Μητρόπολις ἦν μεγάλη, κεκοσμημένη διὰ κεχρυσωμένων ἀναγλύφων καὶ διαφόρων ἀγιογραφῶν· ἠρίθμει δὲ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ ἡ πόλις περὶ τὰς 300 Ἑλληνικὰς οἰκογενείας, ζώσας ἐν πλήρει ἁρμονίᾳ μετὰ τῶν Τούρκων· ἐκθειάζει δὲ γενικῶς τὴν εὐγένειαν τῶν κατοίκων.¹

Τῷ 1781 ἀναφέρεται ἔγγραφον Γαβριὴλ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, δι' οὗ ἐντέλλεται ὅπως ὁ Λευκάδος μεταθέσῃ εἰς Βενετίαν, ἐπ' ὀνόματι Μητροπολίτου Φιλαδελφείας, τὸν τέως Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου Σωφρόνιον.²

Τῷ 1807 Φιλαδελφείας ἐγένετο ὁ σοφὸς τοῦ Γένους, καὶ τοῦ σοφοῦ Βαμβά διδάσκαλος, Δωρόθεος ὁ Πρώτος, οὗ ἡ μήτρα, (ἀναφερομένη καὶ ὡς Σωφρονίου, τοῦ κατόπιν Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, εἶτα δὲ Ἀλεξανδρείας)³, ὡς ἱερὸν κειμήλιον ἐν Χίῳ διαφυλάσσεται.⁴ Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτης ἰδὲ σ. 35.

Ὁ Πρώτος οὗτος ἐμαθήτευσεν εἰς Χίον καὶ Πάτμον, περιηγήθη τὴν Ἰταλίαν, Γαλλίαν καὶ Ἀγγλίαν· μέχρι τοῦ 1798 ἐδίδαξεν ἐν Χίῳ, εἶτα ἠκολούθησε τὸν Αὐθέντην Χαντσερλην εἰς τὴν Βλαχίαν, καὶ εἶτα ἐδίδαξεν εἰς τὴν ἐν Βυζαντίῳ σχολὴν τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ὑπὸ τοῦ Δημ. Μουρούζη συσταθεῖσαν (1803).

Ἀπὸ Φιλαδελφείας ἐγένετο Ἀνδριανουπόλεως τῇ 10 δὲ Ἀπριλίου 1821 συνεμαρτύρησε μετὰ Γρηγορίου τοῦ Ε', καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων Ἀρχιερέων.⁵

Τῇ 6 Ὀκτωβρίου 1835, ἀπὸ τῶν Σάρδεων, ἐπισκέφθη τὴν Φιλαδέλφειαν ὁ Texier· ἀναφέρει, ὅτι τὰ τείχη τῆς Φιλαδελφείας ἐσχηματίζον σχεδὸν τετράγωνον, ὅτι τὸ πρὸς τὴν πεδινὰ μέρος ὑπερῆσπιζετο διὰ πύργων· ὅτι μίᾳ πύλῃ ἀρχαία διεσώθη φέρουσα τὸν Βυζαντινὸν (Φωτ. 6127)· ὅτι εἰς τὸ μέσον τῆς πόλεως ἐσώζοντο τὰ εἰσέπια μεγάλου τετραπύλου, οὗ τὸ ἄνω μέρος εἶχε πλίνθους (πιθανῶς νοεῖ τὸν ἅγιον Ἰωάννην)· ὅτι ἡ Φιλαδέλφεια κυρίως ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ ἦν σταθμὸς τῶν ἀπὸ Σμύρνης εἰς Χαλέπιον καραβανίων, καὶ ὅτι τὸ κύριον ἔργον τῶν κατοίκων ἦν ἡ γεωργία. (II. σ. 23.).

Τῷ 1836 Μητροπολίτης Φιλαδελφείας ἦν ὁ Πανάρετος, ἐφ' οὗ καεὶς ἀνηγέρθη ἐκ νέου ὁ ἐν Φιλαδέλφειᾳ ναὸς τῆς ἁγίας Μαρίνης.

Τῷ δὲ 1840 ἐπὶ Μελετίου Φιλαδελφείας, πυρποληθεὶς, ἀνικοδομήθη νέος ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Σπυριδωνός.

1. Chandler. II. 160—162.

2. Γεδ. Πατρ. πίν. σ. 667.

3. Φωτογρ. τούτου ἰδὲ ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Χριστ. Ἀρχ. Ἐταιρείας, ἀριθ. 2801.

4. Μεγ. Οἶκ. Τὰ Σωζ. Φιλ. Α'. 16'. σμ. α'.

5. Βλαστοῦ. Χιακά. 1840. Τόμ. Β'. σ. 126.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΕΡΕΙΠΙΑ ΚΑΙ ΣΥΝΤΡΙΜΜΑΤΑ

Περιεργόμενός τις τὴν Φιλαδέλφειαν, ἀνασκοπῶν, ἀνερευνῶν καὶ ἐξετάζων αὐτήν, ἐκπλήσσεται ἀληθῶς πρὸ τῆς πληθύος τῶν μνημείων καὶ ἰδιᾶ τῶν συντριμμάτων τῆς Χριστιανικῆς τέχνης, ἅτινα ἐπαφῆκαν ἡμῖν ἐκεῖ, οἱ ἡμέτεροι Χριστιανοὶ Πρόγονοι.

Ἐκ τῆς ἐξόχου δὲ καὶ λαμπρᾶς τῶν Χριστιανικῶν συντριμμάτων τέχνης, καὶ ἐκ τῆς πληθύος τούτων, ἅτινα κυρίως εὗρηνται ἐν τοῖς Τουρκικοῖς μνημείοις, συμπεραίνομεν πρῶτον, ὅτι πληθὺς ὑπῆρχεν ἐν τῇ Χριστιανικῇ ἀρχαίᾳ Χριστιανικῶν Ναῶν καὶ μνημείων, καὶ δεύτερον, ὅτι ἡ Χριστιανικὴ τέχνη εἶχε φθάσει εἰς ἄκρον τελειότητος, λεπτότητος καὶ εὐγενείας. Μετὰ 25 ἐτῶν συνεχεῖς περιουσίας, δύναμαι νὰ εἰπω ὅτι σχεδὸν οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ εὗρον ἀφθονώτερα καὶ τελειότερα ἔργα Χριστιανικῆς τέχνης, ὅσον ἐν Φιλαδελφείᾳ.

ΗΡΕΙΠΩΜΕΝΟΙ ΝΑΟΙ ΕΙΣ ΟΥΣ ΔΕΝ ΤΕΛΕΙΤΑΙ Η Θ. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

. ΝΑΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

Ὁ θαυμασιώτερος καὶ ὁ λαμπρότερος τῶν Ναῶν, ὅς ὑπῆρχεν ἐν Φιλαδελφείᾳ, ἦν ὁ Ναὸς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ὅς ἦν βεβαίως καὶ ὁ Μητροπολιτικὸς Ναὸς τῆς πόλεως καὶ ὅστις νῦν, ὡς τις, ἀπὸ τῶν Ὀθωμανικῶν οἰκιῶν, προέχων Γίγας μονονουχί φωνὴν ἀφίει, στένων καὶ δακρύων, δεικνύσι εἰς οἷαν ἀξιοθρήνητον περιῆλθε κατάστασιν (Φωτ. 6103. 6104.) (Εἰκ. 179.).

Ὁ Ἄξων τοῦ Ναοῦ ἀπακλίνει 16° τῆς Ἀνατολῆς πρὸς Νότον.

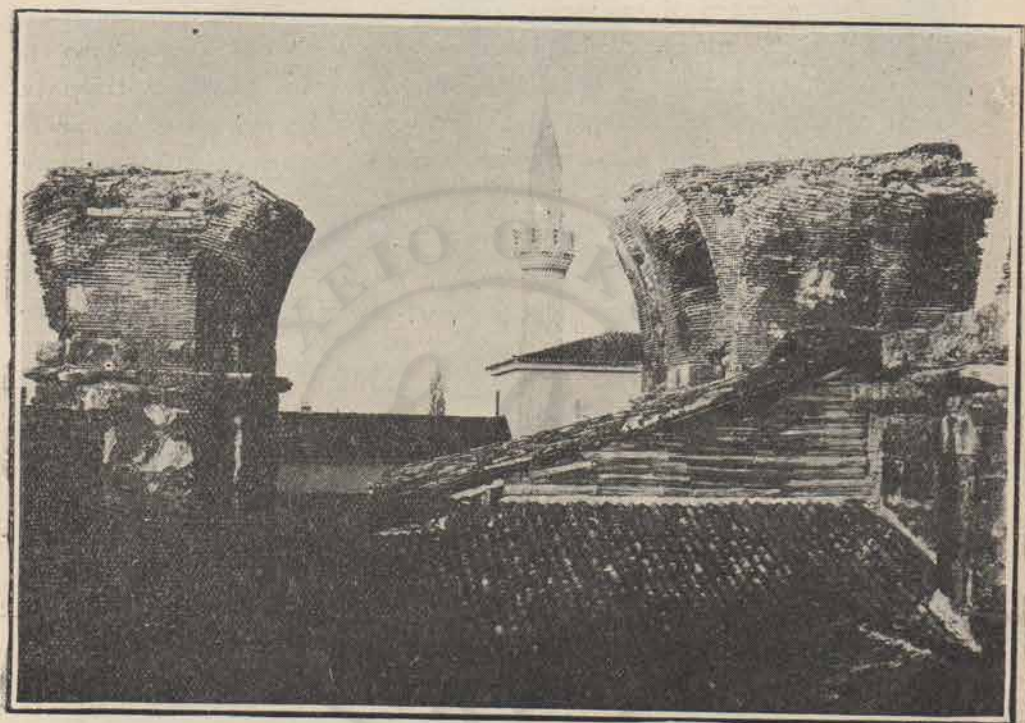
Τὰ εἰρεπία τούτου συνίστανται ἐξ ὀγκολιθῶν εἰλημμένων ἐξ ἔργων ἀρχαίας τέχνης.

Ἦν δὲ τόσον μέγας ὁ Ναὸς οὗτος, ὥστε τοὺς πενήτους καὶ τὰ ἔχνη αὐτῶν εὐρίσκομεν ἐντὸς τῶν αὐλῶν τῶν περὶ οἰκιῶν, αἵτινες κατέλαβον τὸν παμμέγιστον αὐτοῦ χώρον (Εἰκ. 180. Ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ Ναοῦ ἀπόψεις.).

Οὕτως, ἐντὸς Ὀθωμανικῆς οἰκίας εὗρηνται οἱ πενήτοι τοῦ ἁγίου βηματος, Α καὶ Β. Ὁ πενήτος Α ἐπὶ τῆς θέσεως α, β, γ—θ, καὶ ι φέρει καταφανῆ ἔχνη τῆς ἀρχαίας ἀγιογραφίας τοῦ Ναοῦ· ἀπεικονίζονται δὲ ἅγιοι Ἱεράρχαι ἐν σεμνοτάτῃ καὶ ἀρχαϊκωτάτῃ περιβολῇ· ὑπ' αὐτοὺς δὲ εἰκονίζεται ἡ Θεοῦ Μετάληψις, ἥς διεσώθησαν μόλις τὰ γράμματα :

Τ Τ
ΠΙΕ Υ . . . ΠΑΝΤΕΣ Θ Ο (==πίστε εἰς αὐτοῦ πάντες τοῦτο . . .).

εἰς τὸν ἀπέναντι δὲ πενσὸν Β. ὅς εὐρηται τετοιγισμένος μεταξύ δύο ἐτέρων αὐλῶν, βεβαίως εἰκονίζετο τὸ : «ΛΑΒΕΤΕ ΦΑΓΕΤΕ» (Ἑρμην. Ζωγράφων ἔκδοσις 1885. σ. 57.) τὴν ἀρχαίαν ἀγιογραφίαν καλύπτει νεωτέρα· ἡ ἀρχαιοτέρα δὲ ἀγιογραφία ἐστὶν ἔργον ς'.—ζ'. αἰῶνος. Εἰς τὴν θέσιν 1, ἐπὶ πολὺ ἐνόμιζον ὅτι ἔβλεπον ἐκτεταμένην παλάμην χειρὸς, εἰκόνας, ἥτις καθ' ὅλον τὸ λοιπὸν μέρος ἦτο κεκαλυμμένη ὑπὸ σουβᾶ· λαβὼν δὲ τὴν ἀδειαν παρὰ τοῦ ιδιοκτῆτου Ὁθωμανοῦ, ὠδή-

Εἰκ. 179. Ὁ ἐν Φιλαδελφείᾳ ἐν μέσῳ τῆς Ὁθωμανικῆς συνοικίας, καὶ ἀπὸ τῶν Ὁθωμανικῶν οἰκιῶν προέχων, Ναὸς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

γησα τὴν ἐμὴν Κυρίαν, ὅπως σιγὰ σιγὰ ἀφαιρῇ τὸν σουβάν, καὶ παρακολουθῇ τὴν διεύθυνσιν τῆς παλάμης, ἥτις βαθμυδὸν καὶ κατ' ὀλίγον ἀπογυμνουμένη, ἀπεκάλυψεν ἡμῖν θαυμασίαν φυσικοῦ μεγέθους εἰκόνα τῆς Σταυρώσεως τοῦ Κυρίου, ἥς δυστυχῶς δὲν εἶχε διασωθῇ, εἰ μὴ ἡ ἀριστερὰ χεὶρ!

Εὐδὴλος, οἷα συγκινησίς, ἡ χαρὰ, τὰ δάκρυα καὶ τὰ ποικίλα εἰς τὴν καρδίαν ἡμῶν ἀναβαίνοντα αἰσθήματα!

Ἐκθαρσισαμεν τότε πολὺ προσεκτικῶς τὸ ὅλον τῆς εἰκόνας, καὶ εἶδαμεν ὅτι εἰς τὸ ἄνω μέρος παρίστανται Ἄγγελοι, καὶ εἰς τὰ ἐκτετέρωσε μέρη τοῦ Σταυροῦ ἕτεροι.

ὄμιλοι, αἱς συνόμιλος "Αγγελος" πολλαχῶς δὲ αὐθωρεῖ τὰ ἀμυδρὰ τεκτα ἱγνη ἐφωτογραφήσαμεν. (Φωτ. 6107—6113).

Ὑποθετικῶς δὲ δι' ἐστιγμένων γραμμῶν, σημειούμεν ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ κατόψει τὸν ἡμικυκλικὸν χώρον τῆς ἀψίδος, ὡς σημειούμεν καὶ τὴν θέσιν τῆς ἀγίας Τραπεζίης.

Εἰς τὸν πενσὸν δὲ Γ εἰς τὴν θέσιν α'. διεσώθη πύς ἀγίου.

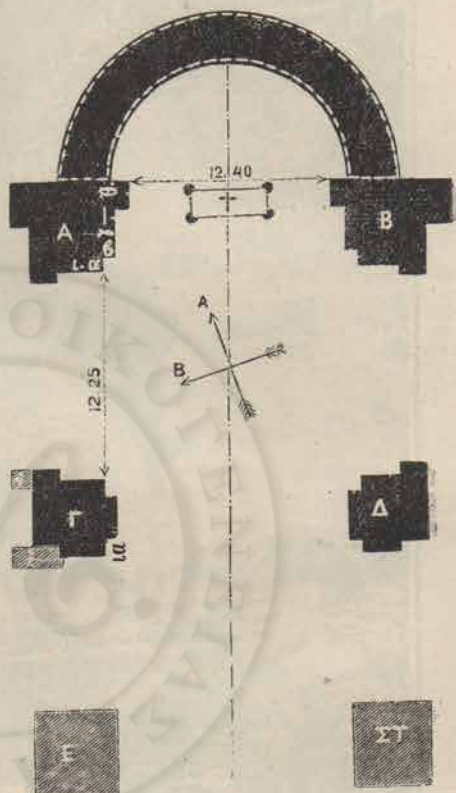
Ἐν τῷ πενσῷ τούτῳ φαίνονται 3 περίοδοι ἀγιογραφικαί.

Τοῦ πενσοῦ Δ διεσώθησαν μόνον αἱ βάσεις· ἡ μεσημβρινὴ πλευρὰ τούτου ἐν ἐτέρᾳ αὐλῇ, χρησιμοποιεῖται ὡς δωμάτιον χρεμαίου, ὡς καὶ τὸ μεταξὺ τῶν πενσῶν Β. Δ. εἰς Τουρκικοὺς σταύλους.

Οἱ δὲ πενσοὶ Ε. ΣΤ. ἐν ἐτέρᾳ αὐλῇ εὐρισκόμενοι ἰσοπεδώθησαν, πωληθέντες τοῦ ὕλικου, ὡς καὶ τοῦ πενσοῦ Δ.²

Οὕτως, ὅπως σπουδάζωμεν τὰ τοῦ Ναοῦ τούτου πρέπει νὰ εἰσελθώμεν εἰς πέντε αὐλὰς διαφόρων ἰδιοκτητῶν, κατ' ἀντιθέτους διευθύνσεις, καὶ διὰ πολλῶν μέσων καὶ παρακλήσεων.

Οὐδεμία δὲ ἀμφιβολία ὅτι ὁ Νεὺς προεξετείνετο ἐπὶ πρὸς Δυσμὰς, αἱ βάσεις δὲ τῶν λοιπῶν πενσῶν τοῦ ναοῦ, τοῦ νάρθηκος, τοῦ αἵθριου κλπ., πρέπει νὰ ζητηθῶσι εἰς τὰς συνεχομένας πρὸς Δ. τοῦ Ναοῦ Ὁθωμανικὰς οἰκίας.

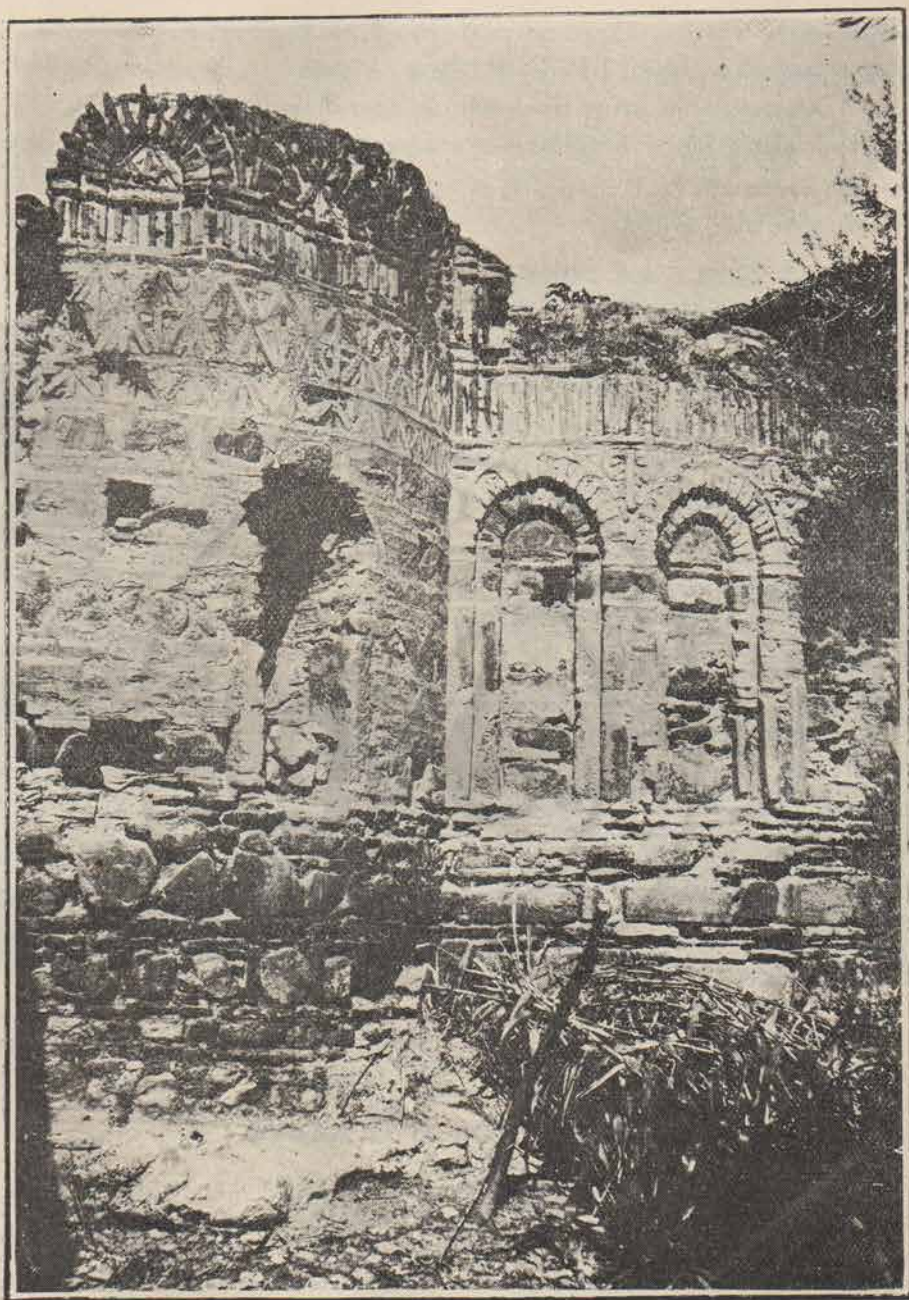
Εἰκ. 180. Ἀρχιτεκτονικὴ κατόψις τοῦ ἐν Φιλαδελφείᾳ ἡρειπωμένου Ναοῦ, Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

ΝΑΟΣ ΠΡΟΦΗΤΟΥ ΝΑΟΥΜ

Ἐτερον τοῦτο, εἰ καὶ πολὺ μεταγενεστέρων χρόνων (16'.—17'. αἰῶνος), Χριστιανικὸν ἑρείπιον, ἐστὶν ὁ ναὸς τοῦ Προφήτου Ναοῦμ. (Εἰκ. 181), οὗ δὲν διεσώθη εἰ μὴ

1. Ὑπὸ τὴν ἱερωτάτην δὲ παράστασιν τοῦ Πίερε εἰς αὐτοῦ πάντες, ὁ Ὁθωμανὸς ἰδιοκτήτης ἔχει τοποθετήσῃ τὸ διαμέρισμα, τὸ συνήθως σημειούμενον διὰ τοῦ 0,
2. Ὁ εἰς τούτων ἐπωλήθη τὸ 1873—1874 εἰς τὴν ἐταιρείαν τοῦ σιδηροδρόμου, πρὸς κατασκευὴν γεφυρῶν, εἴτα ἡγοράσθη καὶ ὁ ἕτερος πενσὸς Δ τὸ 1875, καὶ ἤρξατο ἡ κατεδάφισις αὐτοῦ· διεσώθη ὅμως εὐτυχῶς ὑπὸ τοῦ Καθαεοδωρῆ πασσα, ἐνεργήσαντος τὰ δέοντα πρὸς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Δημοσίων Ἔργων.

ἡ Ἀνατ. πλευρὰ, ἥτοι αἱ τρεῖς κόγχαι τοῦ ἱεροῦ βήματος, φέρουσιν λόγους ἁγία κα-

Εἰκ. 131. Ὁ ἐν Φιλαδέλφειᾳ ἡρειπωμένος Νᾶος τοῦ Προφήτου Ἰσαΐου.
ρακοπλυστικὰ κοσμήματα. Ὁ Νεὸς ἱεὺς κεῖται ἀπέναντι τῆς Δυστ. προσόψεως τοῦ

Ναοῦ τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος (Φωτ. 6120), οὗ ὁ ἄξων δὲ κλίνει 31° τῆς Ἀνατολῆς πρὸς Νότον.

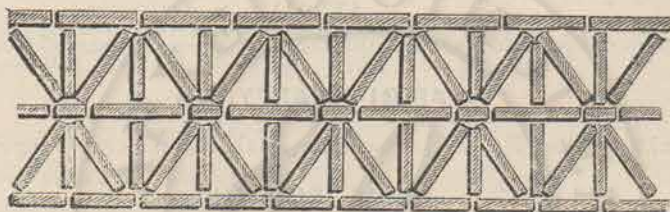
Ἦν δὲ Ναὸς τρικλίτος, οὗ τὸ πλάτος 11.70, μὴ διασωθέντος τοῦ λοιποῦ μή-
κους τοῦ Ναοῦ.

Ἐντὸς τοῦ τοίχου τοῦ Ναοῦ, οὐδὲν ἀπολύτως ἔχνος περισώθη ἀγιογραφίας ἢ ὑπογρίσματος.

Ὁ Ναὸς φέρει τρεῖς κόγχας· ὧν αἱ τῆς προθέσεως καὶ τοῦ διακονικοῦ στρογγύ-
λαι, ἡ δὲ ἐν μέσῳ πεντάπλευρος. (Εἰκ. 181).

Τὰ κεραμοπλαστικά τοῦ Ναοῦ κοσμήματα εἰσὶν σπουδῆς καὶ μελέτης ἄξια,
καθόσον εἰσὶ συντεθειμένα εἰς ἐπαλλασσόμενα σχήματα, παριστῶντα Σταυρὸν ἐν
ῥόμβοις, καὶ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἰησοῦ μονόγραμμα ὡς ἐν παραδειγματι. (Εἰκ.
182).

Καίτοι δὲ ὁ Ναὸς οὗτος εἰς ἀξιοθαύματον περιῆλθε κατὰστασιν, οὐχ ἥττον
ἀπολαύει γενικοῦ σεβασμοῦ παρὰ τῶν ἐν Φιλαδελφείᾳ Χριστιανῶν, καὶ κυρίως αἱ

Εἰκ. 182. Κεραμοπλαστικὴ διακόσμησις τοῦ Ναοῦ τοῦ Προφήτου Ναοῦμ.

γυναῖκες, αἱ πολῦτιμοι αὗται θεσματοφύλακες ἀπειρῶν παραδόσεων τῆς Ἐκκλησίας
καὶ τοῦ Οἴκου, τῇ 1 Δεκεμβρίῳ, καθ' ἣν τελεῖται ἡ μνήμη Ναοῦμ τοῦ Προφήτου,
ἐξ ὧν τῶν διευθύνσεων τῆς πόλεως, δι' ὅλης τῆς ἡμέρας καταφθάνουσαι, προσκυ-
νοῦσι καὶ ἀνάπτουσι κηρία εἰς τὸν ἱερὸν χώρον, εἰς ὃν προσηυχήθησαν αἱ προηγού-
μεναι τῆς Φιλαδελφείας γενεαί.

Ἐν τῷ Ναῷ ἀπτεται πάντοτε κανδήλιον· πόσον δὲ συγκινητικὸν μοι ἐφάνη,
ὅτε αἱ περίοικοι μοὶ διηγήθησαν ὅτι, ὅταν λησμονοῦν ἐνίοτε ν' ἀνάψουν τὸ κανδήλι,
τότε αἱ κεκλεισμένοι θύραι, τῶν περὶ οἰκίῶν ἀνοίγουν μόναι !

Εὐλογημένοι παραδόσεις τοῦ εὐφυοῦς Ἑλληνικοῦ πνεύματος ! πόσα δὲν διδά-
σκετε, πόσα δὲν προλαμβάνετε, πόσον δὲν συγκρατεῖτε, παρὰ ἐπὶ 100 ἄλλοι λόγοι
ῥητορικοὶ προσεπάθουν νὰ πείσουν, ὅτι πρέπει νὰ τιμῶμεν τὰ ἱερά, τῶν ἡμετέρων
Προγόνων !

Ὁ Ναὸς οὗτος ἦτο ἀρχὴ γέ ποτε ὁ Ναὸς τῆς Θεοτόκου τῆς Μονῆς Δαυὶδ, ἐν ᾗ κα-
τῶκει ἡ κυρὰ Ἀγγελίνα Συναχρίνα, ἥτις ἐζήτει νὰ συμβιβάσῃ τὰ καθ' ἑαυτὴν, ὑπη-
ρετοῦσα Θεῷ καὶ Μαμωνᾷ, ἡ ὁ νῦν ἐνοριακὸς Ναὸς τῆς Θεοτόκου ; ἀγνοοῦμεν.

ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΙΣ

Τούτου διεσώθη μόνον ἡ κόγχη, καὶ ἐν μέσῳ αὐτῆς κίων μετὰ Ἰωνικοῦ κιονοκράνου.

Ο ΑΓΙΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

Οὐδὲν μέρος τοῦ Ναοῦ τούτου περιεσώθη, ἀλλ' ἐν οἰκίᾳ τινι διαμερίσματος τῆς οἰκίας τοῦ ἱατροῦ κ. Ἰγν. Παπακωνσταντινίδου, διεσώθη εἶδος τετραγώνου κόγχης ἐπὶ τοῦ τοίχου, ἐφ' οὗ εὗρηται μικραὶ κινηταὶ εἰκόνες, καὶ ἄπτεται πάντοτε κανδήλα, ἐπ' ὀνόματι Ναοῦ τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου.

Ο ΑΓΙΟΣ ΦΑΝΕΡΟΣ

Πιθανῶς ὁ ἅγιος Φανούριος. Ἐν τῷ ναδίῳ τούτῳ δὲν ὑπάρχει εἰκονοστάσιον. Ἐπὶ τοῦ Ἀνατολικοῦ τοίχου εὗρηται κόγχη μετὰ δύο τετραγωνικῶν ἑσοχῶν ἐπὶ δὲ τοῦ τοίχου Σταυρὸς δ'. — ε'. αἰῶνος. Ἐσωτερικῶς ὑπὸ τὴν εἰκόνα τῶν Τζιζιρχῶν.

172(0 ε').

Ἐν τῷ ναδίῳ τούτῳ εὗρομεν ἀπεριμμένους μικροὺς τινες ὀρειχαλκίνοους Σταυροὺς.

ΑΓΙΟΙ ΑΝΑΡΓΥΡΟΙ

Παρεκκλήσιον, εἰς ὃ οὐδὲν λόγου ἄξιον ἀπολύτως παρατηρήσαμεν.

ΑΓΙΑ ΕΙΡΗΝΗ

Ἀπὸ τοῦ Ναοῦ τούτου οὐδὲν διεσώθη. Ἐν τετραγωνικῇ δὲ ἑσοχῇ τοῦ τοίχου εἶδομεν τρία μικρὰ ἀναγεγλυμμένα μάσκα ἵτοι α'.) μακίανδρον σταυροειδῆ, ὡς τὸν τῆς ἁγίας Σοφίας² β'.) τμήμα σταυροῦ ἐπὶ μαρμαροῦ καὶ γ'.) τεμάχιον σταυροῦ συλλοφόρου.

Ἐπὶ τῶν μαρμαρῶν δὲ τούτων καίεται πάντοτε κανδήλα ἐπ' ὀνόματι τῆς ἁγίας Εἰρήνης.

ΣΥΝΤΡΙΜΜΑΤΑ ΕΠΙ ΙΔΙΩΤΙΚΩΝ ΟΙΚΩΝ

Παρὰ τὸν Ναὸν τῶν ἁγίων Θεοδώρων ἐν ἰδιωτικῇ οἰκίᾳ εὗρομεν τὴν Χριστιανικὴν ἐπιγραφὴν ταύτην (0,48×0,30 ε'. αἰῶνος 475 μ. Χ.).

+ | + + +
ΕΠΙ ΕΤΟΥΣ ΦΞ ΜΗΝΟ

CLΩΟΥ Κ'Ζ' ΕΚΟΙΜΗ
ΘΗ ΠΡΑΟΙΛΛΙΟΣ.

1. Πολλαχοῦ τῶν ἀρχαίων Ἑκκλησιῶν τῆς Φιλαδελφείας εὗρομεν ἀπεριμμένους ὀρειχαλκίνοους τινες σταυροὺς, ὡς καὶ ἄλλα τινὰ ἀντικείμενα ἀνάξια λόγου ὑπὸ ἐποψὴν ὕλης, ἄξια λόγου ὅμως διὰ τὴν τοποθέτησιν αὐτῶν ἐν τῷ ὑπὸ τὴν ἡμετέραν διεύθυνσιν Μουσείῳ τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας. Δυστυχῶς, παρ' ὀρισμένων προσώπων, ἐξ ὧν κυρίως ἔπρεπε νὰ εὗρωμεν ἐνίσχυσιν, ἐγένετο τοσαύτη παραζήγησις καὶ ἀντενέργεια, ὥστε μόλις ὀλίγα τινὰ ἀντικείμενα ἠδυνήθημεν νὰ καταθέσωμεν εἰς Μουσεῖον, τὰ ὑπ' ἀριθμ. 5827—5848.

2. Πρὸς Χριστ. Ἀρχ. Ἑταιρείας. Δελτ. Ζ'. σ. 5.

Ὡσαύτως ἐν ἑτέρᾳ ἰδιωτικῇ οἰκίᾳ, εὑρομεν τὴν ἀξιολόγου τέχνης ἐπὶ μαρμάρου ἀναγεγλυμμένην ταινίαν (Εἰκ. 183.).

Εἰκ. 183. Τεμάχιον κοσμήματος. (0,70X0,15).

Ἐν δὲ τῇ οἰκίᾳ τοῦ κ. Ι. Μ. Τουρτογλου, ἐξ ἧς καὶ τὴν φωτογραφίαν τῆς πόλεως Φιλαδελφείας ἐλάβομεν (Εἰκ. 207), εὑρομεν λόγου ἀξίας τέχνης εἰκόνα τῆς Κοιμήσεως, ἐν ᾗ παρίστανται οἱ 11 Ἀπόστολοι μεταρσίως ἐπὶ νεφῶν εἰς τὸ χωρίον Γεσθημανῆ φερόμενοι. Ὑπ' αὐτήν:

«αωιη', Ἰουνίου 18. Χεῖρ Χ' Λαμπρινοῦ Σμυρναίου».

ΠΟΙΚΙΛΑ ΣΥΝΤΡΙΜΜΑΤΑ

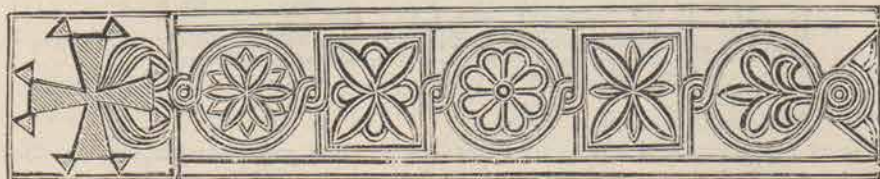
Περὶ τὸ ναῖδριον τοῦ ἁγίου Νεκτάριου, πρὸς Δυσμάς, ἐπὶ ἰδιωτικοῦ οἴκου εὑρομεν

Εἰκ. 184. Θωράκιον ἐντετοιχισμένον ἐξωθεν ἰδιωτικοῦ οἴκου τῆς Φιλαδελφείας.

ἐντετοιχισμένον τὸ λόγου ἄξιον θωράκιον τοῦτο (Εἰκ. 184), ἐν ᾧ ἐν μέσῳ, λίαν ἐντέλως περιπλασιουμένου τετραγώνου, παρίσταται σταυρὸς ἔργον ιγ'. —ιδ'. αἰῶνος,

τέσσαρες ποικίλοι ρόδακες καὶ εἰς τὰ ἄκρα, δύο λόγου ἄξια, ὀρθιότατα κοσμήματα, ὧν τὸ πρὸς τ' ἄριστον εἶναι κόσμημα ἐπαλλκασσὸν τετραφύλλου, ἢ ἐντὸς κύκλου, ἐκ 4 φύλλων συνισταμένου, Σταυρός.

Εἰκ. 183. Τεμάχιον κοσμήματος. (0,93×0,15).

Ἐπὶ τῆς βρύσεως, τῆς ἀπέναντι τῆς οἰκίας Μιντιλόγλου, ἄρα τῇ εἰσόδῳ εἰς τὴν πόλιν, εὑρομεν τετοιγισμένην λόγου ἄξιαν διὰ τὴν τέχνην αὐτῆς ἀναγεγλυμμένην ταινίαν (Εἰκ. 185).

Ἐπὶ δὲ τοῦ Ἀνατολικοῦ τοίχου τῆς μάνδρας, τοῦ παλαιοῦ Μητροπολιτικοῦ

Εἰκ. 186. Στρεπτόν κόσμημα, (0,60×0,15), ἐπὶ τοῦ Ἀνατολικοῦ τοίχου τῆς ὁδοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου. (Παλαιὰ Μητρόπολις).

Ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου εὑρομεν λίαν ἐντέχνως ἀναγεγλυμμένον τὸ στρεπτόν κόσμημα τοῦτο (Εἰκ. 186), ὡς πληθὺν τοιούτων, ἀνὰ τὰς διαφόρους ὁδούς.

ΟΘΩΜΑΝΙΚΟΝ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟΝ ΚΙΡΚ ΚΙΖΛΑΡ (= ΤΩΝ 40 ΠΑΡΘΕΝΩΝ)

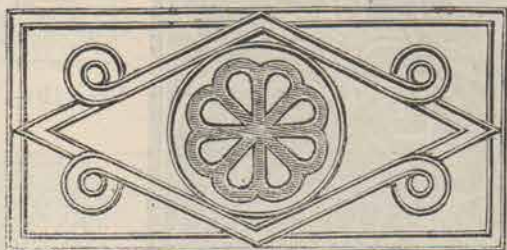
Δὲν σφάλλομεν, ἐὰν τὸ Νεκροταφεῖον τοῦτο προσονομάσωμεν, οὐχὶ ἀπλῶς Μονασεῖον, ἀλλὰ πλούσιον Μονασεῖον ἔργων Χριστιανικῆς γλυπτικῆς τέχνης.

Εἶναι δὲ κατὰκοσμον τοῦτο ἐξωτερικῶς εἰς τοὺς τοίχους αὐτοῦ, καὶ ἐσωτερικῶς ἐπὶ τῶν διαφύων τῶν, ἐξ ἀπείρων συντριμμάτων θωρακίων, ταινιῶν, ἀρχιτεκτονικῶν διακοσμήσεων, διαστύλων, κοσμητῶν κλ., ἀγνοεῖ δὲ τις τί πρῶτον ν' ἀντιγράψῃ, καὶ ποῖον νὰ σπουδάσῃ· τοσαύτη ἢ πληθὺς καὶ ἡ λόγου ἄξια εὐγενεστάτη καὶ λεπτοτάτη αὐτῶν τέχνη.

Ἡ ἐπωνυμία δὲ τοῦτου, «νεκροταφεῖον τῶν 40 Παρθένων», ἄγει ἡμᾶς νὰ υποθέσωμεν, μὴ τυχόν ἐν τῷ μέρει τοῦτῳ προὔπῃρχε Χριστιανικός Ναὸς τῶν 40 ἁγίων Μαρτύρων.

Ἐκ τῶν ἀπείρων ἐν τῷ νεκροταφείῳ συντριμμάτων, καὶ ἐκ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν ἀποτύπων, ἅτινα ἐλάβομεν, δημοσιεύομεν τὰ ὀλίγα κοσμήματα ταῦτα.

Οὕτως ἐξωτερικῶς ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ Νεκροταφείου, εὗρηται ὁ μυστικὸς οὗτος Ἄστρος τῆς Ἀποκάλυψεως (Εἰκ. 187), πρὸς δὲ τετραγὺν διαστάσεων (Εἰκ. 188, 189, 190)· κοσμητῶν (Εἰκ. 191, 192, 193)· καὶ ποικίλων κοσμημάτων (Εἰκ. 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202)· καὶ ἕτερον ὄρασιον τῆς ὑπ' ἀριθ. 201 εἰκότι, ἄλλὰ στενότερον (0,50×0,10).

Εἰκ. 187. Μυστικὸς Ἄστρος τῆς Ἀποκαλύψεως. (0,48×0,30).

Εἰκ. 188. Τετράγωνον διαστάλου. (0,21×0,22).

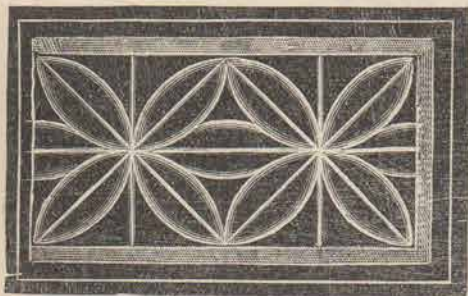

Εἰκ. 189. Τετράγωνον διαστάλου. (0,52×0,18).

Εἰκ. 190. Τετράγωνον διαστάλου. (0,48×0,20).

Ἐσωτερικῶς δὲ τοῦ νεκροταφείου τὸ διαστάλιον ὁρατικῆς πύλης (Εἰκ. 203), ὡς καὶ τὰ κοσμήματα (Εἰκ. 204, 205) κλπ.

Εἰκ. 191. Τεμ. κοσμήτου. (0,23×0,41).

Εἰκ. 192. Τεμ. κοσμήτου. (0,31×0,45).

Εἰκ. 193. Τεμ. κοσμήτου. (0,47×0,35).

Εἰκ. 194. Τεμάχιον κοσμήματος. (0,51×0,25).

Εἰκ. 195. Τεμάχιον κοσμήματος. (0,56×0,18).

Εἰκ. 196. Τεμάχιον κοσμήματος. (0,55×0,15).

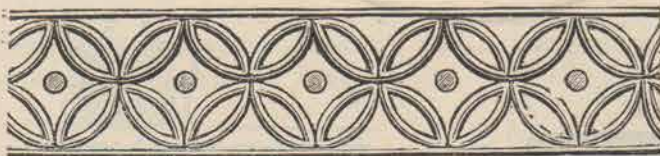
Εἰκ. 197. Τεμάχιον κοσμήματος.
(0,15×0,17).

Εἰκ. 198. Τεμάχιον κοσμήματος.
(0,32×0,13).

Εἰκ. 199. Τεμάχιον κοσμήματος.
(πλ. 0,14).

Εἰκ. 200. Τεμάχιον κοσμήματος. (0,58×0,15).

Εἰκ. 201. Τεμάχιον κοσμήματος. (0,38×0,11).

Ὡσαύτως δὲ ἐ-
σωτερικῶς ἐν τῷ νε-
κροταφείῳ καὶ τὸ
λόγου ἄξιον, ὡραίας
πύλης διαστυλόν,
ὑπὲρ διὰ τὴν ἀκρι-
βειαν καὶ ἐφωτογρα-
φήσαμεν. (Φωτογρ.
6125, 6126.).